

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ
ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ

Διπλωματική Εργασία

Ο ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΩΝ ΕΤΗΣΙΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ ΤΩΝ Α.Ε., Ε.Π.Ε.
ΚΑΙ Ι.Κ.Ε. ΑΠΟ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΥΣ ΟΡΚΩΤΟΥΣ ΕΛΕΓΚΤΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

της

ΧΡΥΣΗΙΔΑΣ Φ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

Υποβλήθηκε ως απαιτούμενο για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος
στην
Εφαρμοσμένη Λογιστική και Ελεγκτική

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2019

Αφιερώνεται

στους γονείς μου Φώτιο και Άννα και
στα αδέρφια μου, Αργύριο και Δημήτριο
που με στηρίζουν καθημερινά και
κάνουν τη ζωή μου πιο όμορφη.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Σε αυτό το σημείο θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου σε όλους τους καθηγητές του μεταπτυχιακού προγράμματος καθώς και στα μέλη του Σώματος Ορκωτών Λογιστών που συμμετείχαν σε αυτό, για τις πολύτιμες γνώσεις που με υπομονή και επιμονή μου μετέδωσαν κατά τη διάρκεια των σπουδών μου.

Ιδιαίτερα θα ήθελα ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου για τη συμπαράσταση και τη στήριξη που μου προσέφερε κατά την εκπόνηση της διπλωματικής μου εργασίας.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία, μέσα από μία εκτενή βιβλιογραφική ανασκόπηση, παρουσιάζει ελληνικές πρακτικές και στοιχεία που αφορούν την διεξαγωγή της ελεγκτικής διαδικασίας. Αρχικά, γίνεται αναφορά σε γενικότερες έννοιες της ελεγκτικής επιστήμης με μία ιστορική ανασκόπηση της εξέλιξής της. Στην συνέχεια, διαχωρίζεται ο εσωτερικός από τον εξωτερικό έλεγχο, επισημαίνοντας τις αντίστοιχες διαδικασίες του κάθε είδους ελέγχου. Ακολουθεί, η περιγραφή της σύνταξης των εκθέσεων ελέγχου. Κλείνοντας, σε μία προσπάθεια υπογράμμισης της σημαντικότητας του ελέγχου, αναλύεται το φαινόμενο της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων, με αναφορά σε ειδικές περιπτώσεις εταιρικών σκανδάλων. Τα συμπεράσματα που προκύπτουν αφορούν το βαθμό στον οποίο ικανοποιούνται οι προσδοκίες των ενδιαφερόμενων μερών της εταιρείας από την πληροφόρηση που παρέχεται στις δημοσιευμένες οικονομικές καταστάσεις και τους κινδύνους που ενδέχεται να ελλοχεύουν για την αξιοπιστία αυτών.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Εξωτερικός έλεγχος, εσωτερικός έλεγχος, εκθέσεις ελέγχου, ελεγκτικές απάτες

Περιεχόμενα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
1.1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις	7
1.2. Δομή και περιεχόμενο της διπλωματικής εργασίας	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑΣ.....	9
2.1. Εισαγωγή.....	9
2.2. Επισκόπηση αρθρογραφίας	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ	16
3.1. Εισαγωγή.....	16
3.2. Ορισμός και αντικείμενο του ελέγχου	16
3.3. Βασικοί σκοποί του ελέγχου	17
3.4. Ενδιαφερόμενα μέρη	18
3.5. Τα είδη των ελέγχων	19
3.6. Ιστορική αναδρομή.....	24
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Ο ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ.....	30
4.1. Εισαγωγή.....	30
4.2. Φύλλα εργασίας εσωτερικού ελέγχου.....	31
4.3. Ερωτηματολόγιο εσωτερικού ελέγχου.....	33
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ.....	38
5.1. Εισαγωγή.....	38
5.2. Θεσμικό πλαίσιο του εξωτερικού ελέγχου	38
5.3. Φύλλα εργασίας εξωτερικού ελέγχου	43
5.4. Διαδικασίες Εξωτερικού Ελέγχου	46
5.5. Εκθέσεις Ελέγχου	58
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΕΛΕΓΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΤΕΣ	65
6.1. Εισαγωγή.....	65

6.2.Απάτη και παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων	65
6.3.Μεγάλα εταιρικά σκάνδαλα	66
6.4.Η νομική ευθύνη των ελεγκτών	76
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ	80
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	81

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Ο σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η αναλυτική επιθεώρηση της ελεγκτικής διαδικασίας, μέσα από τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων των Ανωνύμων Εταιρειών, των Εταιρειών Περιορισμένης Ευθύνης και των Ιδιωτικών Κεφαλαιουχικών Εταιρειών και η διερεύνηση του ερωτήματος αναφορικά με το εάν ο εξωτερικός έλεγχος ανταποκρίνεται ποιοτικά στις ανάγκες των ενδιαφερόμενων μερών της εταιρείας. Η απάντηση στο συγκεκριμένο ερευνητικό ερώτημα δίνεται έπειτα από διεξοδική ανασκόπηση της βιβλιογραφίας, βασιζόμενη στις ελληνικές πρακτικές. Τα συμπεράσματα που προκύπτουν αφορούν το βαθμό στον οποίο ικανοποιούνται οι προσδοκίες των ενδιαφερόμενων μερών της εταιρείας από την πληροφόρηση που παρέχεται στις δημοσιευμένες οικονομικές καταστάσεις και τους κινδύνους που ενδέχεται να ελλοχεύουν για την αξιοπιστία αυτών.

1.2. Δομή και περιεχόμενο της διπλωματικής εργασίας

Στο παρόν κεφάλαιο γίνεται μια περιγραφική αναφορά στα ζητήματα που θα αναπτυχθούν στα επόμενα κεφάλαια, με σκοπό να δοθεί μία πλήρης εικόνα της δομής της παρούσας εργασίας.

Η εργασία αποτελείται από επτά κεφάλαια που προσεγγίζουν το κάθε ένα ξεχωριστά από διαφορετική πλευρά το εξεταζόμενο θέμα.

Στο κεφάλαιο που ακολουθεί, γίνεται μία σύντομη αρθρογραφική επισκόπηση προηγούμενων μελετών της τελευταίας δεκαετίας, σχετικών με το εξεταζόμενο θέμα.

Στην συνέχεια παραθέτονται κάποιοι ορισμοί του ελέγχου, οι βασικοί σκοποί διεξαγωγής του ελέγχου και τα ενδιαφερόμενα μέρη που ωφελούνται από αυτόν. Ακολουθεί μία εκτενής ιστορική αναδρομή της Ιστορικής εξέλιξης της ελεγκτικής επιστήμης τόσο σε διεθνές όσο και σε τοπικό επίπεδο.

Έτσι, στο τέταρτο κεφάλαιο, γίνεται εστίαση στον εσωτερικό έλεγχο καθώς αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι του εξωτερικού ελέγχου, αφού τον επηρεάζει άμεσα και έμμεσα σε μία πληθώρα πραγμάτων. Στο κεφάλαιο αυτό θα παρουσιαστούν θέματα όπως η σύνταξη των φύλλων εργασίας του εσωτερικού ελέγχου καθώς και η

συμπλήρωση ενός ερωτηματολογίου εκτιμήσεως του εσωτερικού ελέγχου από τον αρμόδιο ελεγκτή.

Στο πέμπτο κεφάλαιο, αναφέρονται στοιχεία που αφορούν το θεσμικό πλαίσιο μέσα στο οποίο διεξάγεται ο εξωτερικός έλεγχος και κάποιες βασικές αρχές που πρέπει να λαμβάνει υπόψη του ο ανεξάρτητος ορκωτός ελεγκτής λογιστής κατά την επιτέλεση του έργου του. Ακόμη, στο κεφάλαιο αυτό αναλύονται ορισμένες διαδικασίες εξωτερικού ελέγχου, συμπεριλαμβανομένων των φύλλων εργασίας, καθώς και οι διάφοροι τομείς μια εταιρίας στους οποίους πραγματοποιείται ο εξωτερικός έλεγχος. Ακολούθως, γίνεται αναφορά στο περιεχόμενο των εκθέσεων ελέγχου που συντάσσει ο ανεξάρτητος ορκωτός λογιστής ελεγκτής και επισημαίνονται τα διάφορα είδη της γνώμης του ελεγκτή.

Στο έκτο κεφάλαιο, γίνεται μια ενδεικτική παρουσίαση δύο από των μεγαλύτερων οικονομικών εταιρικών σκανδάλων που προκλήθηκαν από απάτη που διαπράχθηκε μέσω της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων.

Στο έβδομο και τελευταίο κεφάλαιο, η εργασία κλείνει με κάποια συμπεράσματα που προκύπτουν από τα κεφάλαια που προηγούνται σε μία προσπάθεια να απαντηθεί το βασικό ερευνητικό ερώτημα που αναφέρθηκε προηγουμένως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑΣ

2.1. Εισαγωγή

Στο παρόν κεφάλαιο θα πραγματοποιηθεί μια αρθρογραφική επισκόπηση προηγούμενων μελετών. Πιο συγκεκριμένα, θα παρατεθούν αντικείμενα και συμπεράσματα μελετών των τελευταίων χρόνων που αφορούν τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων, τον ρόλο των εξωτερικών ελεγκτών και την επίδρασή του ελέγχου σε ποικίλα θέματα, όπως η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων.

2.2. Επισκόπηση αρθρογραφίας

Οι Ghofar et. al. (2019) πραγματοποίησαν μία μελέτη που αποσκοπεί να αποδείξει την ερευνητική υπόθεση ότι υπάρχουν επιδράσεις χρηματοοικονομικών δεικτών που περιλαμβάνουν την κερδοφορία, τη μόχλευση και τη ρευστότητα, στον κίνδυνο απάτης στις οικονομικές καταστάσεις και ότι η ποιότητα του έργου των ελεγκτών είναι σε θέση να ρυθμίσει τη σχέση μεταξύ των χρηματοοικονομικών δεικτών και της απάτης των οικονομικών καταστάσεων. Η έρευνα που διεξήχθη δείχνει ότι ο κίνδυνος απάτης στις οικονομικές καταστάσεις επηρεάζεται από τους δείκτες χρηματοοικονομικής ρευστότητας, ενώ οι οικονομικοί δείκτες κερδοφορίας και μόχλευσης δεν έχουν αποδειχθεί ότι επηρεάζουν την απάτη στις οικονομικές εκθέσεις. Η μελέτη αυτή παρέχει αποδείξεις ότι η ποιότητα του ελέγχου μπορεί να καταστείλει την απάτη των οικονομικών καταστάσεων όταν η κερδοφορία είναι χαμηλή, ενώ η ποιότητα των ελέγχου δεν έχει καμία επίδραση όταν μετριάζεται η σχέση μόχλευσης και ρευστότητας με τον κίνδυνο απάτης στις οικονομικές καταστάσεις. Η μελέτη παρουσιάζει ένα ενδιαφέρον φαινόμενο στην Ινδονησία, όπου η κερδοφορία σχετίζεται θετικά με τον κίνδυνο της απάτης των οικονομικών καταστάσεων κατά τη σειρά που έρχεται σε αντίθεση με τη θεωρία των τριγώνων απάτης. Η έρευνα αυτή παρέχει κίνητρα στις αρμόδιες αρχές να ασχοληθούν περισσότερο με τις εταιρείες που αντιμετωπίζουν προβλήματα ρευστότητας, καθώς ο κίνδυνος απάτης είναι υψηλότερος και να θεσπίσουν κανόνες για τη βελτίωση της

ποιότητας των ελεγκτών. Κλείνοντας, αποδεικνύουν ότι η ποιότητα του ελέγχου αποδυναμώνει την απάτη των οικονομικών καταστάσεων.

Τη σήμερον ημέρα, λόγω της ραγδαίας αύξησης περιπτώσεων απάτης στις οικονομικές καταστάσεις, παρουσιάζεται ολοένα και μεγαλύτερη ανάγκη διεξαγωγής εξωτερικού ελέγχου για την πρόληψη αντίστοιχων φαινομένων. Ο Lokanap (2015) διερευνά την σπουδαιότητα του τριγώνου της απάτης ως ένα χρήσιμο εργαλείο για την καταπολέμηση της απάτης. Η έρευνά του είναι εμπλουτισμένη με στοιχεία από τρεις περιπτώσεις λογιστικής απάτης. Τα ευρήματα δείχνουν ότι η Ένωση Πιστοποιημένων Ελεγκτών Απάτης (ACFE) επιμένει να παρουσιάζει μια περιορισμένη εκδοχή της απάτης. Η απάτη είναι ένα πολύπλευρο φαινόμενο, του οποίου οι σχετικοί παράγοντες ενδέχεται να μην ταιριάζουν σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο. Ως εκ τούτου, συμπεραίνει ότι το τρίγωνο απάτης δεν πρέπει να θεωρείται ως επαρκώς αξιόπιστο μοντέλο για τους επαγγελματίες κατά της απάτης. Παρά τούτου, στο τελευταίο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας γίνεται μία σύντομη αναφορά στο τρίγωνο της απάτης ως εργαλείο πρόληψης απατών.

Η Ojo (2013) σε μία μελέτη της, αναφέρει ότι ο ελεγκτής φέρει την ευθύνη να εξασφαλίσει ότι οι έλεγχοι διεξάγονται σωστά, ενώ η διοίκηση πρέπει να διασφαλίζει ότι οι πληροφορίες που διαβιβάζονται από τους ελέγχους αυτούς είναι διασκορπισμένες κατά τρόπο που δεν εξυπηρετεί μόνο τα συμφέροντα των μετόχων, αλλά της αγοράς ως σύνολο.

Νωρίτερα, η Ojo (2012) συμπεραίνει σε μία διαφορετική μελέτη της, ότι ενώ οι εξωτερικοί ελεγκτές αντιμετωπίζουν τρομακτικές προκλήσεις, έχουν επίσης να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στον χρηματοπιστωτικό τομέα, ιδιαίτερα στον τραπεζικό τομέα και τον τομέα των κινητών αξιών. Οι νόμοι και οι κανονισμοί διαδραματίζουν έναν τεράστιο ρόλο επηρεάζοντας την ποιότητα των ελέγχων, καθώς και διευκολύνοντας ένα εναρμονισμένο σύστημα κανόνων που με τη σειρά τους θα διευκολύνουν την καλύτερη ερμηνεία των λογιστικών προτύπων. Με αυτόν τον τρόπο, θα μειωθούν οι συγχύσεις που θα μπορούσαν να προκύψουν ως αποτέλεσμα αδικαιολόγητων σημαντικών κρίσεων στην απόφαση καθώς και την ερμηνεία των προτύπων.

Οι Ittonen et. al. (2010), εξετάζουν τη σχέση μεταξύ του κόστους ελέγχου και της γυναικείας εκπροσώπησης στις επιτροπές εταιρικών ελεγκτών. Με βάση τις διαφορές μεταξύ των φύλων στην ανθρώπινη συμπεριφορά και τα σύγχρονα ευρήματα στη βιβλιογραφία εταιρικής διακυβέρνησης, υποθέτουν ότι η

ποικιλομορφία των φύλων στις επιτροπές ελέγχου επηρεάζει το ύψος των χρημάτων που καταβάλλονται στους εξωτερικούς ελεγκτές. Τα εμπειρικά συμπεράσματά τους καταδεικνύουν ότι η εκπροσώπηση των γυναικών στις επιτροπές ελέγχου μπορεί να επηρεάσει το κόστος ελέγχου. Συγκεκριμένα, χρησιμοποιώντας ένα δείγμα εταιρειών, βρίσκουν σημαντικά στοιχεία που υποδηλώνουν ότι οι επιχειρήσεις με γυναίκες πρόεδρους επιτροπών ελέγχου έχουν σημαντικά χαμηλότερο κόστος ελέγχου. Από τη σκοπιά της ελεγκτικής απαίτησης, τα συμπεράσματά τους ενδέχεται να υποδηλώνουν ότι οι εκπρόσωποι γυναικείων ελεγκτικών επιτροπών (και ιδιαίτερα οι γυναίκες πρόεδροι) μειώνουν την ανάγκη διασφάλισης που παρέχεται από εξωτερικούς ελεγκτές. Εναλλακτικά, από την πλευρά της προσφοράς, οι γυναίκες πρόεδροι μπορούν να μειώσουν το κόστος ελέγχου, επηρεάζοντας την εκτίμηση του ελεγκτή σχετικά με τον κίνδυνο ελέγχου - για παράδειγμα, βελτιώνοντας την αποτελεσματικότητα των δραστηριοτήτων εσωτερικού ελέγχου και της επικοινωνίας με τους εξωτερικούς και εσωτερικούς ελεγκτές ή γενικά με την ενίσχυση της ακεραιότητας της διαδικασίας χρηματοοικονομικής πληροφόρησης. Εάν η εκπροσώπηση των γυναικών μειώνει τον εγγενή κίνδυνο σφαλμάτων, η ποικιλομορφία των φύλων σε επιτροπές ελέγχου μπορεί να οδηγήσει σε χαμηλότερο κόστος ελέγχου. Συνολικά, τα ευρήματά τους δείχνουν ότι η ποικιλομορφία μπορεί να οδηγήσει σε βελτιώσεις στην αποτελεσματικότητα και την παρακολούθηση των δραστηριοτήτων της επιτροπής ελέγχου.

Οι Tong & Haresh (2009), αναπτύσσουν ένα θεωρητικό πλαίσιο όπου διερευνούν τόσο τους καθοριστικούς παράγοντες όσο και τις συνέπειες του συντηρητισμού του ελεγκτή σε ένα περιβάλλον κεφαλαιαγοράς καθώς και τις συνέπειες του άρθρου 201 του νόμου Sarbanes-Oxley για τον συντηρητισμό των ελεγκτών και την αποδοτικότητα των επενδύσεων. Από την έρευνά τους προκύπτουν τρία κύρια αποτελέσματα. Αρχικά, αποδεικνύεται ότι οι εταιρείες με υψηλό επιχειρηματικό κίνδυνο προκαλούν συντηρητισμό του ελεγκτή, ενώ οι εταιρείες με χαμηλό επιχειρηματικό κίνδυνο προκαλούν επιθετικότητα στον ελεγκτή. Επίσης, αν ο συντηρητισμός του ελεγκτή είναι διακριτός, η μεγαλύτερη πίεση των πελατών στους ελεγκτές βελτιώνει την ποιότητα του ελέγχου, αλλά η υπερβολική πίεση του πελάτη στους ελεγκτές υποβαθμίζει την ποιότητα του ελέγχου. Επιπλέον, η φύση της ανεπάρκειας της επένδυσης μιας επιχείρησης (υπερπληθωρισμός ή υποεπένδυση) εξαρτάται από τη βεβαίωση του ελεγκτή (συντηρητική ή επιθετική). Η ανάλυσή τους συνεπάγεται επίσης ότι ένας υποχρεωτικός περιορισμός των υπηρεσιών που δεν

έχουν εκδοθεί από το άρθρο 201 μπορεί να μειώσει την ποιότητα του ελέγχου και να ζημιώσει την αποτελεσματικότητα της επένδυσης.

Ο Bunget (2009), υποστήριξε ότι η ευθύνη για την πρόληψη και την ανίχνευση της απάτης βαραίνει τη διοίκηση των οντοτήτων. Ο ελεγκτής δεν είναι και δεν μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνος για την πρόληψη της απάτης και των σφαλμάτων στον χώρο εργασίας, μπορεί όμως να διαδραματίσει θετικό ρόλο στην πρόληψη της απάτης και των σφαλμάτων, αποτρέποντας την εμφάνισή τους. Σύμφωνα με την έρευνά του, ο ελεγκτής πρέπει να σχεδιάζει και να εκτελεί τον έλεγχο με μια στάση επαγγελματικού σκεπτικισμού, αναγνωρίζοντας ότι μπορεί να βρεθεί η κατάσταση ή τα γεγονότα που δείχνουν ότι υπάρχει απάτη ή σφάλμα. Βάσει της εκτίμησης του κινδύνου ελέγχου, ο ελεγκτής θα πρέπει να αναπτύξει προγράμματα για διαδικασίες ελέγχου, οι οποίες διαβεβαιώνουν ότι από τις οικονομικές καταστάσεις στο σύνολό τους, εντοπίστηκαν όλα τα σημαντικά λάθη και οι απάτες. Επίσης, ο ελεγκτής θα πρέπει να ζητάει από τη διοίκηση της οντότητας πληροφορίες σχετικά με οποιαδήποτε σημαντική απάτη ή σφάλμα έχει εντοπιστεί, προκειμένου να ανιχνευθούν βασικά προβλήματα που θα μπορούσαν να οδηγήσουν στην εφαρμογή περισσότερων διαδικασιών ελέγχου από το συνηθισμένο. Τέλος συμπεραίνει ότι ο ελεγκτής αντιμετωπίζει τον αναπόφευκτο κίνδυνο να εντοπιστούν ορισμένα σημαντικά λάθη, ακόμη και αν ο έλεγχος σχεδιάζεται και γίνεται σωστά.

Παράλληλα, την ίδια χρονιά οι Sobolevski et. al. (2009), υποστηρίζουν ότι σε αντίθεση με άλλες πληροφορίες, ισχυρισμούς και συμπεράσματα που έγιναν κατά τη διάρκεια της διαδικασίας ελέγχου, η γνώμη του ορκωτού ελεγκτή στην έκθεσή του για την ακρίβεια των οικονομικών καταστάσεων με βάση την εικόνα της εταιρείας είναι διαθέσιμη σε όλους τους χρήστες. Το αποτέλεσμα μιας σειράς επαγγελματικών κρίσεων που βασίζονται σε πολύπλοκες θεωρητικές και πρακτικές γνώσεις που αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο αναφοράς που δημιουργούν τα λογιστικά και ελεγκτικά πρότυπα για την ανίχνευση τυχόν ανακριβειών, τυπολογικών ταξινομήσεων και διορθώσεων, είναι ότι η γνώμη που εξέφρασε ο ελεγκτής μπορεί να έχει σημαντικές συνέπειες. Η ανεπαρκής ή ανακριβής γνώμη μπορεί να μεταβάλει την εικόνα της οντότητας σε σχέση με όλους τους ενδιαφερόμενους, με σοβαρές επιπτώσεις στη συνέχεια της επιχείρησης. Ακόμη, μια ανεπαρκής ή ανακριβής γνώμη μπορεί να ενθαρρύνει μη βιώσιμες ενέργειες, με σοβαρές συνέπειες τόσο για τη δραστηριότητα της οντότητας όσο και για τους τρίτους.

Οι Houghton et. al. (2009) αναφέρουν ότι υπάρχουν ορισμένα στοιχεία που αποδεικνύουν ότι για όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη στην κεφαλαιαγορά, η παροχή διαφορετικών επίπεδων γνωμοδότησης από τους ελέγχους, προκαλεί σύγχυση και δυσχεραίνει την αποτελεσματικότητα της κεφαλαιαγοράς ή την ενημέρωση των συμμετεχόντων στην αγορά αυτή. Ακόμη, τονίζουν ότι αν ένα διοικητικό συμβούλιο επιθυμεί υψηλότερη από εύλογη γνωμοδότηση που παρέχει ο έλεγχος, τότε δεν θα μπορούσε να το ζητήσει ως μέρος της γνωμοδότησης του νόμιμου ελέγχου και να απαιτήσει οτιδήποτε άλλο εκτός εύλογης διασφάλισης.

Οι Paliu-Pora & Cumpănașu (2008) εξηγούν ότι ο πρωταρχικός στόχος της λογιστικής είναι η παροχή πληροφοριών, προκειμένου να διασφαλιστεί μια δίκαιη, σαφής και πλήρης εικόνα της κληρονομιάς, της οικονομικής θέσης και των αποτελεσμάτων της οντότητας, σε όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη, γνωστοποιώντας τους τη διαφάνεια των λογιστικών πληροφοριών. Ο στόχος αυτός μπορεί να επιτευχθεί με την περιοδική κατάρτιση των συνοπτικών εγγράφων και των εκθέσεων, όπως είναι ο ισολογισμός, οι ετήσιες οικονομικές καταστάσεις ή οι ετήσιοι λογαριασμοί. Στην συγκεκριμένη έρευνα, οι Paliu-Pora & Cumpănașu (2008) προσεγγίζουν από άποψη θεωρητικής σημασίας τον ρόλο και τις αρχές των ετήσιων οικονομικών καταστάσεων με νέους λογιστικούς κανονισμούς, σύμφωνα με τις Οδηγίες της ΕΕ.

Ο Ταχυνάκης (2007) αναφέρει ότι η δημιουργία του θεσμού του ορκωτού λογιστή συνέβαλε στην ενδυνάμωση του κύρους και της υπευθυνότητας, καθώς και της ανεξαρτησίας της γνώμης του ελεγκτή ανωνύμων εταιριών, σε σχέση με την προϋφιστάμενη κατάσταση της ανυπαρξίας οποιοσδήποτε νομοθετικής προβλέψεως για τα προσόντα και την ανεξαρτησία του ελεγκτή των ανωνύμων εταιριών.

Οι Davidson et. al. (2006), υπογραμμίζουν ότι οι εταιρείες αλλάζουν ελεγκτές για ποικίλες αιτίες. Στο τέλος της χρήσης οι εταιρίες αλλάζουν ελεγκτές για να βελτιώσουν την αποδοτικότητα της λειτουργίας τους. Από την άλλη πλευρά, οι μάνατζερ αλλάζουν ελεγκτές για να ενισχύσουν την δική τους θέση στην εταιρία. Αν οι αλλαγές στον έλεγχο καθοδηγούνται από την καιροσκοπία της διοίκησης, οι εταιρίες μπορούν να αυξήσουν το επίπεδο διαχείρισης κερδών μετά την αλλαγή. Σε αυτή τη μελέτη, επανεξετάζονται προηγούμενες έρευνες στη διαχείριση κερδών που σχετίζονται με αλλαγή του εκάστοτε ελεγκτή και επεκτείνονται οι προηγούμενες έρευνες με την εξέταση της διαχείρισης των κερδών και του ελέγχου των ορκωτών λογιστών, υπολογίζοντας την προηγούμενη γνώμη ελέγχου. Συμπεραίνουν ότι, κατά μέσο όρο, η διαχείριση των κερδών δεν αυξάνεται μετά από αλλαγή του ελεγκτή.

Ανακαλύπτουν, ωστόσο, ότι οι εταιρείες που αλλάζουν τους ελεγκτές είναι πιο πιθανό να συμμετάσχουν στη διαχείριση κερδών μετά την αλλαγή του ελεγκτή εάν ο νέος ελεγκτής της εταιρείας είναι ελεγκτική εταιρεία κατώτερη των Big Six ελεγκτικών εταιριών.

Η μελέτη του Tong (2006), ερευνά πώς οι απειλές των εταιριών να απολύσουν τους ελεγκτές και η ενασχόλησή τους με την εξαγορά ψήφων επηρεάζει την ανεξαρτησία του ελεγκτή και την ποιότητα του ελέγχου, οι οποίες με τη σειρά τους επηρεάζουν τις ανακρίβειες στις οικονομικές καταστάσεις. Επίσης εξετάζει πώς οι αντιδράσεις των εξωτερικών παραγόντων στον ελεγκτή επηρεάζουν την εξαγορά ψήφων. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι δεν διακυβεύεται η ανεξαρτησία ούτε του προκατόχου ούτε του διαδόχου ορκωτού ελεγκτή από απειλές απόλυσης και εξαγορές ψήφων. Επιπλέον, η ποιότητα του ελέγχου του διαδόχου υπερβαίνει τη ποιότητα του ελέγχου του προκατόχου του ελεγκτή. Ακόμη, η αλλαγή των ελεγκτών μειώνει τις πιθανές υποτιμήσεις και αυξάνει τις ενδεχόμενες υπερβολές στις οικονομικές καταστάσεις. Οι αντιδράσεις της κεφαλαιαγοράς και του ορκωτού ελεγκτή στην αλλαγή των ελεγκτών μειώνει τα οφέλη των εξαγορών γνώμης στις εταιρείες. Επιπλέον, η μελέτη αποκαλύπτει ορισμένες πιθανές συνέπειες τόσο του περιορισμού του νόμου Sarbanes-Oxley στις μη ελεγκτικές υπηρεσίες όσο και η διατήρηση του λογιστικού ελέγχου.

Οι Courtney & Jubb (2005), παρουσιάζουν ότι οι ελεγκτές και οι διευθυντές μπορούν να αναπτύξουν προσωπικές σχέσεις με την πάροδο του χρόνου με βάση την εμπιστοσύνη και την οικειότητα, και αυτοί οι προσωπικοί δεσμοί φαίνονται σημαντικοί για τη διατήρηση μακροπρόθεσμων σχέσεων ελεγκτή-πελάτη. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι προσωπικές σχέσεις διευθυντή-ελεγκτή σχετίζονται θετικά με τη θητεία των ελεγκτών και την απασχόληση των ελεγκτών αυτών για περισσότερα από τέσσερα έτη.

Οι Myers et. al. (2003) στη μελέτη τους, τεκμηριώνουν τη σχέση μεταξύ της θητείας του ορκωτού λογιστή και της ποιότητας των κερδών. Τα πολλαπλά αποτελέσματα, που λαμβάνουν υπόψη την ηλικία, το μέγεθος, την ανάπτυξη της βιομηχανίας, τις ταμειακές ροές, τον τύπο του ελεγκτή, την εταιρία και το χρονολογικό έτος, γενικά υποδεικνύουν υψηλότερη ποιότητα κερδών. Οι συγγραφείς ερμηνεύουν τα αποτελέσματά τους υποδηλώνοντας ότι, στο σημερινό περιβάλλον, η απασχόληση των ίδιων ελεγκτών για μεγάλο χρονικό διάστημα, κατά μέσο όρο, έχει

ως αποτέλεσμα οι ελεγκτές να θέτουν μεγαλύτερους περιορισμούς στις ακραίες διαχειριστικές αποφάσεις κατά την αναφορά των οικονομικών επιδόσεων.

Η έρευνα των Coate et. al. (2002) μοντελοποιεί τις οικονομικές αναφορές πελάτη-ελεγκτή και των στρατηγικών ελέγχου. Σε ένα ηθικό πλαίσιο, το μοντέλο τους ασχολείται με την εσφαλμένη αναφορά του πελάτη και την ανίχνευσή του από τον ελεγκτή. Χρησιμοποιούν ένα παιχνίδι ευημερίας σε περισσότερο τυπικά μοντέλα στρατηγικών πελάτη-ελεγκτή. Η πρώτη επέκταση του παιχνιδιού πρόνοιας επιτρέπει στους πελάτες να είναι ηθικοί ή ανήθικοι πελάτες. Οι ανήθικοι πελάτες ανταμείβονται για εσφαλμένες αναφορές επειδή ο ελεγκτής επιθυμεί να ελαχιστοποιήσει τις προσπάθειες ελέγχου για δεοντολογικούς πελάτες. Η δεύτερη επέκταση επιτρέπει στον πελάτη να παραπλανήσει εν αγνοία τους τις οικονομικές καταστάσεις. Η στρατηγική του πελάτη γίνεται τυχαία. Ο ελεγκτής πρέπει να κάνει διάκριση μεταξύ αυτού του τυχαίου παιχνιδιού και του στρατηγικού παιχνιδιού ευημερίας. Τέλος, εξετάζεται η δεοντολογία των ελεγκτών και η επιρροή της δεοντολογίας των ελεγκτών στη μείωση των αποτυχημένων ελέγχων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η ΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

3.1. Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο αυτό παραθέτονται κάποιοι ορισμοί του ελέγχου, οι βασικοί σκοποί διεξαγωγής του ελέγχου και τα ενδιαφερόμενα μέρη που ωφελούνται από αυτόν. Ακολουθεί μία εκτενής ιστορική αναδρομή της Ιστορικής εξέλιξης της ελεγκτικής επιστήμης τόσο σε διεθνές όσο και σε τοπικό επίπεδο.

3.2. Ορισμός και αντικείμενο του ελέγχου

«Ελεγκτική είναι ο επιστημονικός κλάδος της συστηματικής διαδικασίας συγκέντρωσης και αξιολόγησης ελεγκτικών τεκμηρίων, από ένα ανεξάρτητο και ικανό για την περίπτωση πρόσωπο, τα οποία τεκμήρια αφορούν μετρήσιμες πληροφορίες συγκεκριμένης οικονομικής μονάδας, με σκοπό να εξακριβωθεί και να γνωστοποιηθεί στους ενδιαφερόμενους χρήστες κατά πόσο οι πληροφορίες αυτές ανταποκρίνονται σε προκαθορισμένα κριτήρια. (Καζαντζής, 2006)

Ο Τσιμάρας (1956) ορίζει την Ελεγκτική ως «το σύνολο των αρχών, κανόνων και ενεργειών δια των οποίων - απορρυσών από βαθειάν γνώσιν της οικονομικής των Εκμεταλλεύσεων (Επιχειρήσεων), της Λογιστικής και του Δικαίου (Εμπορικού, Αστικού, Φορολογικού) διενεργείται η εξέλεγγξις (Verification) εμπορικών βιβλίων, οικονομικών καταστάσεων, λογιστικών και συναφών στοιχείων, προς διαπίστωση πράξεων ή παραλείψεων και συναγωγήν ήτιολογημένων συμπερασμάτων σχετικών προς οικονομικήν τινά διαχείρισιν».

Αντικείμενο του ελέγχου είναι, κατά κανόνα, η οικονομική διαχείριση ξένης περιουσίας, δηλαδή της περιουσίας οποιουδήποτε νομικού προσώπου, αλλά και φυσικού προσώπου, έναντι των τρίτων που την διαχειρίζονται. Ειδικότερα ξένη περιουσία διαχειρίζονται¹(Γρηγοράκος, 1989):

- Σε οποιοδήποτε τύπο εταιρίας, όλα τα όργανά της που την διαχειρίζονται.

---

¹Γρηγοράκος, Θ. (1989). Γενικές Αρχές Ελεγκτικής. Αθήνα: Έκδοση Σώματος Ορκωτών Λογιστών.

- Σε κάθε Οργανισμό ή Ίδρυμα και γενικά Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου, όλα τα συλλογικά όργανα και οι υπάλληλοί του, που την διαχειρίζονται.
- Στην ατομική επιχείρηση, οι υπάλληλοί της και ο ιδιοκτήτης-επιχειρηματίας ως προς τις υποχρεώσεις της επιχειρήσεώς του, δηλαδή τα ξένα κεφάλαιά της που είναι πολύ μεγαλύτερα από τα δικά της κεφάλαια.

Η οικονομική διαχείριση της ξένης περιουσίας προς διευκόλυνση διεξαγωγής του ελέγχου, είναι απαραίτητο να απεικονίζεται λογιστικώς. Δηλαδή, λογιστική καταγράφει και παρακολουθεί τις πράξεις της οικονομικής διαχειρίσεως και η ελεγκτική τις ελέγχει. (Γρηγοράκος, 1989)

3.3. Βασικοί σκοποί του ελέγχου

Ως βασικοί σκοποί του ελέγχου, συνοπτικά, μπορούν να αναφερθούν οι εξής²:

- Η πρόληψη, αποκάλυψη και καταστολή ακούσιων ή εκούσιων σφαλμάτων, απατών και καταδολιεύσεων.
- Η πιστοποίηση περί της ακρίβειας και ειλικρίνειας των ετήσιων οικονομικών καταστάσεων.
- Η πληροφόρηση των ενδιαφερομένων περί της αληθινής εικόνας της περιουσιακής καταστάσεως και των οικονομικών αποτελεσμάτων.

Βασική επιδίωξη του εξωτερικού ελέγχου, είναι να πληροφορήσει τους ενδιαφερόμενους (μετόχους, τρίτους, προσωπικό, Κράτος) αν οι οικονομικές καταστάσεις μιας οικονομικής μονάδας, σαν σύνολο, παρουσιάζουν την αληθινή εικόνα της περιουσιακής της καταστάσεως και των οικονομικών της αποτελεσμάτων. Βέβαια, για να φθάσει ο έλεγχος στον τελικό αυτό σκοπό του, έχει ερευνήσει, με την εφαρμογή σχετικών ελεγκτικών διαδικασιών, εκτός από τα άλλα, και αν τυχόν υπάρχουν ουσιώδη λάθη, κλοπές ή καταδολιεύσεις, γιατί μέσα στους βασικούς σκοπούς του ελέγχου είναι και ο εντοπισμός τυχόν λαθών, κλοπών ή καταδολιεύσεων, ουσιώδους, όμως, σημασίας. Αν και στους άμεσους στόχους του

---

²Γρηγοράκος, Θ. (1989). Γενικές Αρχές Ελεγκτικής. Αθήνα: Έκδοση Σώματος Ορκωτών Λογιστών.

ελέγχου δεν περιλαμβάνεται η ανεύρεση μικροκλοπών και εσκεμμένων ή μη σφαλμάτων επουσιώδους σημασίας, ωστόσο και ο κίνδυνος αυτός καλύπτεται από την επισήμανση των ανεπαρκειών και κενών του συστήματος εσωτερικού ελέγχου και, γενικά, από το ότι η ύπαρξη και μόνο του ελέγχου, αποτελεί σημαντικό αποτρεπτικό παράγοντα διαπράξεως λογιστικών και διαχειριστικών λαθών και ανωμαλιών, γι αυτό, εξάλλου, και το κόστος του ελέγχου χαρακτηρίζεται ως «ασφάλιστρο» κατά των κινδύνων αυτών.(Γρηγοράκος, 1989)

Τέλος, μερικοί ακόμα στόχοι του ελέγχου είναι³:

- Η επισήμανση των ατελειών και ο εντοπισμός των αδύναμων σημείων στο όλο κύκλωμα της επιχείρησης και της διαχειριστικής απεικόνισης.
- Η εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων μετά από πιστοποίηση της επάρκειας ή ανεπάρκειας της διαχρονικής κατάρτισης των κάθε είδους αριθμοδεικτών.
- Η στάθμιση των πιθανοτήτων ικανοποίησης των κάθε λογής απαιτήσεων της επιχείρησης, προκειμένου να υπολογιστούν οι πιθανές επισφάλειες και να γίνει έτσι δυνατός ο σχηματισμός των σωστών προβλέψεων.(Τσακλάγκανος, 1997)

3.4. Ενδιαφερόμενα μέρη

Σύμφωνα με τον Γρηγοράκο (1989), το Κοινωνικό σύνολο είναι ο άμεσα ενδιαφερόμενος για τη διενέργεια ουσιαστικού ελέγχου καθώς και ο ωφελούμενος από τον έλεγχο αυτό, γιατί τα κεφάλαια της σύγχρονης επιχειρήσεως της ανώνυμης εταιρίας αντλούνται από το Κοινωνικό σύνολο. Με λίγα λόγια, με τον έλεγχο παρέχεται μια μορφή προστασίας στα κεφάλαιά του. Συγκεκριμένα, οι ομάδες του Κοινωνικού συνόλου που έχουν όφελος από τη διενέργεια ουσιαστικού διαχειριστικού ελέγχου στην ανώνυμη εταιρία, είναι οι εξής⁴:

- Οι μέτοχοι και οι ομολογιούχοι της εταιρείας.

---

³Τσακλάγκανος, Α. (1997). Ελεγκτική. Θεσσαλονίκη: Αδελφών Κυριακίδη.

⁴Γρηγοράκος, Θ. (1989). Γενικές Αρχές Ελεγκτικής. Αθήνα: Έκδοση Σώματος Ορκωτών Λογιστών.

- Οι χρηματοδότες Τράπεζες και έμμεσα το ανώνυμο πλήθος των καταθετών τους.
- Οι προμηθευτές της εταιρείας και γενικά οι πιστωτές της και όλοι οι συναλλασσόμενοι με αυτή.
- Οι διοικούντες και διευθύνοντες την εταιρεία (για κάλυψη της ευθύνης τους ως διαχειριστών της περιουσίας της εταιρείας).
- Το Κράτος, για πολλούς και ποικίλους λόγους.
- Το προσωπικό της εταιρείας.
- Οι μελλοντικοί επενδυτές.

Κατά συνέπεια, ο διαχειριστικός έλεγχος που πραγματοποιείται στην ανώνυμη εταιρεία, στοχεύει σαφώς στην προστασία των συμφερόντων των μετόχων αλλά και όλων των παραπάνω ομάδων ενδιαφερομένων. Οι ελεγκτές είναι υποχρεωμένοι από το νόμο να υποβάλλουν την έκθεση με το πόρισμα του ελέγχου τους μόνο στην τακτική Γενική Συνέλευση των μετόχων, γιατί στην Γενική Συνέλευση αυτή λογοδοτεί το Διοικητικό Συμβούλιο για τη διαχείριση των εταιρικών υποθέσεων κάθε εταιρικής χρήσεως, η οποία και αποφασίζει σχετικά. Η σωστή και πλήρης ενημέρωση των υπολοίπων ενδιαφερομένων μερών επιτυγχάνεται με τη δημοσιότητα των οικονομικών καταστάσεων και του πιστοποιητικού ελέγχου, που επιβάλλει ο νόμος και είναι μείζονος σημασίας για τον καθορισμό της μελλοντικής συμπεριφοράς τους έναντι της εταιρείας.

3.5. Τα είδη των ελέγχων

Ο έλεγχος των επιχειρήσεων χωρίζεται, ανάλογα με τους τομείς στους οποίους επικεντρώνεται και τα άτομα από τα οποία διεκπεραιώνεται, σε διάφορες κατηγορίες. Υπάρχουν διάφοροι τύποι ελέγχου, όπως ο δημοσιονομικός έλεγχος, ο ρυθμιστικός έλεγχος, ο επιχειρησιακός έλεγχος των επιδόσεων, ο έλεγχος των πληροφοριακών συστημάτων, ο περιβαλλοντικός έλεγχος και άλλοι. Οι βασικότερες όμως κατηγορίες είναι ο εσωτερικός έλεγχος και ο εξωτερικός έλεγχος και αναλύονται παρακάτω.

Εσωτερικός έλεγχος

Σύμφωνα με τον Γρηγοράκο (1989), εσωτερικός έλεγχος είναι ο έλεγχος που έχει οργανωθεί μέσα στην επιχείρηση και ασκείται από υπαλλήλους της. Η έννοια του εσωτερικού ελέγχου δεν περιλαμβάνει μόνο την ιδιαίτερη υπηρεσία ελέγχου, που τυχόν υπάρχει στην επιχείρηση, ή τους υπαλλήλους, οι οποίοι, μαζί με τα άλλα καθήκοντά τους, διενεργούν και προληπτικό έλεγχο, αλλά εννοούμε το όλο σύστημα οργανώσεως των διαδικασιών εκτελέσεως των διαχειριστικών πράξεων και της λογιστικής απεικονίσεως. Ο ορθός όρος του όλου αυτού συστήματος είναι «σύστημα εσωτερικού ελέγχου». Δηλαδή, με τον όρο «εσωτερικός έλεγχος» ή «σύστημα εσωτερικού ελέγχου» εννοούμε⁵:

- Τα καθήκοντα που αναλαμβάνει το προσωπικό
- Τις ενέργειες που αφορούν τα δικαιολογητικά, τον έλεγχό τους και τους υπαλλήλους που τις αναλαμβάνουν την εκτέλεση αυτών των ενεργειών.
- Τους τηρούμενους λογαριασμούς, τον τρόπο και τη μέθοδο ενημερώσεως τους, καθώς και τους υπαλλήλους που τους ενημερώνουν.

Στο βιβλίο εσωτερικού ελέγχου του Sawyer (2003), ο ακόλουθος ορισμός χρησιμοποιείται για να περιγραφεί το ευρύ, απεριόριστο φάσμα του σύγχρονου εσωτερικού ελέγχου⁶:

Ο εσωτερικός έλεγχος αντιπροσωπεύει μια συστηματική αντικειμενική αξιολόγηση από τους εσωτερικούς ελεγκτές των διαφόρων δραστηριοτήτων και ελέγχων στο πλαίσιο ενός οργανισμού προκειμένου να καθοριστεί εάν:

- Οι οικονομικές και λειτουργικές πληροφορίες είναι ακριβείς και αξιόπιστες

---

⁵Γρηγοράκος, Θ. (1989). Γενικές Αρχές Ελεγκτικής. Αθήνα: Έκδοση Σώματος Ορκωτών Λογιστών.

⁶Sawyer, L. (2003). Sawyer's Internal Auditing, The practice of modern internal auditing. The institute of internal auditors.

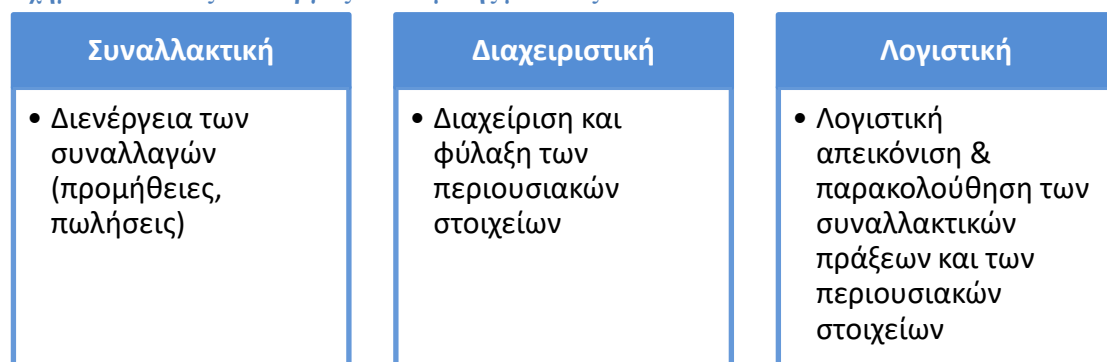
- Οι τραπεζικοί κίνδυνοι προσδιορίζονται και ελαχιστοποιούνται
- Εφαρμόζονται εξωτερικοί κανονισμοί και γενικά αποδεκτές εσωτερικές πολιτικές και διαδικασίες
- Πληρούνται τα κατάλληλα κριτήρια εργασίας
- Οι πόροι χρησιμοποιούνται με αποτελεσματικό και οικονομικό τρόπο, και
- Οι στόχοι των οργανισμών επιτυγχάνονται με αποτελεσματικό τρόπο - όλα αυτά με σκοπό τη διαβούλευση με τη διοίκηση και την υποστήριξη των μελών του οργανισμού σε σχέση με την αποτελεσματική εκπλήρωση της διαχείρισής τους.

Αυτός ο ορισμός δεν υποδεικνύει μόνο το ρόλο και τους στόχους των εσωτερικών ελεγκτών, αλλά προσδιορίζει επίσης τις ευκαιρίες και τις ευθύνες.

Σύμφωνα με τον Γρηγοράκο (1989), η βασική αρχή του εσωτερικού ελέγχου ορίζει ότι κάθε διαχειριστική πράξη και λογιστική καταχώριση δεν θα πρέπει να ολοκληρώνεται από έναν και μόνο υπάλληλο, αλλά η εργασία καθενός πρέπει να είναι συμπληρωματική της εργασίας ενός, τουλάχιστον, άλλου υπαλλήλου και να ελέγχεται από έναν τρίτο υπάλληλο, όπως είναι ο εσωτερικός ελεγκτής ή ο εποπτεύοντας προϊστάμενος. Για παράδειγμα, ο ταμίας απαγορεύεται να είναι και λογιστής, και αντίστροφα. Το ίδιο ισχύει και για τα ανώτατα στελέχη και τη Διοίκηση καθώς και όλους τους τομείς διαχείρισης.

Βασικό κομμάτι του συντονισμού ενός ικανοποιητικού συστήματος εσωτερικού ελέγχου, και της επαρκούς διασφάλισης της διαχειριστικής ευταξίας της ανώνυμης εταιρίας ή οποιαδήποτε οικονομικής μονάδας είναι ο διαχωρισμός των τριών βασικών λειτουργιών της:

Σχήμα 1: Βασικές λειτουργίες οικονομικής μονάδας

Πηγή: Γρηγοράκος, 1989

Το προσωπικό που θα απασχολείται στη μία λειτουργία δε θα έχει καμία υπηρεσιακή εξάρτηση από τις άλλες, ούτε θα συνδέεται με στενό προσωπικό ή οικογενειακό δεσμό με πρόσωπα που κατέχουν αντίστοιχες θέσεις στις άλλες δύο λειτουργίες. Εννοείται ότι η οργανωτική δομή καθεμιάς λειτουργίας θα διέπεται από τις βασικές αρχές που προαναφέρθηκαν.

Εξωτερικός έλεγχος-Έλεγχος των ετήσιων οικονομικών καταστάσεων

1. Οι βασικές αρχές οργανώσεως του εξωτερικού ελέγχου και το βασικό του έργο

Εξωτερικός έλεγχος είναι ο λογιστικοδιαχειριστικός έλεγχος που διενεργείται από ειδικούς επαγγελματίες, ανεπίληπτου ήθους και ακέραιου χαρακτήρα, άρτιας επιστημονικής κατάρτισεως και εξειδικευμένης πείρας, οι οποίοι δεν έχουν καμία υπαλληλική σχέση με την ελεγχόμενη επιχείρηση ή άλλη εξάρτηση από αυτή ή από τη Δημόσια Διοίκηση και έτσι είναι εξασφαλισμένη η ανεξαρτησία της επαγγελματικής τους γνώμης. Πρόκειται για τον θεσμό των εξωτερικών ελεγκτών. Το σοβαρότερο και σπουδαιότερο έργο του εξωτερικού ελέγχου είναι να πληροφορήσει το πλήθος των ενδιαφερομένων (μετόχους, πιστωτές, Κράτος κλπ.), αν από τις από τις ετήσιες οικονομικές καταστάσεις προκύπτει ένα πραγματικό «δελτίο υγείας» της εταιρίας.(Γρηγοράκος, 1989)

2. Μέθοδοι διενέργειας εξωτερικού ελέγχου

Έλεγχος βάσει δειγματοληψίας (tests)

Η δειγματοληψία είναι ουσιαστική σε όλους τους λογιστικούς ελέγχους δεδομένου ότι οι ελεγκτές προσπαθούν να συγκεντρώσουν τα επαρκή κατάλληλα αποδεικτικά στοιχεία κατά τρόπο οικονομικά αποδοτικό. Συνεπώς, είναι ασύμφορος ο λεπτομερής έλεγχος ολόκληρης της λογιστικοδιαχειριστικής χρήσης, καθώς θα καταστεί απαραίτητη η μακροχρόνια απασχόληση μεγάλου αριθμού ελεγκτών.

Για αυτό το σκοπό άρχισε στην Αγγλία να αναπτύσσεται, από τις αρχές του 19^{ου} αιώνα, η αρχή του δειγματοληπτικού ελέγχου (tests), η οποία αργότερα με μία πιο οργανωμένη μορφή εφαρμόστηκε διεθνώς.

Τη σήμερον ημέρα, ακολουθούνται δύο βασικές μέθοδοι ελέγχου: ο οριζόντιος έλεγχος και ο κάθετος έλεγχος και διενεργούνται παράλληλα και όλες οι δυνατές και χρήσιμες συγκεντρωτικές επαληθεύσεις και συμφωνίες.

Οριζόντιος έλεγχος (Tracing)

Ο οριζόντιος ή προοδευτικός έλεγχος ξεκινά από τα δικαιολογητικά και καταλήγει στα κονδύλια του ισολογισμού και αφορά τον λεπτομερή έλεγχο όλων των οικονομικών πράξεων μιας χρονικής περιόδου κατά πλήρες λογιστικό κύκλωμα.

Δηλαδή, εδώ ο ελεγκτής ακολουθεί, δευτερογενώς, τη διαδρομή που ακολούθησαν πρωτογενώς οι υπάλληλοι της επιχειρήσεως, για τη λογιστική απεικόνιση των οικονομικών πράξεων της περιόδου που επέλεξε και ελέγχει λεπτομερώς όλη τη λογιστική εργασία καθώς και όλα τα δικαιολογητικά που στηρίζουν τις διαχειριστικές πράξεις και τις λογιστικές καταχωρήσεις της περιόδου αυτής.

Βασικός σκοπός του οριζόντιου είναι η ενημέρωση των ελεγκτών πάνω στην λογιστική οργάνωση της επιχειρήσεως και η εκτίμηση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου. Αν ο ελεγκτής είναι απόλυτα ενημερωμένος στα θέματα αυτά (από τον έλεγχο προηγούμενων χρήσεων κλπ.), τότε ο οριζόντιος έλεγχος παραλείπεται.

Κάθετος έλεγχος (Vouching)

Ο κάθετος έλεγχος, ο οποίος καλείται και αναδρομικός, γιατί από τα κονδύλια του ισολογισμού και των αποτελεσμάτων χρήσεως καταλήγει στα δικαιολογητικά, αποτελεί τη βάση για τον ουσιαστικό έλεγχο των ετήσιων οικονομικών καταστάσεων. Πάρα πολύ συνοπτικά αναφέρουμε ότι, με βάση τον ισολογισμό και το λογαριασμό αποτελέσματα χρήσεως και με τη βοήθεια των ισοζυγίων και την εφαρμογή των κατάλληλων για κάθε περίπτωση ελεγκτικών διαδικασιών, διενεργείται έλεγχος σε όλους τους λογαριασμούς των αναλυτικών καθολικών (επισκοπούνται προσεκτικά οι καταχωρήσεις κάθε λογαριασμού, επιλέγονται ορισμένα κονδύλια για τα οποία αναζητούνται για λεπτομερή έλεγχο τα σχετικά δικαιολογητικά κλπ.)

Έκταση οριζόντιου και καθέτου ελέγχου

Το ποσοστό της δειγματοληψίας στον οριζόντιο και κάθετο έλεγχο και γενικά η έκταση και το βάθος του ελέγχου, εξαρτώνται από την ποιότητα του υφιστάμενου

συστήματος εσωτερικού ελέγχου. Όπου ο εσωτερικός ελεγκτής είναι πλήρης και διασφαλιστικός, το δείγμα των επιμέρους ελεγκτικών διαδικασιών δύναται να περιορίζεται. Διαφορετικά ο έλεγχος πρέπει να επεκτείνεται ανάλογα, μέχρι και πλήρους ελέγχου (100%) στους ευπαθείς τομείς, όταν ο εσωτερικός έλεγχος χωλαίνει σοβαρά.

Περαιτέρω πρέπει να τονισθεί ότι, ο οριζόντιος έλεγχος, δηλαδή ο έλεγχος των εγγραφών μιας περιόδου κατά πλήρες λογιστικό κύκλωμα, με εξαίρεση ειδικές περιπτώσεις ελέγχου, δεν αντικαθιστά τον κάθετο έλεγχο, αλλά μόνο τον συμπληρώνει. Βασικός σκοπός του οριζόντιου ελέγχου, ιδίως στον τακτικό έλεγχο των ετήσιων οικονομικών καταστάσεων, είναι η ενημέρωση των ελεγκτών, επί της λογιστικής οργανώσεως της επιχειρήσεως και η εκτίμηση του συστήματος εσωτερικού ελέγχου. Το γεγονός ότι από τον έλεγχο όλων των εγγραφών μιας περιόδου (5 ή 10 ημερών κ.λπ.) δεν προέκυψε τίποτα το αξιόλογο, δεν επιτρέπεται σε καμία περίπτωση να θεωρηθεί ότι και οι λοιπές εγγραφές ολόκληρου του έτους τεκμαίρεται ότι έχουν καλώς και συνεπώς δύνανται να παραλειφθούν οι διαδικασίες του κάθετου ελέγχου. Τονίζεται και πάλι ότι, ο έλεγχος κάθε λογαριασμού με βάση τις ελεγκτικές διαδικασίες του κάθετου ελέγχου, ιδίως στον τακτικό έλεγχο των ετήσιων οικονομικών καταστάσεων, σε καμία απολύτως περίπτωση δεν επιτρέπεται να αμελείται, ενώ, αντίθετα, ο οριζόντιος έλεγχος είναι δυνατό να αμελείται ακινδύνως.

Συγκεντρωτικές επαληθεύσεις και συμφωνίες

Διενεργούνται οπωσδήποτε όλες οι πρόσφορες, από άποψη απαιτούμενου χρόνου και ελεγκτικής αξίας, συγκεντρωτικές επαληθεύσεις και συμφωνίες, οι οποίες αποτελούν συμπλήρωμα του δειγματοληπτικού ελέγχου, γιατί καλύπτουν τα κενά της δειγματοληψίας.

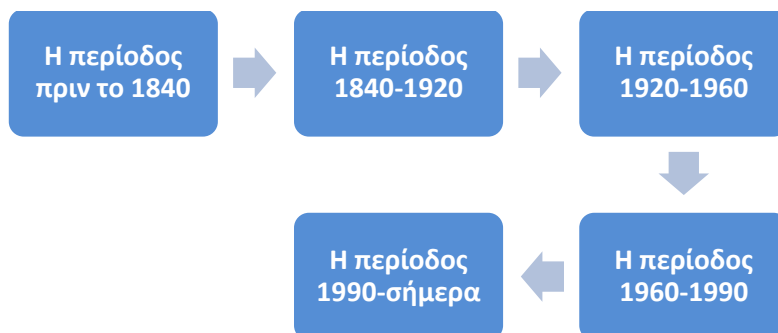
Με τις κατάλληλες συγκεντρωτικές επαληθεύσεις και συμφωνίες επιτυγχάνεται να αυξάνεται σημαντικά το ποσοστό του ελέγχου και σε αρκετές περιπτώσεις να πλησιάζει τον πλήρη έλεγχο.

3.6. Ιστορική αναδρομή

Προς διευκόλυνση της εξέτασης της ιστορικής εξέλιξης της ελεγκτικής με την πάροδο του χρόνου, θα αναλυθούν πέντε χρονικές περίοδοι που αποτέλεσαν σταθμό στην ανάπτυξη της ελεγκτικής επιστήμης:

Σχήμα 2: Χρονικές περίοδοι ανάπτυξης ελεγκτικής επιστήμης

Πηγή: Teck-Heang L. & Azham A., 2008

Η περίοδος πριν το 1840

Σε γενικές γραμμές δεν υπάρχουν πολλά έγγραφα όπου καταγράφεται η πρώτη ιστορική ανάπτυξη της ελεγκτικής. Η ελεγκτική ως μέσο ελέγχου των αρχαίων δραστηριοτήτων έχει εντοπισθεί σε χώρες όπως:

- η Κίνα,
- η Αίγυπτος και
- η Ελλάδα.

Η σύγχρονη μορφή της ελεγκτικής διαδικασίας είναι παραπλήσια με τη μορφή διεξαγωγής του ελέγχου των δραστηριοτήτων στην Αρχαία Ελλάδα.

Παρόμοια είδη ελέγχου των δραστηριοτήτων βρέθηκαν επίσης στο αρχαίο θησαυροφυλάκιο της Αγγλίας κατά την ηγεμονία του Henry 1. Όταν ιδρύθηκε το θησαυροφυλάκιο, δημιουργήθηκε η ανάγκη εποπτείας του λογιστικού χειρισμού εσόδων και εξόδων του κράτους προκειμένου να προληφθούν τυχόν ατοπήματα υπεξαίρεσης χρημάτων. Το άτομο που ήταν υπεύθυνο για τον λογιστικό έλεγχο ήταν γνωστό με τον όρο «ελεγκτής».

Πριν την βιομηχανική επανάσταση, η ελεγκτική διαδικασία δεν αναπτύχθηκε και δεν χρησιμοποιήθηκε επαρκώς, διότι εκείνη την εποχή οι βιομηχανίες αποτελούνταν κυρίως από ατομικής ιδιοκτησίας αγροικίες. Συνεπώς, δεν είχε δημιουργηθεί ακόμη η ανάγκη η διοίκηση των επιχειρήσεων να ενημερώνει τους ιδιοκτήτες για τη διαχείριση των πόρων.

Με λίγα λόγια, την περίοδο πριν το 1840, η ελεγκτική εφαρμόστηκε μόνο ως μέσο λεπτομερούς επιβεβαίωσης της κάθε συναλλαγής και της διερεύνησης της τιμότητας των ανθρώπων με οικονομικές αρμοδιότητες.

Η περίοδος 1840-1920

Με την έναρξη της βιομηχανικής επανάστασης και κατά τη διάρκεια της χρονικής περιόδου 1840-1920 στο Ηνωμένο Βασίλειο, η ελεγκτική διαδικασία άρχισε να εφαρμόζεται με την επίσημη μορφή της. Η ανάδυση της «μεσαίας τάξης» κατά τη διάρκεια της βιομηχανικής επανάστασης παρείχε τα ποσά για την εγκαθίδρυση μεγάλων βιομηχανικών και εμπορικών επιχειρήσεων..

Σύμφωνα με τους Porter et. al. (2005), ο λογιστής ιδιαίτερα στα πρώτα χρόνια αυτής της περιόδου ήταν κανονικά ο υπεύθυνος της εταιρίας και τα καθήκοντά του ήταν να διαχειρίζεται κατάλληλα του πόρους που του είχαν εμπιστευθεί. Οι ελεγκτές κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, ήταν μονάχα μέτοχοι που επιλέγονταν από τους υπόλοιπους συναδέλφους. Ακόμη, σχολίασαν ότι ο ρόλος των ελεγκτών κατά τη διάρκεια της περιόδου του 1840-1920 ήταν κυρίως ο εντοπισμός της απάτης και η κατάλληλη απεικόνιση της φερεγγυότητας (ή της αφερεγγυότητας) της επιχείρησης στον οικονομικό ισολογισμό.

Η περίοδος 1920-1960

Η ανάπτυξη της οικονομίας των Ηνωμένων Πολιτειών το 1920-1960 προκάλεσε μια ανάπτυξη του ελεγκτικού επαγγέλματος από το Ηνωμένο Βασίλειο μέχρι τις Ηνωμένες Πολιτείες. Σύμφωνα με τους Porter et. al. (2005), καθώς οι επιχειρήσεις μεγεθύνονταν, ο διαχωρισμός των λειτουργιών της διοίκησης από την ιδιοκτησία έγινε πιο εμφανής. Έτσι, για να διασφαλιστεί ότι τα κεφάλαια θα συνεχίσουν να κινούνται από τους επενδυτές προς τις εταιρίες, και ότι οι χρηματοοικονομικές αγορές θα λειτουργούν ομαλά, δημιουργήθηκε η ανάγκη να εξασφαλιστεί στους συμμετέχοντες των χρηματοοικονομικών αγορών ότι η οικονομικές καταστάσεις της επιχείρησης, παρέχουν μία αληθινή και αξιόπιστη απεικόνιση της σχετικής οικονομικής θέσης της επιχείρησης και της δραστηριότητάς της.

Συνεπώς, η λειτουργία του ελέγχου ήταν κυρίως να παρέχει αξιοπιστία στις οικονομικές καταστάσεις που προετοιμάζονταν από την διοίκηση της επιχείρησης προς τους μετόχους. Κατά γενική παραδοχή την εποχή αυτή παρατηρείται μία μετατόπιση της εστίασης ενός λειτουργικού ελέγχου από την πρόληψη και τον εντοπισμό απάτης και σφάλματος στην εκτίμηση της αλήθειας και της αξιοπιστίας των οικονομικών καταστάσεων των εταιριών.

Η Queenan (1946) εξήγησε ότι η έννοια της ουσιαστικότητας χρησιμοποιήθηκε σε αυτή την περίοδο. Επίσης, ο Brown (1962) παρατήρησε ότι οι τεχνικές δειγματοληψίας που χρησιμοποιήθηκαν για τον έλεγχο κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου οφειλόταν στις ογκώδεις συναλλαγές που αφορούσαν στην άσκηση επιχειρηματικής δραστηριότητας από μεγάλες εταιρίες που λειτουργούσαν σε ευρύτατες τοποθεσίες. Δεν ήταν πλέον πρακτικό για τους ελεγκτές να ελέγχουν όλες τις συναλλαγές. Κατά συνέπεια, η δειγματοληψία και η ανάπτυξη της έννοιας της ουσιαστικότητας ήταν απαραίτητη.

Εν συντομία, η κοινωνικοοικονομική κατάσταση κατά την περίοδο επηρέασε ιδιαίτερα την εξέλιξη του ελέγχου. Όπως επισημάνθηκε από τους Porter et. al. (2005), τα κύρια χαρακτηριστικά της προσέγγισης του ελέγχου κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, μεταξύ άλλων, περιλάμβαναν⁷:

- Την εξάρτηση από τον εσωτερικό έλεγχο της εταιρείας και τις τεχνικές δειγματοληψίας.
- Την συγκέντρωση ελεγκτικών στοιχείων τόσο από εσωτερική όσο και από εξωτερική πηγή.
- Την έμφαση στην αλήθεια και την αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων.
- Την μετατόπιση του ενδιαφέροντος προς τον έλεγχο της Κατάστασης Κερδών και Ζημιών χωρίς όμως να μειωθεί η σπουδαιότητα του Ισολογισμού.
- Την φυσική παρατήρηση εξωτερικών και άλλων στοιχείων εκτός των λογιστικών βιβλίων.

Η περίοδος 1960-1990

Η παγκόσμια οικονομία συνέχισε να αναπτύσσεται στη δεκαετία του 1960 και του 1990. Αυτή η περίοδος σηματοδότησε σημαντική εξέλιξη στην τεχνολογική πρόοδο και το μέγεθος και την πολυπλοκότητα των εταιριών. Οι ελεγκτές της δεκαετίας του '70 διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στην ενίσχυση της αξιοπιστίας και της κανονικότητας των ιστορικών οικονομικών πληροφοριών και στην προώθηση της λειτουργίας μιας αποτελεσματικής κεφαλαιαγοράς (Porter, et. al., 2005). Ως εκ

---

⁷Porter, B., Simon, J., & Hatherly, D. (2005). Principles of External Auditing. John Wiley & Sons, Ltd.

τούτου, ο ρόλος των ελεγκτών όσον αφορά τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων παρέμεινε γενικά ο ίδιος με εκείνον της προηγούμενης περιόδου.

Λόγω της αύξησης του αριθμού των συναλλαγών που προέκυψαν από τη συνεχιζόμενη αύξηση μεγέθους και της πολυπλοκότητας των εταιριών, κατέστη αδύνατο για τους ελεγκτές να διαδραματίζουν το ρόλο της επαλήθευσης των συναλλαγών. Ως αποτέλεσμα, οι ελεγκτές κατά την περίοδο αυτή είχαν πολύ μεγαλύτερη εξάρτηση από τον εσωτερικό έλεγχο των εταιριών στις ελεγκτικές τους διαδικασίες. (Teck-Heang & Azham, 2008)

Στις αρχές της δεκαετίας του 1980 υπήρξε αναπροσαρμογή των προσεγγίσεων των ελεγκτών όπου η αξιολόγηση των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου θεωρήθηκε δαπανηρή και έτσι οι ελεγκτές άρχισαν να περιορίζουν τις εργασίες τους και να χρησιμοποιούν περισσότερο τις αναλυτικές διαδικασίες (Salehi, 2011). Μια προέκταση αυτού ήταν η ανάπτυξη, κατά τα μέσα της δεκαετίας του '80, του ελέγχου βάσει κινδύνου. Ο έλεγχος βάσει κινδύνου είναι μια προσέγγιση ελέγχου, όπου ο ελεγκτής θα επικεντρωθεί σε εκείνους τους τομείς που είναι πιο πιθανό να περιέχουν σφάλματα.

Σύμφωνα με τους Porter et. al. (2005), οι περισσότερες από τις εταιρίες αυτής της περιόδου είχαν εισαγάγει συστήματα πληροφορικής για τη διεκπεραίωση των οικονομικών και άλλων δεδομένων τους και για την εκτέλεση, την παρακολούθηση και τον έλεγχο πολλών λειτουργικών και διοικητικών διαδικασιών τους. Εκτός από τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων, οι ελεγκτές παρείχαν ταυτόχρονα συμβουλευτικές υπηρεσίες στους πελάτες ελέγχου. Η παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών προέκυψε ως στόχος δευτεροβάθμιου ελέγχου κατά την δεκαετία του 1960 και του 1990. Έκτοτε, ο ρόλος των ελεγκτών υπήρξε ανέκαθεν πολύ συνδεδεμένος με αυτές τις συμβουλευτικές υπηρεσίες.

Η περίοδος 1990-σήμερα

Η περίοδος 1990 μέχρι σήμερα χαρακτηρίζεται από τα εξής⁸:

- Η προσέγγιση επιχειρηματικού κινδύνου ενισχύει την ικανότητα του ελεγκτή να εκπληρώσει αυτές τις ευθύνες (Porter, et.al., 2005)

---

⁸Porter, B., Simon, J., & Hatherly, D. (2005). Principles of External Auditing. John Wiley & Sons, Ltd.

- Ο τελικός στόχος του ελέγχου είναι να προσδώσει αξιοπιστία στις οικονομικές και μη οικονομικές πληροφορίες που παρέχει η διοίκηση στις ετήσιες εκθέσεις.
- Οι ελεγκτικές εταιρείες παρέχουν επίσης υπηρεσίες παροχής συμβουλών σε επιχειρήσεις, με τις οποίες διενεργήθηκε ξεχωριστά ο έλεγχος του ελέγχου.
- Εισαγωγή Υποβοηθούμενων από Υπολογιστές Τεχνικών Ελέγχου (CAAT) που διευκόλυναν τις διαδικασίες εξαγωγής, διαλογής και ανάλυσης δεδομένων

Ως αποτέλεσμα της κατάρρευσης της HIH Insurance Ltd, η Αυστραλιανή Κυβέρνηση ανέθεσε στον καθηγητή Ian Ramsay να διερευνήσει το ζήτημα της ανεξαρτησίας του ελεγκτή. Προτάθηκε η βελτίωση της ανεξαρτησίας του ελεγκτή με τους ακόλουθους τρόπους⁹:

- Συμπερίληψη δήλωσης στο νόμο περί εταιρειών ότι οι ελεγκτές πρέπει να είναι ανεξάρτητοι.
- Απαίτηση από τους ελεγκτές να δηλώνουν στο Διοικητικό Συμβούλιο ότι διατηρείται η ανεξαρτησία τους.
- Απαγόρευση ειδικών σχέσεων μεταξύ του ελεγκτή και του πελάτη.
- Δημιουργία εποπτικού συμβουλίου ανεξάρτητου ελεγκτή.
- Δημιουργία επιτροπής ελέγχου για την επίβλεψη των μη ελεγκτικών υπηρεσιών, των τελών ελέγχου, των διαφορών ως προς το πεδίο εφαρμογής και των σχέσεων ελεγκτή-πελάτη.

Σήμερα, οι ελεγκτές αναμένεται όχι μόνο να ενισχύσουν την αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων αλλά και να προσφέρουν υπηρεσίες όπως η αναφορά παρατυπιών, ο εντοπισμός των επιχειρηματικών κινδύνων και η παροχή συμβουλών στη διοίκηση σχετικά με το περιβάλλον εσωτερικού ελέγχου (Cossierat, 2004)

Μια ανασκόπηση της ιστορικής εξέλιξης των ελέγχων έχει δείξει ότι ο στόχος του ελέγχου και ο ρόλος των ελεγκτών αλλάζουν διαρκώς, καθώς επηρεάζονται σημαντικά από παράγοντες όπως τα κρίσιμα ιστορικά γεγονότα (π.χ. η κατάρρευση των μεγάλων εταιριών), η ετυμηγορία των δικαστηρίων και οι τεχνολογικές εξελίξεις.

---

⁹Cossierat, G. (2004). Modern Auditing. The International Journal of Accounting , σσ. 205-213.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Ο ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ

4.1. Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο αυτό, γίνεται εστίαση στον εσωτερικό έλεγχο καθώς αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι του εξωτερικού ελέγχου, αφού τον επηρεάζει άμεσα και έμμεσα σε μία πληθώρα πραγμάτων. Πιο συγκεκριμένα, θα παρουσιασθούν θέματα όπως η σύνταξη των φύλλων εργασίας του εσωτερικού ελέγχου καθώς και η συμπλήρωση ενός ερωτηματολογίου εκτιμήσεως του εσωτερικού ελέγχου από τον αρμόδιο ελεγκτή.

Ο εσωτερικός έλεγχος είναι μια διαδικασία που πραγματοποιείται από το διοικητικό συμβούλιο, τη διοίκηση και άλλο προσωπικό μιας οντότητας, η οποία έχει σχεδιαστεί για να παρέχει εύλογη βεβαιότητα σχετικά με την επίτευξη στόχων στις ακόλουθες κατηγορίες¹⁰: 1) αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητα των λειτουργιών, 2) αξιοπιστία της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης και 3) συμμόρφωση με τους ισχύοντες νόμους και κανονισμούς.

Ενώ οι εσωτερικοί έλεγχοι μιας οντότητας καλύπτουν στόχους σε κάθε κατηγορία, δεν είναι όλοι αυτοί οι στόχοι και οι συναφείς εσωτερικοί έλεγχοι σχετικοί με τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων. Γενικά, οι εσωτερικοί έλεγχοι που σχετίζονται με την κατάρτιση οικονομικών καταστάσεων για εξωτερικές χρήσεις είναι σχετικοί με τον έλεγχο. Για παράδειγμα, οι έλεγχοι που σχετίζονται με τη διαφύλαξη περιουσιακών στοιχείων είναι σημαντικοί, δεδομένου ότι η παράλειψη περιουσιακών στοιχείων θα οδηγήσει σε εσφαλμένες οικονομικές καταστάσεις. Άλλοι έλεγχοι μπορεί να είναι σημαντικοί όταν σχετίζονται με δεδομένα που χρησιμοποιεί ο ελεγκτής για την εφαρμογή διαδικασιών ελέγχου. Για παράδειγμα, οι εσωτερικοί έλεγχοι που σχετίζονται με στατιστικές εκμετάλλευσης ή παραγωγής μπορούν να χρησιμοποιηθούν από τον ελεγκτή ως μη χρηματοοικονομικά στοιχεία για αναλυτικές διαδικασίες. Από την άλλη πλευρά, ορισμένοι έλεγχοι που σχετίζονται με τις αποφάσεις σχεδιασμού ή λειτουργίας της διοίκησης μπορεί να μην είναι σχετικές με τους σκοπούς της ελεγκτικής διαδικασίας. Για παράδειγμα, οι έλεγχοι

---

¹⁰Messier, W. (1997). Auditing: A Systematic Approach.

που σχετίζονται με ζητήματα όπως ο σχεδιασμός προϊόντων ή οι τοποθεσίες παραγωγής δεν είναι πιθανό να σχετίζονται με τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων.(Messier, 1997)

Σύμφωνα με τον Τσακλάγκανο(1997) σκοπός του εσωτερικού ελέγχου είναι η αξιολόγηση της απόδοσης του Management και η εφαρμογή των κανονισμών και διαδικασιών που αποβλέπουν στην καλύτερη αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού και των περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης. Οι αρχές και οι διαδικασίες του εσωτερικού ελέγχου, αν και έχουν μεγαλύτερη εφαρμογή στις μεγάλες και καλά οργανωμένες επιχειρήσεις, είναι απαραίτητες και χρήσιμες και για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, γιατί και σ' αυτές αντιμετωπίζονται καθημερινά προβλήματα προστασίας των περιουσιακών στοιχείων από κλοπή, φθορά ή αλλοίωση, καθώς και αποφυγής ηθελημένων ή αθέλητων λαθών και παραλείψεων κατά την καταχώρηση των λογιστικών γεγονότων στα λογιστικά βιβλία της επιχείρησης.

4.2. Φύλλα εργασίας εσωτερικού ελέγχου

Τα φύλλα εργασίας αποτελούν το αποδεικτικό υλικό, το οποίο στηρίζει τα ευρήματα και συμπεράσματα του ελέγχου και επιλύει αρκετές αμφιβολίες που, τυχόν, ανακύπτουν σχετικά με τα ευρήματα.

Στα πρότυπα της επαγγελματικής διενέργειας του εσωτερικού ελέγχου γίνεται εκτενής αναφορά σε θέματα, όπως¹¹: (α) η χρησιμότητα των φύλλων εργασίας, (β) τι πρέπει να περιέχουν τα φύλλα εργασίας, (γ) τι μπορούν να περιέχουν τα φύλλα εργασίας, (δ) οι τεχνικές προετοιμασίας των φύλλων εργασίας, (ε) η επισκόπηση των φύλλων εργασίας, και (ε) η πρόσβαση στα φύλλα εργασίας

Η αναφορά των προτύπων στα φύλλα εργασίας είναι επαρκής και αποτελεσματική, αν ληφθεί υπόψη από τους ελεγκτές που διενεργούν τον έλεγχο. Αν εφαρμόζονται οι επιταγές και οι προτάσεις των Προτύπων και αν γίνεται η κατάλληλη οργάνωση και ταξινόμηση των φύλλων εργασίας (εργασία που ανήκει στην ευθύνη του διευθυντή εσωτερικού ελέγχου), τότε τα φύλλα εργασίας θα επιτελούν αναμφισβήτητο το ρόλο τους.

---

¹¹Νεγκάκης, Χ., & Ταχυνάκης, Π. (2017). Ελεγκτική-Εσωτερικός Έλεγχος Θεωρία και Εφαρμογές. Θεσσαλονίκη: Αειφόρος Λογιστική.

Το ελάχιστο περιεχόμενο των φύλλων εργασίας είναι (Νεγκάκης & Ταχυνάκης, 2017)¹²:

- Η επικεφαλίδα, στην οποία αναγράφεται: η επωνυμία της επιχείρησης και της ελεγχόμενης δραστηριότητας ή περιοχής, ο τίτλος του φύλλου εργασίας, η διάρκεια της ελεγχόμενης περιόδου και ο χρόνος σύνταξης του συγκεκριμένου φύλλου εργασίας (π.χ. ελεγχόμενη περίοδος από 01/01/20X1 έως 31/12/20X1 και χρόνος σύνταξης του φύλλου εργασίας 13/03/2002), το όνομα του ελεγκτή που συμπληρώνει το συγκεκριμένο φύλλο εργασίας, συνήθως με ένδειξη των αρχικών γραμμάτων του ονόματός του και ένδειξη κωδικοποίησης του φύλλου εργασίας, η οποία βοηθά στην ταξινόμηση και την ανεύρεση, ιδιαίτερα αν ακολουθούνται κοινοί κανόνες κωδικοποίησης από όλους τους ελεγκτές (π.χ. φύλλο Α-10, Β-1/2, Δ-20 κλπ),
- Η πηγή των στοιχείων και πληροφοριών που παρουσιάζονται στο συγκεκριμένο φύλλο εργασίας. Η πηγή μπορεί να αναφέρεται στην επικεφαλίδα (αν όλες οι πληροφορίες του φύλλου εργασίας προέρχονται από την ίδια πηγή) ή μπορεί να αναφέρεται στο συγκεκριμένο σημείο όπου παρουσιάζεται το επιμέρους στοιχείο ή πληροφορία (ισοζύγιο λογιστικής, δείγματα υπογραφών, φάκελοι προσωπικού, κλπ),
- Η περιγραφή ή η ένδειξη σχετικά με το πραγματοποιηθέν ελεγκτικό έργο
- Τα ευρήματα του ελέγχου σε μορφή κατάλληλη να περιληφθούν στην έκθεση ελέγχου, αν τελικά θεωρηθούν αρκετά σημαντικά
- Τα συμπεράσματα από την ελεγκτική εργασία.

Ο ρόλος των φύλλων εργασίας επιτελείται, όταν περιέχουν το ελάχιστο δυνατό περιεχόμενο, συμπληρώνονται με ομοιόμορφο τρόπο και στον ελάχιστο δυνατό χρόνο από όλους τους εσωτερικούς ελεγκτές της επιχείρησης ώστε να

---

¹²Νεγκάκης, Χ., & Ταχυνάκης, Π. (2017). Ελεγκτική-Εσωτερικός Έλεγχος Θεωρία και Εφαρμογές. Θεσσαλονίκη: Αειφόρος Λογιστική.

διευκολύνεται η επισκόπηση, η παρακολούθηση της πληρότητας και η ταξινόμησή τους,, χωρίς να παραλείπονται οποιαδήποτε χρήσιμα στοιχεία.

4.3. Ερωτηματολόγιο εσωτερικού ελέγχου

Ο ελεγκτής για να εκτιμήσει και να αξιολογήσει την αποδοτικότητα του συστήματος εξωτερικού ελέγχου καλείται να απαντήσει σε μία σειρά ερωτήσεων. Ενδεικτικά αναφέρουμε τις πιο σημαντικές παρακάτω¹³:

Γενικό Ερωτηματολόγιο

- Τα τηρούμενα λογιστικά βιβλία :
  - Είναι εμπρόθεσμα ενημερωμένα;
  - Είναι τα από το Νόμο προβλεπόμενα;
  - Είναι επαρκή για την οικονομική μονάδα;
  - Συμφωνούνται μηνιαίως με σύνταξη σχετικών ισοζυγίων;
  - Οι μηνιαίες καταχωρήσεις στο Γενικό Καθολικό συμφωνούν με τα μηνιαία σύνολα των αναλυτικών ισοζυγίων, που συντάσσονται από τη Μηχανογραφική Υπηρεσία;
- Το Λογιστήριο είναι επαρκώς στελεχωμένο;
- Το προσωπικό του Λογιστηρίου είναι ανεξάρτητο από το προσωπικό:
  - Της Υπηρεσίας Πωλήσεων;
  - Της Υπηρεσίας Προμηθειών;
  - Του Ταμείου;
  - Της Υπηρεσίας Διοικητικού;
- Το προσωπικό λαμβάνει κανονικά την άδειά του και η οικονομική μονάδα τηρεί βιβλίο αδειών;
- Αναπληρούνται ευχερώς οι αδειούχοι από το υπάρχον προσωπικό;
- Η ευθύνη και οι αρμοδιότητες των Διευθυντών και των Υπαλλήλων είναι σαφώς καθορισμένες;
- Οι τυχόν συγγενείς μεταξύ τους υπάλληλοι απασχολούνται κατά τέτοιο τρόπο ώστε να αποφεύγονται απάτες ή καταχρήσεις;

---

¹³Λουμνιώτης, Β. (2010). Ερωτηματολόγιο Εκτιμήσεως Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου. Αθήνα: ΣΟΛ Α.Ε. Ορκωτοί Ελεγκτές Λογιστές.

- Υπάρχει ικανοποιητικό σύστημα ενημέρωσης της Διοίκησης για την πορεία των εργασιών της οικονομικής μονάδας;
- Υπάρχει κατάλληλα οργανωμένη Υπηρεσία Εσωτερικού Ελέγχου;
- Η Υπηρεσία Εσωτερικού Ελέγχου είναι υπεύθυνη και αναφέρεται απ' ευθείας στη Διοίκηση;
- Εάν δεν υπάρχει οργανωμένη Υπηρεσία Εσωτερικού Ελέγχου, ο καταμερισμός των αρμοδιοτήτων και ευθυνών είναι τέτοιος, ώστε να ασκείται εσωτερικός έλεγχος;
- Το σύστημα εσωτερικού ελέγχου καλύπτει όλες τις συναλλαγές της οικονομικής μονάδας, τόσο στο Κεντρικό, όσο και στα υποκαταστήματα;
- Συντάσσονται αναλυτικά προγράμματα εσωτερικού ελέγχου;
- Εάν έχουν συνταχθεί τέτοια προγράμματα, εφαρμόζονται στην πράξη;
- Λαμβάνουν γνώση οι εξωτερικοί ελεγκτές των προγραμμάτων αυτών;
- Τα αποτελέσματα του εσωτερικού ελέγχου αναφέρονται σε ειδική έκθεση ελέγχου;
- Οι εκθέσεις ελέγχου υποβάλλονται απ' ευθείας στη Διοίκηση;
- Οι εξωτερικοί ελεγκτές λαμβάνουν γνώση αυτών των εκθέσεων;
- Ο ασκούμενος λογιστικός έλεγχος των εργασιών του Κεντρικού και των υποκαταστημάτων κρίνεται ικανοποιητικός;

Χρηματικά διαθέσιμα [Ταμείο και Καταθέσεις]

Εισπράξεις

- Υπάρχει ο κατάλληλος έλεγχος της εισερχομένης αλληλογραφίας και της καταχώρησης των εισπράξεων τοις μετρητοίς, με εμβάσματα ή με επιταγές;
- Τα παραστατικά του Ταμείου (Αποδείξεις, Γραμμάτια Εισπράξεως) είναι προαριθμημένα, εκδίδονται από άλλον, πλην του Ταμία και Λογιστή, υπάλληλο και διαβιβάζονται στον Ταμία υπηρεσιακώς και όχι από τρίτους;

Πληρωμές

- Διενεργούνται οι πληρωμές με βάση προαριθμημένα εντάλματα πληρωμών, τα οποία εκδίδονται από άλλο αρμόδιο πρόσωπο, εκτός από τον Ταμία και Λογιστή και διαβιβάζονται στον Ταμία υπηρεσιακώς και όχι από τρίτους;
- Τα συνημμένα στο ένταλμα πληρωμής δικαιολογητικά εγκρίνονται από αρμόδιο πρόσωπο (εσωτερικό ελεγκτή) πριν από την πληρωμή τους ;

Καταθέσεις σε Τράπεζες

- Γίνεται τακτική, κατά μήνα, συμφωνία των λογαριασμών καταθέσεων με τα αντίστοιχα extraits των Τραπεζών ;
- Διερευνώνται οι τυχόν ασυμφωνίες για την τακτοποίησή τους;

Χρεόγραφα και Συμμετοχές

- Χρεόγραφα, αγορασθέντα χάριν βραχυπρόθεσμου επενδύσεως, εμφανίζονται στα κυκλοφορούντα περιουσιακά στοιχεία;
- Μετοχές Α.Ε., ή εταιρικά μερίδια, αγορασθέντα από την οικονομική μονάδα με σκοπό τον έλεγχο, συμμετέχοντας στο κεφάλαιο άλλης οικονομικής μονάδας, εμφανίζονται μεταξύ των μη κυκλοφορούντων περιουσιακών στοιχείων;

Απαιτήσεις [Πελάτες και λοιπές απαιτήσεις]

- Τα λογιστικά υπόλοιπα πελατών συμφωνούνται από αρμόδιο υπάλληλο, τακτικά, με τα αντίστοιχα αντίγραφα των λογαριασμών πελατών;
- Οι τυχόν ασυμφωνίες διερευνώνται από αρμόδιο Προϊστάμενο και η τακτοποίησή τους γίνεται κατόπιν έγκρισης αρμοδίου οργάνου της Διοίκησης;
- Γνωστοποιούνται, κατά περιόδους, τα υπόλοιπα σε όλους τους πελάτες και ζητείται από αυτούς απάντηση ως προς το σύμφωνό τους ;

Ενσώματα και άυλα πάγια στοιχεία

- Η οικονομική μονάδα τηρεί πλήρη μητρώα παγίων στοιχείων μετά των αποσβέσεών τους ;
- Είναι αυτά πλήρως ενημερωμένα ;
- Τηρούνται επαρκή στοιχεία για τυχόν μακροπρόθεσμες συμβάσεις, ενοικιάσεις κλπ.;

Αγορές - προμηθευτές - αποθέματα

Αγορές

- Οι αγορές σημαντικής αξίας διενεργούνται βάσει εγκεκριμένου από το Δ.Σ. της οικονομικής μονάδας Κανονισμού Προμηθειών κατόπιν: α) Διαγωνισμών; β) Προσφορών;
- Όλες οι σημαντικές αγορές διενεργούνται από την Υπηρεσία Προμηθειών με την έκδοση προαριθμημένων Δελτίων Παραγγελίας;

Προμηθευτές

- Ελέγχονται τα τιμολόγια των Προμηθευτών με τις παραγγελίες και άλλα σχετικά δικαιολογητικά των παραληφθέντων εμπορευμάτων και υπηρεσιών;
- Υπάρχει ικανοποιητική διαδικασία έγκρισης τιμολογίων προς πληρωμή;
- Υπάρχουν λογαριασμοί «Σε καθυστέρηση» από μακρού χρόνου; Γίνεται επαλήθευση του ορθού υπολογισμού τόκων στις περιπτώσεις των εντόκων υποχρεώσεων;

Αποθέματα

- Τηρούνται βιβλία αποθήκης με σύστημα διαρκούς παρακολούθησης των υπολοίπων, κατά ποσότητα και αξία;
- Τα αποθέματα ευρίσκονται κάτω από τον έλεγχο αρμοδίου αποθηκαρίου;
- Υπάρχει αποτελεσματική διαφύλαξη των αποθεμάτων;

Δάνεια Τραπεζών

- Οι δανεισμοί προς την οικονομική μονάδα γίνονται:
  - Με δάνεια έκδοσης ομολογίων;
  - Από Τράπεζες εσωτερικού;
  - Από Τράπεζες εξωτερικού;
  - Από Προμηθευτές εξωτερικού;
  - Από λοιπούς Προμηθευτές ή Πιστωτές;
- Οι δανεισμοί γίνονται κατόπιν εγκρίσεως του Δ.Σ. ή άλλου αρμοδίου εξουσιοδοτημένου οργάνου;

Υποχρεώσεις προς ασφαλιστικά ταμεία και Δημόσιο

- Μέχρι ποια χρήση έχουν ελεγχθεί τα βιβλία της οικονομικής μονάδας από τις φορολογικές αρχές;
- Τις φορολογικές υποθέσεις χειρίζονται:
  - Υπάλληλοι της οικονομικής μονάδας , καλώς καταρτισμένοι επί των ισχυουσών φορολογικών διατάξεων;
  - Εξωτερικοί φοροτεχνικοί εμπειρογνώμονες;

Μισθοδοσία προσωπικού

- Διενεργείται έλεγχος της μισθοδοσίας προσωπικού, πριν από την πληρωμή ;
- Οι μη πληρωθέντες μισθοί προσωπικού βρίσκονται κάτω από συνεχή έλεγχο ;
- Η μισθοδοσία προσωπικού εγκρίνεται, πριν την εξόφλησή της, από αρμόδιο προϊστάμενο που είναι εξουσιοδοτημένος από τη Διοίκηση;

Λοιποί τομείς

Υπηρεσία Μετόχων και Μετοχών

- Τηρείται βιβλίο - μητρώο μετόχων;
- Είναι ενημερωμένο;
- Οι καταχωρηθείσες σε αυτό πράξεις στηρίζονται σε πλήρη και νόμιμα δικαιολογητικά;

Έξοδα

- Για κάθε έξοδο λειτουργεί ικανοποιητικά το σύστημα εσωτερικού ελέγχου ;
- Κάθε έξοδο στηρίζεται σε νόμιμα και πλήρη δικαιολογητικά στοιχεία ;
- Εκδίδεται για κάθε έξοδο το αναγκαίο παραστατικό στοιχείο;
- Υπάρχει προϋπολογισμός εξόδων;

Έσοδα (πωλήσεις κ.λπ.)

- Οι πωλήσεις γίνονται βάσει εγκεκριμένου, από τη Διοίκηση της ελεγχόμενης οικονομικής μονάδας, τιμοκαταλόγου;
- Προκαθορίζονται οι όροι εξόφλησης των πωλούμενων ειδών, καθώς και οι προϋποθέσεις χορήγησης εκπτώσεων σε πελάτες;
- Υπάρχει ικανοποιητικό σύστημα βεβαίωσης και είσπραξης των εσόδων;
- Ενημερώνονται εγκαίρως οι λογαριασμοί των εσόδων ;

Οικονομικές καταστάσεις τέλους χρήσης

- Παρακολουθείται η εφαρμογή της ισχύουσας νομοθεσίας κατά την κατάρτιση των οικονομικών καταστάσεων;
- Η λογιστική οργάνωση και κατάσταση της οικονομικής μονάδας είναι ικανοποιητική;
- Υπάρχουν σοβαρές καθυστερήσεις στη λογιστική ενημέρωση;(Λουμινιώτης, 2010)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ

5.1. Εισαγωγή

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο, θα αναλυθούν ορισμένες διαδικασίες εξωτερικού ελέγχου, συμπεριλαμβανομένων των φύλλων εργασίας, το θεσμικό πλαίσιο καθώς και οι διάφοροι τομείς μια εταιρίας στους οποίους πραγματοποιείται ο εξωτερικός έλεγχος.

5.2. Θεσμικό πλαίσιο του εξωτερικού ελέγχου

Παρακάτω αναφέρονται στοιχεία που αφορούν το θεσμικό πλαίσιο μέσα στο οποίο διεξάγεται ο εξωτερικός έλεγχος και κάποιες βασικές αρχές που πρέπει να λαμβάνει υπόψη του ο ανεξάρτητος ορκωτός ελεγκτής λογιστής κατά την επιτέλεση του έργου του.

Επαγγελματική δεοντολογία και σκεπτικισμός

Οι ορκωτοί ελεγκτές λογιστές και οι ελεγκτικές εταιρίες υπόκεινται στις αρχές επαγγελματικής δεοντολογίας που καλύπτουν τουλάχιστον στην ιδιότητά τους ως προστατών του δημοσίου συμφέροντος, την ακεραιότητα και την αντικειμενικότητά τους, καθώς και την επαγγελματική τους ικανότητα και τη δέουσα επιμέλεια.

Με απόφαση του Δ.Σ. της ΕΛΤΕ, εκδίδεται Κώδικας Επαγγελματικής Δεοντολογίας, που περιλαμβάνει τις αρχές αυτές και για τον οποίο λαμβάνονται υπόψη οι προβλέψεις του Κώδικα Επαγγελματικής Δεοντολογίας της Διεθνούς Ομοσπονδίας Λογιστών (International Federation of Accountants).

Ο ορκωτός ελεγκτής λογιστής ή η ελεγκτική εταιρία, διατηρεί επαγγελματικό σκεπτικισμό κατά τη διενέργεια του υποχρεωτικού ελέγχου, λαμβάνοντας υπόψη την πιθανότητα ύπαρξης ουσιώδους ανακρίβειας λόγω γεγονότων ή συμπεριφοράς που αποτελούν ενδείξεις για την ύπαρξη παρατυπιών, συμπεριλαμβανομένης της περίπτωσης απάτης ή σφάλματος, ανεξαρτήτως της εμπειρίας που έχει αποκομίσει στο παρελθόν ο ορκωτός ελεγκτής λογιστής ή η ελεγκτική εταιρία σχετικά με την ειλικρίνεια και την ακεραιότητα της διοίκησης της ελεγχόμενης οντότητας και των

προσώπων που έχουν επιφορτιστεί με τη διακυβέρνησή της. Ο ορκωτός ελεγκτής λογιστής ή η ελεγκτική εταιρία σχετικά με την ειλικρίνεια και την ακεραιότητα της διοίκησης της ελεγχόμενης οντότητας και των προσώπων που έχουν επιφορτιστεί με τη διακυβέρνησή της. Ο ορκωτός ελεγκτής λογιστής ή η ελεγκτική εταιρία επιδεικνύει επαγγελματικό σκεπτικισμό ιδίως κατά την επισκόπηση των εκτιμήσεων της διοίκησης σχετικά με εύλογες αξίες, απομείωση της αξίας περιουσιακών στοιχείων, προβλέψεις και μελλοντικές ταμειακές ροές που σχετίζονται με την ικανότητα της οντότητας να συνεχίζει τις δραστηριότητές της.

Για την κατανόηση των παραπάνω, ως «επαγγελματικός σκεπτικισμός» νοείται η συμπεριφορά που περιλαμβάνει διάθεση αμφισβήτησης, επαγρύπνηση απέναντι σε συνθήκες που ενδέχεται να υποδεικνύουν πιθανή ανακρίβεια λόγω σφάλματος ή απάτης και κριτική αξιολόγηση των αποδεικτικών εγγράφων του ελέγχου.

Ανεξαρτησία και αντικειμενικότητα

Κατά τη διενέργεια του υποχρεωτικού ελέγχου, οι ορκωτοί ελεγκτές λογιστές, οι ελεγκτικές εταιρίες, καθώς και οποιοδήποτε φυσικό πρόσωπο που είναι σε θέση να επηρεάσει κατά άμεσο ή έμμεσο τρόπο το αποτέλεσμα του υποχρεωτικού ελέγχου, είναι ανεξάρτητοι από την ελεγχόμενη από αυτούς οντότητα, τηρώντας τις ισχύουσες διατάξεις και δεν επιτρέπεται να συμμετέχουν με οποιοδήποτε άμεσο ή έμμεσο τρόπο, στη διαδικασία λήψης αποφάσεων της ελεγχόμενης οντότητας, τόσο κατά την περίοδο που καλύπτεται από τις υπό έλεγχο οικονομικές καταστάσεις, όσο και κατά την περίοδο διενέργειας του υποχρεωτικού ελέγχου και φέρουν το βάρος της απόδειξης της ανεξαρτησίας τους.

Οι ορκωτοί ελεγκτές λογιστές και οι ελεγκτικές εταιρίες λαμβάνουν όλα τα εύλογα μέτρα για να διασφαλίσουν ότι κατά τη διενέργεια του υποχρεωτικού ελέγχου η ανεξαρτησία τους δεν επηρεάζεται από οποιαδήποτε υφιστάμενη ή δυνητική σύγκρουση συμφερόντων ή επιχειρηματική ή άλλη άμεση ή έμμεση σχέση στην οποία εμπλέκεται ο ορκωτός ελεγκτής λογιστής ή η ελεγκτική εταιρία που διενεργεί τον υποχρεωτικό έλεγχο και, κατά περίπτωση, το δίκτυό του, τα διευθυντικά στελέχη του, οι ελεγκτές ή οι υπάλληλοί του, οποιαδήποτε άλλα φυσικά πρόσωπα, οι υπηρεσίες των οποίων τίθενται στη διάθεση ή υπό τον έλεγχο του ορκωτού ελεγκτή λογιστή ή της ελεγκτικής εταιρίας ή οποιουδήποτε προσώπου συνδέεται άμεσα ή έμμεσα με αυτούς μέσω της άσκησης ελέγχου. Ο ορκωτός ελεγκτής λογιστής ή η

ελεγκτική εταιρία δεν διενεργούν υποχρεωτικό έλεγχο όταν υπάρχει κίνδυνος να ανακύψει αυτοεπισκόπιση, ίδιο συμφέρον, ιδιότητα συνηγούρου, οικειότητα ή εκφοβισμός που απορρέουν από οικονομική, προσωπική, επιχειρηματική, εργασιακή ή άλλη σχέση μεταξύ του ορκωτού ελεγκτή λογιστή, της ελεγκτικής εταιρίας, του δικτύου του, καθώς και οποιουδήποτε φυσικού προσώπου είναι σε θέση να επηρεάσει το αποτέλεσμα του υποχρεωτικού ελέγχου και της ελεγχόμενης οντότητας, με αποτέλεσμα ένας αντικειμενικός, συνειδητός και ενημερωμένος τρίτος, λαμβάνοντας υπόψη τις εφαρμοζόμενες διασφαλίσεις, να κατέληγε στο συμπέρασμα ότι υπονομεύεται η ανεξαρτησία του ορκωτού ελεγκτή λογιστή ή της ελεγκτικής εταιρίας.

Ο ορκωτός ελεγκτής λογιστής, η ελεγκτική εταιρία, οι κύριοι εταίροι ελέγχου, οι υπάλληλοι, καθώς και οποιοδήποτε άλλο φυσικό πρόσωπο, οι υπηρεσίες του οποίου τίθενται στη διάθεση ή υπό τον έλεγχο του εν λόγω ορκωτού ελεγκτή λογιστή ή της ελεγκτικής εταιρίας και το οποίο συμμετέχει άμεσα σε δραστηριότητες υποχρεωτικού ελέγχου, καθώς και πρόσωπα που συνδέονται στενά με τα ανωτέρω, δεν κατέχουν ούτε διατηρούν σημαντικό και άμεσο συμφέρον και δεν συμμετέχουν σε οποιαδήποτε συναλλαγή με οποιοδήποτε χρηματοπιστωτικό μέσο που εκδίδει, εγγυάται ή άλλως υποστηρίζει η ελεγχόμενη οντότητα στον τομέα των δραστηριοτήτων υποχρεωτικού ελέγχου που διενεργούν, με εξαίρεση τα συμφέροντα που τους ανήκουν έμμεσα μέσω προγραμμάτων διαφοροποιημένων συλλογικών επενδύσεων, συμπεριλαμβανομένων των κεφαλαίων υπό διαχείριση, όπως τα συνταξιοδοτικά ταμεία και οι ασφαλίσεις ζωής.

Ο ορκωτός ελεγκτής λογιστής ή η ελεγκτική εταιρία καταγράφουν στα φύλλα εργασίας του ελέγχου τους, όλους τους σημαντικούς κινδύνους της ανεξαρτησίας τους, καθώς και τις διασφαλίσεις που εφαρμόστηκαν προς περιορισμό των κινδύνων.

Τα αναφερόμενα στην παράγραφο 2 του άρθρου 21 του Ν.4449/2017 πρόσωπα ή εταιρίες δεν συμμετέχουν ούτε επηρεάζουν κατ' άλλον τρόπο το αποτέλεσμα του υποχρεωτικού ελέγχου οποιασδήποτε ελεγχόμενης οντότητας, εάν¹⁴:

α) κατέχουν χρηματοπιστωτικά μέσα της ελεγχόμενης οντότητας, με εξαίρεση τα συμφέροντα που κατέχουν έμμεσα μέσω προγραμμάτων διαφοροποιημένων συλλογικών επενδύσεων,

---

¹⁴Ν. 4449/2017

β) κατέχουν χρηματοπιστωτικά μέσα οποιασδήποτε οντότητας που συνδέεται με την ελεγχόμενη οντότητα, η κυριότητα των οποίων μπορεί να προκαλέσει ή να θεωρηθεί γενικά ότι προκαλεί σύγκρουση συμφερόντων, με εξαίρεση τα συμφέροντα που κατέχουν έμμεσα μέσω προγραμμάτων διαφοροποιημένων συλλογικών επενδύσεων,

γ) είχαν σχέση απασχόλησης, επιχειρηματική ή άλλη σχέση με την εν λόγω ελεγχόμενη οντότητα μέσα στην περίοδο που αναφέρεται στην παράγραφο 1 η οποία μπορεί να προκαλέσει ή να θεωρηθεί γενικά ότι προκαλεί σύγκρουση συμφερόντων.

Τα αναφερόμενα στην παράγραφο 2 του άρθρου 21 του Ν.4449/2017 πρόσωπα ή εταιρίες δεν επιδιώκουν τη λήψη και δεν αποδέχονται χρηματικά και μη χρηματικά δώρα ή διευκολύνσεις από την ελεγχόμενη οντότητα ή οποιαδήποτε οντότητα συνδέεται με την ελεγχόμενη οντότητα, εκτός εάν η αξία αυτών θα εθεωρείτο μικρή ή ασήμαντη από έναν αντικειμενικό, συνετό και ενημερωμένο τρίτο.

Εάν μία ελεγχόμενη οντότητα, κατά την περίοδο που καλύπτεται από τις οικονομικές καταστάσεις εξαγοραστεί, συγχωνευτεί ή εξαγοράσει μια άλλη οντότητα, ο ορκωτός ελεγκτής λογιστής ή η ελεγκτική εταιρία εντοπίζει και αξιολογεί τυχόν τρέχοντα ή πρόσφατα συμφέροντα ή σχέσεις (συμπεριλαμβανομένων μη ελεγκτικών υπηρεσιών που παρέχονται στην εν λόγω οντότητα), οι οποίες, λαμβάνοντας υπόψη τις υφιστάμενες διασφαλίσεις, θα μπορούσαν να διακυβεύσουν την ανεξαρτησία του ελεγκτή και την ικανότητά του να συνεχίσει τον υποχρεωτικό έλεγχο μετά την ημερομηνία έναρξης ισχύος της συγχώνευσης ή της εξαγοράς.

Το συντομότερο δυνατόν και σε κάθε περίπτωση εντός τριών (3) μηνών, ο ορκωτός ελεγκτής λογιστής ή η ελεγκτική εταιρία λαμβάνουν όλα τα απαραίτητα μέτρα για τον τερματισμό τυχόν υφιστάμενων συμφερόντων ή σχέσεων που ενδέχεται να διακυβεύσουν την ανεξαρτησία τους και, όποτε είναι δυνατόν, υιοθετούν διασφαλίσεις για την ελαχιστοποίηση τυχόν απειλών για την ανεξαρτησία τους που προκύπτουν από προηγούμενα και τρέχοντα συμφέροντα και σχέσεις.

Με απόφαση του Δ.Σ. της Ε.Λ.Τ.Ε. μπορεί να εξειδικεύονται οι κίνδυνοι υπονόμησης της ανεξαρτησίας και να καθορίζονται τα πρόσφορα μέτρα τα οποία, εφόσον ληφθούν και υλοποιηθούν, είναι δυνατόν να άρουν ή να μειώσουν σε ανεκτό βαθμό τους κινδύνους αυτούς.

Εμπιστευτικότητα και επαγγελματικό απόρρητο

Όλες οι πληροφορίες και όλα τα έγγραφα στα οποία έχει πρόσβαση ο ορκωτός ελεγκτής λογιστής ή η ελεγκτική εταιρία προστατεύονται από τις ισχύουσες διατάξεις περί εμπιστευτικότητας επαγγελματικού απορρήτου.

Οι κανόνες εμπιστευτικότητας και επαγγελματικού απορρήτου που εφαρμόζονται στους ορκωτούς ελεγκτές λογιστές ή στις ελεγκτικές εταιρίες δεν εμποδίζουν την εφαρμογή των διατάξεων του Ν. 4449/2017 ή του Κανονισμού (ΕΕ) 537/2014.

Όταν ο ορκωτός ελεγκτής λογιστής ή η ελεγκτική εταιρία αντικαθίσταται από άλλον ορκωτό ελεγκτή λογιστή ή ελεγκτική εταιρία, ο προηγούμενος ελεγκτής ή η προηγούμενη εταιρία παρέχει στον αντικαταστάτη του πρόσβαση σε όλες τις σχετικές πληροφορίες που αφορούν την ελεγχόμενη οντότητα και τον πιο πρόσφατο έλεγχο της εν λόγω οντότητας.

Ο ορκωτός ελεγκτής λογιστής ή η ελεγκτική εταιρία που έχουν αντικατασταθεί σε έναν συγκεκριμένο υποχρεωτικό έλεγχο και ο πρώην ορκωτός ελεγκτής λογιστής ή η ελεγκτική εταιρία εξακολουθούν, για το συγκεκριμένο υποχρεωτικό έλεγχο, να έχουν τις υποχρεώσεις που προβλέπονται από τις παραγράφους 1 και 2 του παρόντος άρθρου.

Αν ο ορκωτός ελεγκτής λογιστής ή η ελεγκτική εταιρία διενεργεί υποχρεωτικό έλεγχο οντότητας που είναι μέλος ομίλου, η μητρική του οποίου είναι εγκατεστημένη σε τρίτη χώρα, οι κανόνες εμπιστευτικότητας και επαγγελματικού απορρήτου που αναφέρονται στην παράγραφο 1 δεν εμποδίζουν τη διαβίβαση από τον ορκωτό ελεγκτή λογιστή ή την ελεγκτική εταιρία αποδεικτικών εγγράφων σχετικά με τον έλεγχο που έχει διενεργηθεί στον ελεγκτή του ομίλου που είναι εγκατεστημένος σε τρίτη χώρα, εάν τα εν λόγω αποδεικτικά έγγραφα είναι απαραίτητα για την πραγματοποίηση του ελέγχου των ενοποιημένων χρηματοοικονομικών καταστάσεων της μητρικής επιχείρησης.

Ο ορκωτός ελεγκτής λογιστής ή η ελεγκτική εταιρία που διενεργεί τον υποχρεωτικό έλεγχο οντότητας που έχει εκδώσει χρεόγραφα σε τρίτη χώρα ή που αποτελεί μέλος ομίλου, ο οποίος εκδίδει επίσημες ετήσιες και ενοποιημένες χρηματοοικονομικές καταστάσεις σε τρίτη χώρα μπορεί να διαβιβάζει τα φύλλα εργασίας του ελέγχου του ή άλλα έγγραφα σχετικά με τον έλεγχο της οντότητας αυτής που κατέχει στις αρμόδιες αρχές των εν λόγω τρίτων χωρών μόνο υπό τις προϋποθέσεις του άρθρου 51. Η διαβίβαση πληροφοριών στον ελεγκτή του ομίλου

που είναι εγκατεστημένος σε τρίτη χώρα πρέπει να είναι σύμφωνη με το ν. 2472/1997 και τους ισχύοντες εθνικούς κανόνες για την προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, όπως ισχύουν.

5.3. Φύλλα εργασίας εξωτερικού ελέγχου

Τα πρακτικά των διαφόρων τύπων των αποδεικτικών στοιχείων που συγκεντρώνονται από τους ελεγκτές είναι γνωστά σαν φύλλα εργασίας. Δηλαδή, τα φύλλα εργασίας περιλαμβάνουν μορφές και τρόπους χρησιμοποίησης των αποδεικτικών στοιχείων έτσι ώστε οι ελεγκτές να μπορούν να συντάξουν την έκθεσή τους για τις οικονομικές δραστηριότητες του πελάτη τους. Θα μπορούσαμε να θεωρήσουμε δηλαδή τα φύλλα εργασίας ως τον συνδεδετικό κρίκο ανάμεσα στα λογιστικά βιβλία του πελάτη και την έκθεση του ελεγκτή. Είναι τα πρακτικά των ανεξάρτητων ελεγκτών και περιλαμβάνουν πρόχειρες σημειώσεις, προγράμματα εργασίας, αναλύσεις, στοιχεία συναλλαγών, συμπληρωματικές, πληροφορίες, επιστολές και διορθωτικές εγγραφές. (Τσακλάγκανος, 1997)

Σύμφωνα με το ΔΠΕ 230 παρ. 10, με τον όρο φύλλα εργασίας εννοούμε το συνολικό ελεγκτικό υλικό που συγκεντρώθηκε, αξιολογήθηκε, τεκμηριώθηκε και κατέχεται από τον ελεγκτή. (ηλεκτρονικό, χειρόγραφο) αναφορικά με τον πραγματοποιηθέντα έλεγχο.

Το βασικό περιεχόμενο των φύλλων εργασίας είναι το πόρισμα της εργασίας του ελεγκτή, το οποίο οφείλει να είναι σύντομο, ευανάγνωστο, σαφές και κατανοητό από κάθε ενδιαφερόμενο. Έτσι, στα φύλλα εργασίας θα πρέπει να υπάρχουν τα εξής στοιχεία¹⁵:

- α) η επωνυμία της ελεγχόμενης οντότητας,
- β) η ελεγχόμενη χρήση,
- γ) ο αύξων αριθμός του φύλλου εργασίας,
- δ) η ημερομηνία καταρτίσεως του φύλλου εργασίας,

---

¹⁵Νεγκάκης, Χ., & Ταχυνάκης, Π. (2017). Ελεγκτική-Εσωτερικός Έλεγχος Θεωρία και Εφαρμογές. Θεσσαλονίκη: Αειφόρος Λογιστική.

ε) το πρόσωπο που πραγματοποίησε την ελεγκτική εργασία και η ημερομηνία ολοκλήρωσης, ποιος την επισκόπησε και η ημερομηνία και η έκταση της επισκόπησης,

στ) ο τίτλος του λογαριασμού με το αντίστοιχο υπόλοιπο της παρούσης και προηγούμενης χρήσεως,

ζ) λοιπές πληροφορίες και παρατηρήσεις.

Μερικές από τις βασικές πληροφορίες που πρέπει να αναγράφονται σε ένα φύλλο εργασίας είναι¹⁶:

- οι πληροφορίες για το περιεχόμενο του λογαριασμού, στον οποίο αναφέρεται το φύλλο εργασίας, καθώς και οι αναλύσεις των λογαριασμών, όπου αυτό κρίνεται απαραίτητο,
- οι επί μέρους ελεγκτικές διαδικασίες, που ακολούθησε ο ελεγκτής, κατά τον έλεγχο ενός λογαριασμού, καθώς και το δείγμα ελέγχου εφόσον δεν έχει καταρτιστεί πρόγραμμα ελέγχου, στο οποίο περιλαμβάνονται τα στοιχεία αυτά,
- το πλήρες πρόγραμμα του ελέγχου
- το ερωτηματολόγιο εκτιμήσεως εσωτερικού ελέγχου, συμπληρωμένο με τις σημειώσεις της σχετικής έρευνας του ελεγκτή
- οι επιβεβαιωτικές επιστολές τρίτων (π.χ. πελατών, τραπεζών, κλπ.), καθώς και οι επιστολές της διοικήσεως προς τον ελεγκτή
- τα αποσπάσματα πρακτικών συνεδριάσεων του Δ.Σ. και των Γ.Σ. ή σημειώσεις του ελεγκτή επ' αυτών
- οι διάφοροι πίνακες, καταστάσεις, αναλύσεις λογαριασμών, σχόλια και σημειώσεις του ελεγκτή
- οι πληροφορίες, διευκρινίσεις και επεξηγήσεις για την πληρέστερη παρουσίαση του κάθε ελεγκτικού αντικειμένου
- οι τυχόν παρατηρήσεις του ελέγχου, τεκμηριωμένες με συγκεκριμένα παραδείγματα

---

¹⁶Νεγκάκης, Χ., & Ταχυνάκης, Π. (2017). Ελεγκτική-Εσωτερικός Έλεγχος Θεωρία και Εφαρμογές. Θεσσαλονίκη: Αειφόρος Λογιστική.

- η χρήση συμβολαίων ελέγχου με επεξήγηση αυτών σε κάθε φύλλο εργασίας ή σε ειδικό επεξηγηματικό φύλλο εργασίας

Σύμφωνα με τον Τσακλάγκανο 1997 σελ. 132, τα φύλλα εργασίας πρέπει να τοποθετούνται, μόλις συνταχθούν, μαζί με όλα τα στοιχεία που χρησιμοποιούνται στον αντίστοιχο φάκελο ή αρχείο. Οι ελεγκτές τηρούν δύο ειδών φακέλους, του φακέλους ετήσιων ελέγχων και το μόνιμο φάκελο εργασίας.

Φάκελος ετήσιου ελέγχου

Στον ετήσιο έλεγχο συγκεντρώνονται μόνο τα φύλλα εργασίας που συμπληρώθηκαν κατά την ελεγκτική διαδικασία του χρόνου αυτού. Τα φύλλα εργασίας πρέπει να χαρακτηρίζονται με κατάλληλη ένδειξη, να υπάρχει πίνακας περιεχομένων και οι ενδείξεις να μπορούν να γραφτούν είτε κατά τη διάρκεια του ελέγχου είτε κατά το τέλος της χρήσης. Επειδή υπάρχουν πολλοί τρόποι ταξινόμησης και ευρετηρίασης των φύλλων ελέγχου, θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί ο περισσότερο αποδοτικός και εύχρηστος τρόπος.

Μερικά από τα στοιχεία που περιλαμβάνει ο φάκελος ετήσιου ελέγχου είναι¹⁷: α) η επιστολή ανάθεσης, β) τα στοιχεία εσωτερικού ελέγχου, γ) οι διοικητικές αναφορές π.χ. οι προϋπολογισμοί, δ) τα λογιστικά στοιχεία, ε) τα αντίγραφα ισοζυγίων, λογαριασμών, στ) οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις της τρέχουσας περιόδου, ζ) τα αντίγραφα πρακτικών, η) οι εγγραφές τέλους χρήσης, οι διορθωτικές εγγραφές, οι εγγραφές ταξινόμησης, θ) η ανάλυση του πίνακα διάθεσης αποτελεσμάτων, ι) οι γνώμες, παρατηρήσεις και διαπιστώσεις του ελεγκτή σχετικά με την διαδικασία, κ.ο.κ. (Νεγκάκης & Ταχυνάκης, 2017)

Μόνιμος φάκελος φύλλων εργασίας

Ορισμένα από τα στοιχεία που περιλαμβάνει ο μόνιμος φάκελος είναι: α) το καταστατικό της εταιρίας, β) το οργανόγραμμα της ελεγχόμενης εταιρίας και οι αρμοδιότητες των στελεχών, γ) τα εγχειρίδια διαδικασιών, δ) τα στοιχεία λογαριασμών λογιστικού σχεδίου, ε) τα λογιστικά εγχειρίδια λειτουργίας πληροφοριακών συστημάτων, στ) τα διαγράμματα ροής πληροφοριών, ζ) τα διαγράμματα χώρων επιχείρησης, παραγωγής, η) τα αντίγραφα πρακτικών ΔΣ και ΓΣ,

---

¹⁷Νεγκάκης, Χ., & Ταχυνάκης, Π. (2017). Ελεγκτική-Εσωτερικός Έλεγχος Θεωρία και Εφαρμογές. Θεσσαλονίκη: Αειφόρος Λογιστική.

θ) τα αντίγραφα τραπεζικών συμβάσεων, τα μισθωτήρια συμβόλαια, ι) τα αντίγραφα των φορολογικών δηλώσεων προηγούμενων ετών, οι εκθέσεις, τυχόν, φορολογικών ελέγχων, κ.ο.κ. (Νεγκάκης & Ταχυνάκης, 2017)

5.4. Διαδικασίες Εξωτερικού Ελέγχου

Έλεγχος Παγίων Περιουσιακών Στοιχείων

Ο εξωτερικός έλεγχος των παγίων περιουσιακών στοιχείων διενεργείται με σκοπό την εξακρίβωση της φυσικής ύπαρξης, καθώς και της κυριότητάς τους από την ελεγχόμενη επιχείρηση μέσω νόμιμων παραστατικών, της ορθής χρήσης μεθόδων αποτίμησης, της λογιστικής παρακολούθησης και απεικόνισης τους στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις, του ακριβούς υπολογισμού των αποσβέσεων, τη διαπίστωση της τυχόν ύπαρξης εμπράγματων βαρών επί των παγίων αυτών στοιχείων.

Οι ακολουθούμενες ελεγκτικές διαδικασίες που αφορούν στη λειτουργία των λογαριασμών παγίων είναι¹⁸:

α) Ελεγκτικές διαδικασίες που αφορούν στη λειτουργία και τα υπόλοιπα λογαριασμών και ισοζυγίων των παγίων στοιχείων:

- Έλεγχος ορθής καταχώρησης παγίων περιουσιακών στοιχείων
- Έλεγχος των επενδύσεων που έγιναν σε πάγια περιουσιακά στοιχεία
- Έλεγχος του ορθού υπολογισμού των αποσβέσεων
- Έλεγχος των διαδικασιών αναπροσαρμογής των παγίων στοιχείων

β) Ελεγκτικές διαδικασίες που αφορούν απόκτηση, καταχώρηση και πώληση παγίων περιουσιακών στοιχείων

γ) Ελεγκτικές διαδικασίες που αφορούν συντήρηση και ασφάλιση παγίων περιουσιακών στοιχείων

---

¹⁸Νεγκάκης, Χ., & Ταχυνάκης, Π. (2017). Ελεγκτική-Εσωτερικός Έλεγχος Θεωρία και Εφαρμογές. Θεσσαλονίκη: Αειφόρος Λογιστική.

δ) Ελεγκτικές διαδικασίες που αφορούν εξειδικευμένα θέματα λογιστικών προτύπων (ΔΠΧΑ/ΕΛΠ)

ε) Ελεγκτικές διαδικασίες που αφορούν στη φορολογία

Έλεγχος Αποθεμάτων

Ο εξωτερικός έλεγχος των αποθεμάτων διενεργείται με σκοπό την εξακρίβωση της φυσικής ύπαρξης των αποθεμάτων και της κατοχής τους, μέσω νόμιμων παραστατικών, από την ελεγχόμενη επιχείρηση, της ορθής χρήσης μεθόδων αποτίμησης, λογιστικής παρακολούθησης και απεικόνισης στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις.

Οι ακολουθούμενες ελεγκτικές διαδικασίες που αφορούν τη λειτουργία του λογαριασμού αποθεμάτων είναι¹⁹:

- Διενέργεια φυσικής απογραφής των αποθεμάτων
- Επαλήθευση με αλληλογραφία των αποθεμάτων που στο τέλος της χειριστικής χρήσης βρίσκονται στις αποθήκες άλλων επιτηδευματιών
- Έλεγχος ορθής καταχώρισης των δεδομένων της απογραφής στο βιβλίο απογραφών και ισολογισμού ή σε θεωρημένες καταστάσεις απογραφής
- Έλεγχος ενημέρωσης των μερίδων αποθήκης με τα ποσοτικά ελλείμματα και πλεονάσματα απογραφής
- Έλεγχος για τακτοποίηση των λογαριασμών των αποθεμάτων της γενικής λογιστικής, δηλαδή από επιστροφές και εκπτώσεις αγορών
- Έλεγχος του ορθού προσδιορισμού του κόστους παραγωγής
- Εξέταση εάν η αποτίμηση των αποθεμάτων απογραφής λήξεως της χρήσεως διενεργήθηκε σύμφωνα με όσα ορίζουν τα ΕΛΠ
- Εξέταση των ασφαλισμένων φορτίων αποθεμάτων ως προς την ποσότητα και την φυσική τους κατάσταση, σε αντιστοιχία με τα δικαιολογητικά άφιξης, προκειμένου να διαπιστωθεί ότι από την ελεγχόμενη εταιρία έγιναν οι προβλεπόμενες ενέργειες είσπραξης του ασφαλίστρου για ζημιές.

---

¹⁹Νεγκάκης, Χ., & Ταχυνάκης, Π. (2017). Ελεγκτική-Εσωτερικός Έλεγχος Θεωρία και Εφαρμογές. Θεσσαλονίκη: ΑειφόροςΛογιστική.

- Εξέταση πρωτοκόλλου καταστροφής αποθεμάτων και του δελτίου αποστολής ως νόμιμου δικαιολογητικού για τη διακίνηση των αποθεμάτων και της ενημέρωσης της αποθήκης για την εξαγωγή τους.

Έλεγχος Χρεογράφων και Απαιτήσεων

Ο εξωτερικός έλεγχος χρεογράφων και απαιτήσεων καλύπτει τις διαδικασίες που απαιτούνται να εκτελεστούν από τον ελεγκτή, ώστε να περιορίζεται η τυχόν ύπαρξη λογιστικών λαθών ή απάτης και κατ' επέκταση ο ελεγκτικός κίνδυνος και να διασφαλιστεί η ακρίβεια και η αξιοπιστία των λογιστικών βιβλίων, σε ότι αφορά τα χρεόγραφα και τις απαιτήσεις. Η διενέργεια του ελέγχου χρεογράφων και απαιτήσεων αποσκοπεί στην εξακρίβωση της ύπαρξής του μέσω νόμιμων παραστατικών από την ελεγχόμενη επιχείρηση, της ορθής λογιστικής παρακολούθησης και απεικόνισής τους στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις.

Ο εξωτερικός έλεγχος των επενδύσεων σε χρεόγραφα και των απαιτήσεων, αποσκοπεί σε²⁰: (Messier, etal., 2012)

- εξακρίβωση της αξιοπιστίας των ποσών που αναφέρονται στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις
- αναφορά και αναγνώριση του εισοδήματος που προέρχεται από χρεόγραφα
- αναφορά και αναγνώριση των μεταβολών στην αξία των χρεογράφων και των απαιτήσεων, με βάση τις μεθόδους που προβλέπονται από τα ισχύοντα λογιστικά πρότυπα
- διαπίστωση της κατοχής από την επιχείρηση των χρεογράφων και αντίστοιχα της ύπαρξης των απαιτήσεων που αναφέρονται στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις
- εξακρίβωση της πραγματοποίησης των γνωστοποιήσεων που απαιτούνται για τις επενδύσεις σε χρεόγραφα

---

²⁰Messier, W., Glover, S., & Prawitt, D. (2012). MP Auditing and Assurance Services (8η Έκδοση εκδ.). USA: McGrawHill.

Επιπλέον αποσκοπεί σε εξακρίβωση²¹:

- της σωστής καταχώρισης, λειτουργίας και απεικόνισης στον ισολογισμό των λογαριασμών που αφορούν ίδιες μετοχές με βάση τα ισχύοντα λογιστικά πρότυπα
- είσπραξης και ορθής καταχώρισης του εισοδήματος (μερίσματα) από χρεόγραφα
- της ορθότητας των υπολογισμών που αφορά το αποτέλεσμα της χρήσης (κέρδος ή ζημία), το οποίο προκύπτει από την πώληση των χρεογράφων
- της σωστής λογιστικής απεικόνισης των χρεογράφων που προέκυψαν από δωρεάν απόκτηση
- της ύπαρξης ή μη νομικών βαρών που αφορούν χρεόγραφα, μέσω επικοινωνίας με τον νομικό σύμβουλο της ελεγχόμενης εταιρίας κλπ.

Έλεγχος Χρηματικών Διαθεσίμων

Ο εξωτερικό έλεγχος των χρηματικών διαθεσίμων διενεργείται με σκοπό την εξακρίβωση της φυσικής του ύπαρξης, μέσω νόμιμων παραστατικών από την ελεγχόμενη επιχείρηση, της ορθής χρήσης μεθόδων αποτίμησης, λογιστικής παρακολούθησης και απεικόνισης στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις. Οι ελεγκτές προκειμένου να επαληθεύσουν τα υπόλοιπα τέλους χρήσης των διαθεσίμων, επιλέγουν ένα τυχαίο δείγμα υπολοίπων και προβαίνουν σε επιβεβαίωση των αναγραφόμενων υπολοίπων εσωτερικά (λογιστικά βιβλία ελεγχόμενης) και εξωτερικά (απευθείας αποστολή από τον ελεγκτή επιβεβαιωτικών επιστολών προς τις τράπεζες).

Οι ελεγκτικές διαδικασίες για τα χρηματικά διαθέσιμα προβλέπουν τα εξής²²:

- Έλεγχος και καταμέτρηση των διαθεσίμων από τον υπεύθυνο του λογιστηρίου, παρουσία του ταμιά της ελεγχόμενης επιχειρήσεως.
- Έλεγχος εάν εμφανίζονται επιταγές εισπρακτέες ως διαθέσιμα

---

²¹Messier, W., Glover, S., & Prawitt, D. (2012). MP Auditing and Assurance Services (8η Έκδοση εκδ.). USA: McGrawHill.

²²Νεγκάκης, X., & Ταχυνάκης, Π. (2017). Ελεγκτική-Εσωτερικός Έλεγχος Θεωρία και Εφαρμογές. Θεσσαλονίκη: Αειφόρος Λογιστική.

- Κατάρτιση «πρωτοκόλλου καταμέτρησης ταμείου» το οποίο θα πρέπει να υπογραφεί από τους διενεργήσαντες την καταμέτρηση. Το συνολικό ποσό των καταμετρημένων μετρητών θα πρέπει να συμφωνηθεί με το χρεωστικό υπόλοιπο του λογαριασμού «Ταμείο».
- Έλεγχος συμφωνίας λογαριασμών καταθέσεων όψεως και προθεσμίας στις τράπεζες, με τα αντίγραφα κινήσεων λογαριασμών από τις τράπεζες.
- Έλεγχος ύπαρξης, τυχόν, «ληγμένων τοκομεριδίων ομολογιών», τα οποία πρέπει να καταμετρηθούν και να συμφωνηθούν με το υπόλοιπο του λογαριασμού, όπως επίσης να συνταχθεί σχετικό πρωτόκολλο καταμέτρησης
- Έλεγχος ύπαρξης «δεδουλευμένων» τόκων προθεσμιακών καταθέσεων, οι οποίοι πρέπει να λογιστούν και να διενεργηθούν οι σχετικές λογιστικές εγγραφές
- Καταμέτρηση των μετρητών σε ξένο νόμισμα, τα οποία πρέπει να αποτιμηθούν σε ευρώ και να τακτοποιηθούν οι συναλλαγματικές διαφορές

Έλεγχος Καθαρής Θέσης

Ο εξωτερικός έλεγχος της Καθαρής Θέσης διενεργείται με σκοπό την εξακρίβωση της φυσικής υπόστασης (ύπαρξης) των μετοχών, της ορθής διαδικασίας πληρωμής μερισμάτων, παρακράτησης κερδών για τη δημιουργία αποθεματικών, πάντα μέσω αποφάσεων Γ.Σ. και Δ.Σ., της κατοχής των νόμιμων παραστατικών από την ελεγχόμενη επιχείρηση και της ορθής λογιστικής παρακολούθησης και απεικόνισής τους στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις. Ακόμη, αποσκοπεί στην εξακρίβωση της αξιοπιστίας της διαχείρισης και λογιστικής παρακολούθησης των αντίστοιχων λογαριασμών, καθώς και του διαχωρισμού των αρμοδιοτήτων των ατόμων που ασχολούνται και διαχειρίζονται αυτούς τους λογαριασμούς. Επίσης, μέρος του ελεγκτικού έργου αφορά και η διαπίστωση εάν τα υπόλοιπα των λογαριασμών καθαρής περιουσίας περιλαμβάνουν όλες τις συναλλαγές που έλαβαν χώρα στη χρήση.

Οι ακολουθούμενες ελεγκτικές διαδικασίες για τους λογαριασμούς καθαρής θέσης είναι²³:

- Έλεγχος εάν στη διάρκεια της χρήσης έγινε καταβολή του οφειλόμενου από τους μετόχους κεφαλαίου και εάν χρεώθηκαν οι αντίστοιχοι υπολογαριασμοί.
- Έλεγχος ότι το οφειλόμενο κεφάλαιο από τους μετόχους από αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου, εμφανίζεται στο λογαριασμό των μακροπρόθεσμων απαιτήσεων «Οφειλόμενο κεφάλαιο».
- Έλεγχος ότι το χρεωστικό υπόλοιπο του λογαριασμού «οφειλόμενο κεφάλαιο» θα καταχωρηθεί στον ισολογισμό (ενεργητικό) ως λογαριασμός αντίθετος του λογαριασμού «μετοχικό κεφάλαιο».
- Έλεγχος ότι τα αποθεματικά που προέρχονται από εισφορές μετόχων ή από αναπροσαρμογή της αξίας στοιχείων του ενεργητικού σχηματίζονται με πίστωση των σχετικών λογαριασμών της καθαρής θέσης.
- Έλεγχος ότι ο σχηματισμός όσο και η διάθεση των λογαριασμών αποθεματικών που προέρχονται από κέρδη της χρήσεως γίνονται από το λογαριασμό «Αποτελέσματα προς διάθεση» δηλαδή με χρέωση του λογαριασμού «Κέρδη προς διάθεση» ή με πίστωση του λογαριασμού «λογαριασμός αποθεματικών προς διάθεση», αντίστοιχα
- Έλεγχος ότι λογιστικοποιήθηκαν, τυχόν, φορολογικές επιβαρύνσεις ή απαιτήσεις που προέκυψαν από τον φορολογικό έλεγχο των προηγούμενων χρήσεων.
- Έλεγχος φορολογικής αναμόρφωσης των λογιστικών κερδών ώστε να προκύψουν τα φορολογητέα κέρδη της χρήσεως, λαμβάνοντας υπόψη τις λογιστικές διαφορές εξόδων και εσόδων που περιγράφονται στους αντίστοιχους λογαριασμούς.
- Έλεγχος ορθού υπολογισμού του φόρου εισοδήματος τρέχουσας περιόδου
- Έλεγχος του λογαριασμού «Λογαριασμός εκκαθαρίσεως φόρων-τελών ετήσιας δηλώσεως φόρου εισοδήματος» και συμφωνία του υπολοίπου του λογαριασμού με το αντίστοιχο ποσό φόρου προς καταβολή στο δημόσιο που προκύπτει από τη δήλωση φορολογίας εισοδήματος.

---

²³Νεγκάκης, Χ., & Ταχυνάκης, Π. (2017). Ελεγκτική-Εσωτερικός Έλεγχος Θεωρία και Εφαρμογές. Θεσσαλονίκη: Αειφόρος Λογιστική.

- Έλεγχος του, τυχόν, φόρου που θα καταβάλει η εταιρία για το εισόδημα τρέχουσας περιόδου, λόγω προσωρινών διαφορών (λογιστικού κέρδους και φορολογητέου εισοδήματος) και αναγραφή στο προσάρτημα των χρηματοοικονομικών καταστάσεων του ποσού του φόρου που θα αποκτήσει η εταιρία σε επόμενες χρήσεις.

Με την ολοκλήρωση των προαναφερθέντων ελεγκτικών διαδικασιών, ο ελεγκτής συγκεντρώνει τα σφάλματα και συγκρίνει το σύνολο των σφαλμάτων με το αποδεκτό επίπεδο απόκλισης (ουσιώδες μέγεθος), Εάν το σύνολο των σφαλμάτων είναι μικρότερο από το αποδεκτό επίπεδο απόκλισης τότε μπορεί να συμπεράνει ότι τα στοιχεία που έχουν ελεγχθεί δεν είναι ουσιωδώς ανακριβή.

Ωστόσο, στην περίπτωση όπου το άθροισμα των σφαλμάτων είναι κοντά στο ουσιώδες μέγεθος, αυτό μπορεί να σημαίνει ύπαρξη μη εντοπισμένων σφαλμάτων τα οποία κατόπιν προσμέτρησης με τα υπόλοιπα σφάλματα που βρέθηκαν κατά τον έλεγχο θα μπορούσαν να υπερβούν το ουσιώδες μέγεθος.

Έλεγχος Υποχρεώσεων

Ο εξωτερικός έλεγχος των λογαριασμών υποχρεώσεων διενεργείται με σκοπό την εξακρίβωση της ύπαρξης υποχρέωσης (εάν η υποχρέωση είναι πραγματική), της πληρωμής μερισμάτων, της καταβολής των σχετικών υποχρεώσεων προς τους ασφαλιστικούς οργανισμούς και το δημόσιο, της καταβολής των οφειλόμενων δόσεων προς τις τράπεζες και γενικά τον έλεγχο των λοιπών υποχρεώσεων.

Οι ακολουθούμενες ελεγκτικές διαδικασίες για τους λογαριασμούς των υποχρεώσεων είναι²⁴:

- Έλεγχος υπολογισμού καταγεγραμμένων δουλευμένων τόκων
- Έλεγχος συμφωνίας του βιβλίου επιταγών πληρωτέων με τον αντίστοιχο λογαριασμό γενικού καθολικού

---

²⁴Νεγκάκης, Χ., & Ταχυνάκης, Π. (2017). Ελεγκτική-Εσωτερικός Έλεγχος Θεωρία και Εφαρμογές. Θεσσαλονίκη: Αειφόρος Λογιστική.

- Έλεγχος αποτίμησης των μακροπρόθεσμων απαιτήσεων σε ΞΝ, σύμφωνα με όσα ορίζουν τα ΔΠΧΑ ή τα ΕΛΠ και η αντιμετώπιση των διαφορών αποτιμήσεως σύμφωνα με τις αντίστοιχες διατάξεις
- Έλεγχος υπολογισμού των τεκμαρτών τόκων για τις άτοκες μακροπρόθεσμες απαιτήσεις, με βάση το τεκμαρτό ελάχιστο επιτόκιο και προσθήκη στα λογιστικά κέρδη της χρήσεως, προκειμένου να υποβληθούν σε φορολογία
- Έλεγχος ότι οι επιχειρήσεις που εφαρμόζουν ΔΠΧΑ, οφείλουν να εμφανίζουν στον ισολογισμό τις μακροπρόθεσμες απαιτήσεις, κατά την ημερομηνία κλεισίματος αυτού, στην παρούσα αξία, σύμφωνα με τη μέθοδο του πραγματικού επιτοκίου
- Ανάλυση των υπολοίπων των σχετικών λογαριασμών στο βιβλίο απογραφών ή σε θεωρημένες καταστάσεις ή ισοζύγια
- Επαλήθευση των υπολοίπων των λογαριασμών προμηθευτών ή πιστωτών με αλληλογραφία ή με κάθε άλλο πρόσφορο μέσο
- Έρευνα παλαιότητας υπολοίπων των λογαριασμών και εξέταση της πιθανότητας εξόφλησής τους
- Έλεγχος υπολογισμού και καταγραφής τόκων για τις τυχόν υπάρχουσες έντοκες υποχρεώσεις
- Διαπίστωση ότι περιήλθαν στην επιχείρηση τα πιστωτικά τιμολόγια των προμηθευτών με τις τυχόν εκπτώσεις λόγω τζίρου που δικαιούται η επιχείρηση και ότι οι εκπτώσεις αυτές καταχωρήθηκαν στα βιβλία.
- Εξέταση εάν υπάρχουν άτοκα δάνεια από συνδεδεμένες επιχειρήσεις προς μετόχους, διευθυντές κ.ο.κ.

Έλεγχος Εσόδων

Ο εξωτερικός έλεγχος των λογαριασμών εσόδων διενεργείται με σκοπό την εξακρίβωση της ύπαρξης του εσόδου, δηλαδή της πραγματοποίησής του, της κατοχής νόμιμων παραστατικών από την ελεγχόμενη επιχείρηση και της ορθής λογιστικής παρακολούθησης, αποτίμησης και εμφάνισης αυτών στις ετήσιες χρηματοοικονομικές καταστάσεις.

Οι ακολουθούμενες ελεγκτικές διαδικασίες για τον λογαριασμό των εσόδων είναι²⁵:

- έλεγχος για τη διαπίστωση ότι όλα τα δεδουλευμένα έσοδα και γενικότερα τα έσοδα που αφορούν τη χρήση, έχουν καταχωρηθεί στους αντίστοιχους λογαριασμούς εσόδων και ότι δεν περιλαμβάνονται έσοδα που αφορούν επόμενες ή προηγούμενες χρήσεις
- επαλήθευση των πιστώσεων του λογαριασμού 54,00, με βάση τα έσοδα των πωλήσεων κατά συντελεστή ΦΠΑ
- συμφωνία του υπολοίπου του λογαριασμού 54.00 με την εκκαθαριστική δήλωση ΦΠΑ που υποβάλλεται στη αρμόδια Δ.Ο.Υ. μέσα στην επόμενη χρήση
- έρευνα για την ύπαρξη αφορολόγητων εσόδων, εσόδων που υπόκεινται σε παρακράτηση φόρου με εξάντληση της φορολογικής υποχρέωσης αλλά και εσόδων που προέρχονται από ακίνητα, προκειμένου να υπολογιστεί ο φόρος εισοδήματος στα κέρδη της χρήσης, η υποβολή δηλώσεων, αλλά και η κατάλληλη λογιστική αντιμετώπιση
- έλεγχος προκειμένου να διαπιστωθεί ότι ο παρακρατηθείς από τα έσοδα φόρος εισοδήματος που εμφανίζεται στους υπολογαριασμούς του 33.03 «Άλλες Αποκτήσεις από μη Συνδεδεμένες Οντότητες» έχει αντιμετωπιστεί όπως ορίζουν οι σχετικές φορολογικές διατάξεις
- έλεγχος ακυρωθέντων παραστατικών στοιχείων και διαπίστωση εφαρμογής της προβλεπόμενης από το νόμο διαδικασίας
- έλεγχος ακολουθούμενης διαδικασίας επιστροφών κυρίως στο τέλος της χειριστικής περιόδου, έλεγχος των επιστροφών σε σχέση με τα εκδοθέντα παραστατικά (πιστωτικά τιμολόγια), αλλά και με τις αποφάσεις της διοίκησης προκειμένου να αποφευχθούν εικονικές πωλήσεις
- έλεγχος για την ύπαρξη εγκρίσεων ως προς την χορήγηση ειδικών εκπτώσεων
- έλεγχος για την ορθή μεταφορά όλων των εσόδων στην πίστωση του λογαριασμού «Συγκέντρωση αποτελεσματικών λογαριασμών»

---

²⁵Νεγκάκης, Χ., & Ταχυνάκης, Π. (2017). Ελεγκτική-Εσωτερικός Έλεγχος Θεωρία και Εφαρμογές. Θεσσαλονίκη: Αειφόρος Λογιστική.

Έλεγχος Εξόδων

Ο εξωτερικός έλεγχος των λογαριασμών εξόδων διενεργείται με σκοπό την εξακρίβωση της ύπαρξης του εξόδου, ότι δηλαδή όντως πραγματοποιήθηκε, της κατοχής των νομίμων παραστατικών από την ελεγχόμενη επιχείρηση και της ορθής λογιστικής παρακολούθησης και απεικόνισης αυτών στις ετήσιες χρηματοοικονομικές καταστάσεις.

Ο εξωτερικός ελεγκτής οφείλει να ακολουθήσει τις εξής διαδικασίες²⁶:

- έλεγχο για η διαπίστωση ότι όλα τα δουλευμένα έξοδα και γενικότερα τα έξοδα που αφορούν τη χρήση, έχουν καταχωρηθεί στους αντίστοιχους λογαριασμούς των εξόδων
- έλεγχο για τη διαπίστωση ότι στους λογαριασμούς των εξόδων δεν περιλαμβάνονται έξοδα που αφορούν επόμενες ή προηγούμενες χρήσεις
- υπολογισμό και καταχώρηση στους σχετικούς λογαριασμούς των δαπανών-εξόδων:
  - αποσβέσεων πάγιων στοιχείων (ενσώματων και άυλων), κοστολογήσιμων και μη κοστολογήσιμων, στην περίπτωση που αυτές δεν λογίζονται στη διάρκεια της χρήσεως
  - αποσβέσεων εξόδων εγκαταστάσεως (πολυετούς αποσβέσεως) που έχουν απομείνει μετά την εφαρμογή του Ν. 4308/14
  - προβλέψεων για επισφαλείς πελάτες και χρεώστες,
  - προβλέψεων για αποζημίωση προσωπικού λόγω εξόδου από την υπηρεσία,
  - λοιπών προβλέψεων εκμεταλλεύσεως
  - δαπάνες εξαγωγών άνευ δικαιολογητικών αναγνωριζόμενες από τη φορολογική νομοθεσία
  - εξόδων που υπολογίζονται επί των πωλήσεων, όπως προμήθειες αντιπροσώπων, πωλητών, κτλ
- έρευνα για τον εντοπισμό των εξόδων που δεν αναγνωρίζονται προς έκπτωση, και χαρακτηρίζονται φορολογικά ως δαπάνες μη εκπιπτόμενες από τα

---

²⁶Νεγκάκης, Χ., & Ταχυνάκης, Π. (2017). Ελεγκτική-Εσωτερικός Έλεγχος Θεωρία και Εφαρμογές. Θεσσαλονίκη: Αειφόρος Λογιστική.

ακαθάριστα έσοδα, και έλεγχο για την ορθή τους καταχώρηση στη δήλωση φορολογίας εισοδήματος ως «λογιστικές διαφορές».

- έλεγχο για ορθή μεταφορά των υπολοίπων των λογαριασμών εξόδων (ομάδα 6, ΕΛΠ) στο λογαριασμό 82.01 «Συγκέντρωση Αποτελεσματικών Λογαριασμών»
- επαλήθευση των χρεώσεων του λογαριασμού 54.00 «ΦΠΑ» με βάση τα έξοδα
- επαλήθευση του ΦΠΑ που εκπίπτει (χρέωση του λογαριασμού 54.00) σύμφωνα με τα έξοδα
- συμφωνία του υπολοίπου του λογαριασμού 54.00 με την εκκαθαριστική δήλωση ΦΠΑ που υποβάλλεται στη αρμόδια Δ.ΟΥ μέσα στην επόμενη χρήση
- σύγκριση του συνόλου των εξόδων κατά λογαριασμό της γενικής λογιστικής, σε σχέση με την αντίστοιχη της προηγούμενης χρήσης και αιτιολόγηση των μεγάλων αποκλίσεων
- εμφάνιση σε ιδιαίτερο πίνακα, κατά λογαριασμό γενικής λογιστικής, του μερισμού των εξόδων στις λειτουργίες παραγωγής (για βιομηχανικές επιχειρήσεις), διοίκησης, διάθεσης, χρηματοοικονομικής, έρευνας-ανάπτυξης και διαπίστωση ότι ο μερισμός έγινε σύμφωνα με τις αρχές λογισμού του κόστους

Έλεγχος Αμοιβών και Εξόδων Προσωπικού

Ο έλεγχος τεκμηρίωσης των αποδοχών προσωπικού αναφέρεται σε μια σειρά ελεγκτικών διαδικασιών που πρέπει να ακολουθεί ο ελεγκτής για την επαλήθευση των αποδοχών αυτών, οι οποίες αποτελούν επί της ουσίας το επίκεντρο της ελεγκτικής διαδικασίας.

Οι ελεγκτικές διαδικασίες που ακολουθούνται κατά πάγιο τρόπο από τον ελεγκτή, επιτρέπουν την τεκμηρίωση των αποδεικτικών στοιχείων και τη διαμόρφωση μιας ελεγκτικής γνώμης, που σκοπό έχει να διασφαλίσει την ορθότητα των παρεχόμενων από τις καταστάσεις πληροφοριών.

Στον εξωτερικό έλεγχο για τις αμοιβές και τα έξοδα προσωπικού περιλαμβάνονται οι εξής διαδικασίες²⁷:

- Δειγματοληπτικός έλεγχος των ωρών εργασίας με την αντίστοιχη μισθολογική δαπάνη, καθώς και διαπίστωση της φυσικής ύπαρξης των εργαζόμενων μέσα στην επιχείρηση
- Έλεγχος των λογαριασμών για να διαπιστωθεί ότι όλα τα δεδουλευμένα έξοδα και έξοδα χρήσης έχουν καταχωρηθεί στους σχετικούς λογαριασμούς μισθοδοσίας
- Εξακρίβωση ότι τηρείται η ισχύουσα εργατική, ασφαλιστική και φορολογική νομοθεσία
- Επαλήθευση αριθμητικών πράξεων-ορθότητας της μισθολογικής κατάστασης και διασταύρωση αυτής με τα στοιχεία από τα οποία προκύπτει
- Επαλήθευση ορθής λογιστικοποίησης της μισθοδοτικής δαπάνης, αλλά και των υποχρεώσεων που προκύπτουν από αυτή
- Κατάρτιση συγκεντρωτικής κατάστασης μισθοδοσίας, βάσει των μισθοδοτικών καταστάσεων και συμφωνία του συνολικού ποσού αποδοχών προσωπικού της χρήσεως με το αντίστοιχο ποσό του λογαριασμού που τηρείται στη γενική λογιστική, καθώς και με το αντίστοιχο ποσό της οριστικής δήλωσης αποδοχών, που υποβάλλεται στην αρμόδια υπηρεσία
- Έλεγχος έγκρισης της μισθολογικής κατάστασης από τον αρμόδιο του τμήματος μισθοδοσίας
- Έλεγχος πληρωμής της μισθοδοσίας μέσω τραπεζικών λογαριασμών και επαλήθευση του ποσού της κατάστασης που εκδίδεται από την επιχείρηση προς την τράπεζα με τους λογαριασμούς όψεως που τηρεί η εταιρία
- Έλεγχος των λογαριασμών ότι δεν περιλαμβάνουν έξοδα που αφορούν την επόμενη χρήση
- Υπολογισμός και καταχώριση στους σχετικούς λογαριασμούς εξόδων προβλέψεων για αποζημίωση προσωπικού λόγω εξόδου από την υπηρεσία

---

²⁷Νεγκάκης, Χ., & Ταχυνάκης, Π. (2017). Ελεγκτική-Εσωτερικός Έλεγχος Θεωρία και Εφαρμογές. Θεσσαλονίκη: Αειφόρος Λογιστική.

- Έλεγχος για την ορθή μεταφορά των υπολοίπων του λογαριασμού 60.00 «Αμοιβές και έξοδα προσωπικού» στο λογαριασμό 80.00 «Συγκέντρωση Αποτελεσματικών Λογαριασμών»
- Συμφωνίες των πιστωτικών υπολοίπων των υπολογαριασμών του 54 «Υποχρεώσεις από φόρους-τέλη» με τις αντίστοιχες δαπάνες και τον λογαριασμό 6^ο της ομάδας 6
- Έλεγχος απόδοσης περιοδικών δηλώσεων ΦΜΥ, καθώς και υποβολής της οριστικής δήλωσης μέσα στις προβλεπόμενες περιόδους κατάθεσης
- Ανάλυση του υπολοίπου του λογαριασμού 55 «Ασφαλιστικοί οργανισμοί» με τα συνολικά ποσά των οικείων λογαριασμών δαπανών
- Έλεγχος για τον υπολογισμό των τυχόν προστίμων και προσαυξήσεων λόγω καθυστερούμενης απόδοσης των οφειλόμενων κρατήσεων και πίστωση των παραπάνω λογαριασμών με χρέωση των οικείων λογαριασμών δαπανών
- Συσχέτιση των πιστωτικών υπολοίπων των υπολογαριασμών του λογαριασμού 55 «Ασφαλιστικοί οργανισμοί» με τα αποδοθέντα ποσά μέσα στην επόμενη χρήση

5.5. Εκθέσεις Ελέγχου

Στην ενότητα αυτή αναλύεται κάθε είδος γνώμης του ανεξάρτητου ορκωτού ελεγκτή λογιστή και το περιεχόμενο της υποχρεωτικής έκθεσης ελέγχου που συντάσσεται από αυτόν.

Είδη γνώμης ελεγκτή

Σύμφωνα με το ΔΠΕ 705, τα είδη γνώμης του ελεγκτή χωρίζονται στις εξής κατηγορίες²⁸:

Σύμφωνη γνώμη:

Σε περίπτωση που ο ελεγκτής έχει συγκεντρώσει επαρκή και κατάλληλα ελεγκτικά τεκμήρια και οι οικονομικές καταστάσεις έχουν καταρτιστεί με βάση τις γενικά παραδεκτές λογιστικές αρχές και τα αντίστοιχα λογιστικά πρότυπα, χωρίς να υπάρχουν διαφοροποιήσεις ως προς αυτές σε σχέση με την προηγούμενη οικονομική

---

²⁸ ΔΠΕ 705

χρήση και γενικότερα, δεν προκύπτουν παρατηρήσεις που να επηρεάζουν ουσιωδώς τις οικονομικές καταστάσεις, ο ελεγκτής εκφράζει σύμφωνη γνώμη.

Γνώμη με επιφύλαξη:

- Ο ελεγκτής, έχοντας αποκτήσει επαρκή και κατάλληλα ελεγκτικά τεκμήρια, συμπεραίνει ότι σφάλματα, μεμονωμένα ή αθροιστικά, είναι ουσιώδη, αλλά όχι διάχυτα στις οικονομικές καταστάσεις, ή
- Ο ελεγκτής αδυνατεί να αποκτήσει επαρκή και κατάλληλα ελεγκτικά τεκμήρια επί των οποίων να βασίσει τη γνώμη, αλλά ο ελεγκτής συμπεραίνει ότι οι πιθανές επιπτώσεις των μη εντοπισμένων σφαλμάτων, εάν υπάρχουν, επί των οικονομικών καταστάσεων, θα μπορούσαν να είναι ουσιώδεις αλλά όχι διάχυτες.

Αρνητική γνώμη:

Ο ελεγκτής πρέπει να εκφράζει αρνητική γνώμη όταν, έχοντας αποκτήσει κατάλληλα και επαρκή ελεγκτικά τεκμήρια, συμπεραίνει ότι σφάλματα, ατομικά ή αθροιστικά, είναι και ουσιώδη και διάχυτα στις οικονομικές καταστάσεις.

Αδυναμία έκφρασης γνώμης:

- Ο ελεγκτής πρέπει να μην εκφράζει γνώμη όταν αδυνατεί να αποκτήσει επαρκή και κατάλληλα ελεγκτικά τεκμήρια επί των οποίων να βασίσει τη γνώμη, και συμπεραίνει ότι οι πιθανές επιπτώσεις των μη εντοπισμένων σφαλμάτων, εάν υπάρχουν, επί των οικονομικών καταστάσεων θα μπορούσαν να είναι ουσιώδεις και διάχυτες.
- Ο ελεγκτής πρέπει να μην εκφράζει γνώμη όταν, σε εξαιρετικά σπάνιες περιπτώσεις που περιλαμβάνουν πολλαπλές αβεβαιότητες, συμπεραίνει ότι, παρόλο που έχει αποκτήσει επαρκή και κατάλληλα ελεγκτικά τεκμήρια αναφορικά με κάθε αβεβαιότητα, δεν είναι δυνατό να διαμορφώσει γνώμη επί των οικονομικών καταστάσεων λόγω της πιθανής αλληλεπίδρασης των αβεβαιοτήτων και των πιθανών σωρευτικών επιπτώσεών τους επί των οικονομικών καταστάσεων.

Επίπτωση της αδυναμίας απόκτησης επαρκών και κατάλληλων ελεγκτικών τεκμηρίων λόγω περιορισμού που επιβάλλει η διοίκηση μετά την αποδοχή της ανάθεσης από τον ελεγκτή:

- Εάν, μετά την αποδοχή της ανάθεσης, ο ελεγκτής αντιληφθεί ότι η διοίκηση έχει επιβάλει περιορισμό στον πεδίο του ελέγχου, που ο ελεγκτής θεωρεί πιθανό να οδηγήσει στην ανάγκη έκφρασης γνώμης με επιφύλαξη ή στην αδυναμία έκφρασης γνώμης επί των οικονομικών καταστάσεων, ο ελεγκτής πρέπει να ζητήσει από τη διοίκηση να άρει τον περιορισμό.
- Εάν η διοίκηση αρνηθεί να άρει τον περιορισμό που αναφέρεται στην παράγραφο 11, ο ελεγκτής πρέπει να ενημερώσει για το θέμα τους υπεύθυνους για τη διακυβέρνηση, εκτός εάν όλοι οι υπεύθυνοι για τη διακυβέρνηση εμπλέκονται στη διοίκηση της οντότητας, και να καθορίσει εάν είναι δυνατό να εκτελέσει εναλλακτικές διαδικασίες για την απόκτηση επαρκών και κατάλληλων ελεγκτικών τεκμηρίων.
- Εάν ο ελεγκτής αδυνατεί να αποκτήσει κατάλληλα και επαρκή ελεγκτικά τεκμήρια, πρέπει να προσδιορίσει τις συνέπειες ως ακολούθως:
  - Εάν ο ελεγκτής συμπεραίνει ότι οι πιθανές επιπτώσεις επί των οικονομικών καταστάσεων των μη εντοπισμένων σφαλμάτων, εάν υπάρχουν, θα μπορούσαν να είναι ουσιώδεις αλλά όχι διάχυτες, ο ελεγκτής πρέπει να διατυπώσει επιφύλαξη στη γνώμη, ή
  - Εάν ο ελεγκτής συμπεράνει ότι οι πιθανές επιπτώσεις επί των οικονομικών καταστάσεων των μη εντοπισμένων σφαλμάτων, εάν υπάρχουν, θα μπορούσαν να είναι και ουσιώδεις και διάχυτες, έτσι ώστε μια επιφύλαξη στη γνώμη θα ήταν ανεπαρκής για να ενημερώσει για τη σοβαρότητα της κατάστασης, ο ελεγκτής πρέπει:
    - ✓ Να απεμπλακεί από τον έλεγχο, όπου αυτό είναι πρακτικό και δυνατό, σύμφωνα με εφαρμοστέο νόμο ή κανονισμό,
    - ✓ Εάν η απεμπλοκή από τον έλεγχο πριν από την έκδοση της έκθεσης του ελεγκτή δεν είναι πρακτική ή δυνατή, να δηλώσει αδυναμία έκφρασης γνώμης επί των οικονομικών καταστάσεων.

Εάν ο ελεγκτής απεμπλακεί από τον έλεγχο τότε πριν από την απεμπλοκή, ο ελεγκτής πρέπει να κοινοποιήσει στους υπεύθυνους για τη διακυβέρνηση

οποιαδήποτε θέματα αναφορικά με σφάλματα που εντοπίστηκαν κατά τη διάρκεια του ελέγχου τα οποία θα προκαλούσαν διαφοροποίηση της γνώμης.

Άλλα ζητήματα σχετικά με αρνητική γνώμη ή αδυναμία έκφρασης γνώμης:

Όταν ο ελεγκτής θεωρεί απαραίτητο να εκφράσει αρνητική γνώμη ή να δηλώσει αδυναμία έκφρασης γνώμης επί των οικονομικών καταστάσεων ως σύνολο, η έκθεση του ελεγκτή δεν πρέπει επίσης να περιλαμβάνει μη διαφοροποιημένη γνώμη σε σχέση με το ίδιο πλαίσιο χρηματοοικονομικής αναφοράς επί μιας επί μέρους οικονομικής κατάστασης ή ενός ή περισσοτέρων συγκεκριμένων στοιχείων, λογαριασμών ή κονδυλίων μιας οικονομικής κατάστασης. Το να περιληφθεί τέτοια μη διαφοροποιημένη γνώμη στην ίδια έκθεση σε τέτοιες περιστάσεις, θα ήταν σε αντίφαση με την αρνητική γνώμη ή την αδυναμία έκφρασης γνώμης του ελεγκτή επί των οικονομικών καταστάσεων ως σύνολο.

Ο παρακάτω πίνακας επεξηγεί πώς η κρίση του ελεγκτή για τη φύση του θέματος που προκαλεί τη διαφοροποίηση, καθώς και το διάχυτο των επιπτώσεων ή των πιθανών επιπτώσεων αυτού επί των οικονομικών καταστάσεων, επηρεάζουν τον τύπο της γνώμης που πρόκειται να εκφραστεί.

Πίνακας 1: Διαφοροποίηση της γνώμης του ελεγκτή

Φύση του θέματος που προκαλεί τη διαφοροποίηση	Η κρίση του ελεγκτή για το διάχυτο των επιπτώσεων ή των πιθανών επιπτώσεων επί των οικονομικών καταστάσεων	
	Ουσιώδης αλλά όχι διάχυτη	Ουσιώδης και διάχυτη
Οι οικονομικές καταστάσεις είναι ουσιωδώς εσφαλμένες	Γνώμη με επιφύλαξη	Αρνητική γνώμη
Αδυναμία απόκτησης επαρκών και κατάλληλων ελεγκτικών τεκμηρίων	Γνώμη με επιφύλαξη	Αδυναμία έκφρασης γνώμης

Πηγή: Ελεγκτικό Συνέδριο, 2017

Περιεχόμενο της έκθεσης ελέγχου

Κατά το άρθρο 32 του Ν. 4449/2017, οι ορκωτοί ελεγκτές λογιστές ή οι ελεγκτικές εταιρείες παρουσιάζουν τα αποτελέσματα του υποχρεωτικού ελέγχου σε έκθεση ελέγχου. Η έκθεση καταρτίζεται σύμφωνα με τις απαιτήσεις των ελεγκτικών προτύπων του άρθρου 30 του Ν. 4449/2017.

Η έκθεση ελέγχου καταρτίζεται εγγράφως και πρέπει²⁹:

- Να προσδιορίζεται σε αυτήν η οντότητα της οποίας οι ετήσιες ή ενοποιημένες χρηματοοικονομικές καταστάσεις αποτελούν το αντικείμενο του υποχρεωτικού ελέγχου, να προσδιορίζονται οι ετήσιες ή ενοποιημένες χρηματοοικονομικές καταστάσεις, η περίοδος και η ημερομηνία λήξης της που καλύπτουν και να ορίζεται το πλαίσιο χρηματοοικονομικής πληροφόρησης που εφαρμόστηκε κατά την κατάρτιση των οικονομικών καταστάσεων·
- Να περιλαμβάνει περιγραφή του πεδίου του υποχρεωτικού ελέγχου, με αναφορά τουλάχιστον στα ελεγκτικά πρότυπα βάσει των οποίων διενεργήθηκε ο υποχρεωτικός έλεγχος·
- Να περιλαμβάνει επαγγελματική γνώμη ελέγχου, η οποία διατυπώνεται με σαφήνεια από τους ορκωτούς ελεγκτές λογιστές ή τις ελεγκτικές εταιρείες ως γνώμη χωρίς επιφύλαξη, γνώμη με επιφύλαξη ή αρνητική γνώμη για:
  - το κατά πόσον οι ετήσιες χρηματοοικονομικές καταστάσεις παρέχουν πιστή και πραγματική εικόνα σύμφωνα με το αντίστοιχο πλαίσιο χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, και
  - κατά περίπτωση, εάν οι ετήσιες χρηματοοικονομικές καταστάσεις συνάδουν με τις κανονιστικές απαιτήσεις.

Εάν οι ορκωτοί ελεγκτές λογιστές αδυνατούν να διατυπώσουν γνώμη ελέγχου, στην έκθεση περιλαμβάνεται αδυναμία έκφρασης γνώμης·

- Να αναφέρει οποιαδήποτε άλλα ζητήματα στα οποία οι ορκωτοί ελεγκτές λογιστές ή οι ελεγκτικές εταιρείες εφιστούν την προσοχή υπογραμμίζοντάς τα χωρίς να διατυπώνουν γνώμη με επιφύλαξη

---

²⁹Ν. 4449 / 2017

- Να περιλαμβάνει δήλωση εάν, σύμφωνα με τη γνώση και την κατανόηση της επιχείρησης και του περιβάλλοντός της που αποκτήθηκαν κατά τον έλεγχο, έχουν εντοπιστεί οι ουσιώδεις ανακρίβειες στην έκθεση διαχείρισης και αναφέρεται η φύση των ανακρίβειών αυτών
- Να περιλαμβάνει γνώμη και δήλωση που αναφέρεται στο στοιχείο γ' της περίπτωσης 5 της Υποπαραγράφου Α1 της παρ. Α' του άρθρου 2 του ν. 4336/2015
- Να περιλαμβάνει δήλωση για οποιαδήποτε ουσιώδη αβεβαιότητα όσον αφορά γεγονότα ή συνθήκες τα οποία ενδέχεται να προκαλέσουν σημαντικές αμφιβολίες σχετικά με την ικανότητα της οντότητας να συνεχίσει τις επιχειρηματικές της δραστηριότητες
- Να αναφέρει την έδρα των ορκωτών ελεγκτών λογιστών ή των ελεγκτικών εταιρειών.

Όταν ο υποχρεωτικός έλεγχος διενεργήθηκε από περισσότερους του ενός ορκωτούς ελεγκτές λογιστές ή ελεγκτικές εταιρείες, αυτοί/ές συμφωνούν ως προς τα αποτελέσματα του υποχρεωτικού ελέγχου και υποβάλλουν κοινή έκθεση και γνώμη.

Σε περίπτωση διαφωνίας, κάθε ορκωτός ελεγκτής λογιστής ή ελεγκτική εταιρεία υποβάλλει τη γνώμη του σε χωριστή παράγραφο της έκθεσης ελέγχου και αιτιολογεί τη διαφωνία του.

Ακόμη, η έκθεση ελέγχου φέρει ημερομηνία και υπογραφή του ορκωτού ελεγκτή λογιστή. Εάν ο υποχρεωτικός έλεγχος διενεργείται από ελεγκτική εταιρεία, η έκθεση ελέγχου φέρει την υπογραφή τουλάχιστον του Ορκωτού/ών Ελεγκτή/ών Λογιστή/ών που διενεργούν τον υποχρεωτικό έλεγχο για λογαριασμό της ελεγκτικής εταιρείας. Όταν περισσότεροι/ες του ενός/μίας ορκωτοί ελεγκτές λογιστές ή ελεγκτικές εταιρείες έχουν προσληφθεί ταυτοχρόνως, η έκθεση ελέγχου υπογράφεται από όλους τους ορκωτούς ελεγκτές λογιστές ή τουλάχιστον τους ορκωτούς ελεγκτές λογιστές που διενεργούν τον υποχρεωτικό έλεγχο εκ μέρους κάθε ελεγκτικής εταιρείας. Σε εξαιρετικές περιστάσεις, η Ε.Λ.Τ.Ε., με απόφαση του Δ.Σ., δύναται να αποφασίζει ότι η υπογραφή ή οι υπογραφές αυτές δεν απαιτούνται να γνωστοποιηθούν στο κοινό, εφόσον η γνωστοποίηση αυτή μπορεί να προκαλέσει άμεση και σημαντική απειλή για την προσωπική ασφάλεια οποιουδήποτε προσώπου. Σε κάθε περίπτωση, τα ονόματα των συμμετεχόντων γνωστοποιούνται στην Ε.Λ.Τ.Ε..

Κατά τη διατύπωση γνώμης σχετικά με την αντιστοιχία της έκθεσης διαχείρισης με τις οικονομικές καταστάσεις, ο ορκωτός ελεγκτής λογιστής ή η ελεγκτική εταιρεία εξετάζουν τις ενοποιημένες οικονομικές καταστάσεις και την ενοποιημένη έκθεση διαχείρισης. Αν οι ετήσιες οικονομικές καταστάσεις της μητρικής επιχείρησης επισυνάπτονται στις ενοποιημένες οικονομικές καταστάσεις, οι εκθέσεις των ορκωτών ελεγκτών λογιστών ή των ελεγκτικών εταιρειών που απαιτούνται βάσει του παρόντος άρθρου μπορούν να συνδυάζονται μεταξύ τους.

Τέλος σημαντικό είναι να αναφερθεί ότι σύμφωνα με το άρθρο 37 παρ1. του κ.ν. 2190/20, οι ελεγκτές των ανωνύμων εταιριών υποχρεούνται, μετά τη λήξη της διαχειριστικής χρήσεως, να ελέγξουν τον ισολογισμό και το λογαριασμό αποτελεσμάτων χρήσεως και να υποβάλλουν προς τη Γενική Συνέλευση έκθεση σχετικά με το πόρισμα του ελέγχου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΕΛΕΓΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΤΕΣ

6.1. Εισαγωγή

Σε μία προσπάθεια να καταστεί πιο κατανοητή η αναγκαιότητα του εξωτερικού ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων, θα αναλυθεί στη συνέχεια το φαινόμενο της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων, με αναφορά σε ειδικές περιπτώσεις εταιρικών σκανδάλων. Ειδικότερα, στο κεφάλαιο αυτό καταγράφονται οι αιτίες παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων και διάπραξης απάτης και παρουσιάζονται δύο περιπτώσεις μεγάλων εταιρικών σκανδάλων, η περίπτωση της Enron Corporation και η περίπτωση της Lehman Brothers Holdings. Στο τέλος του κεφαλαίου αναφέρεται η νομική ευθύνη των ελεγκτών.

6.2. Απάτη και παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων

Απάτη ορίζεται το αδίκημα που συνίσταται στην παραπλάνηση κάποιου ατόμου με απατηλά μέσα, όπως για παράδειγμα την απόκρυψη, την παραποίηση αληθινών στοιχείων ή την εμφάνιση αναληθών στοιχείων ως αληθινών, με σκοπό το άμεσο ή έμμεσο όφελος του διαπράττοντος την απάτη. (Καζαντζής, 2006)

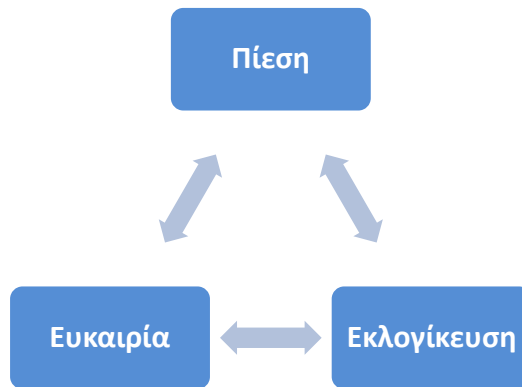
Η απάτη μέσω της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων παρουσιάζει τρία σημαντικά χαρακτηριστικά τα οποία είναι γνωστά ως «Τρίγωνο της Απάτης». Τα χαρακτηριστικά αυτά αποτελούν τους βασικούς παράγοντες διάπραξης απάτης και είναι τα εξής (Montgomery et. al., 2002)³⁰:

- η πίεση που δέχεται και αντιμετωπίζει το άτομο που διαπράττει την απάτη
- η ευκαιρία που δίνεται στο άτομο να διαπράξει την απάτη
- η εκλογίκευση ή ορθολογική εξήγηση του ατόμου για την πράξη της απάτης

---

³⁰Montgomery, D., Beasley, M., & Menelaides, S. (2002). Auditors's New procedures for detecting Fraud. *Journal of Accountancy* , σσ. 63-66.

Σχήμα 3: Το τρίγωνο της απάτης

Πηγή: Montgomery et. al., 2002

6.3.Μεγάλα εταιρικά σκάνδαλα

Προκειμένου να γίνει κατανοητή η σημαντικότητα της ορθής ελεγκτικής διαδικασίας στην εξάλειψη των κινδύνων από την παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων και των απατών αναλύουμε τις παρακάτω περιπτώσεις:

1. Η περίπτωση της Enron Corporation

Η εξέλιξη της Enron στο πέρασμα του χρόνου είχε τα εξής στάδια³¹:

Ιούλιος 1985: Η Houston Natural Gas με τον Kenneth L. Lay συγχωνεύεται με την InterNorth, μια εταιρία φυσικού αερίου με έδρα την πόλη Ομάχα στη Νεμπράσκα, για να σχηματίσουν μια διαπολιτειακή και ενδοπολιτειακή εταιρία αγωγού φυσικού αερίου με περίπου 37.000 μίλια αγωγού.

Νοέμβριος 1985: Ο Kenneth L. Lay γίνεται πρόεδρος και διευθύνων σύμβουλος των συγχωνευμένων εταιριών. Αργότερα, η εταιρία διαλέγει το όνομα «Enron», απορρίπτοντας το όνομα «Enternon».

Οκτώβριος 1987: Η Enron ανακαλύπτει ότι έμποροι πετρελαίου στην Νέα Υόρκη παραφόρτωσαν τους λογαριασμούς της εταιρίας με κόστος για την εταιρία \$142 εκ.

³¹Fox, L. (2003). Enron: The Rise and Fall. New Jersey: John Wiley and Sons.

1988: Αποφασίστηκε η μεγαλύτερη μετατόπιση στρατηγικής της Enron, να ασχοληθεί με την ελεύθερη αγορά, επιπρόσθετα με τις ρυθμιζόμενες αγορές με τις οποίες ασχολούταν.

1989: Η Enron προάγει την GasBank που επιτρέπει στους παραγωγούς και χονδρέμπορους αερίου να αγοράζουν αξιόπιστες προμήθειες φυσικού αερίου, ισοσταθμίζοντας ταυτόχρονα και τον κίνδυνο των τιμών.

Οκτώβριος 1989: Ο αγωγός Transwestern της Enron είναι το πρώτο εμπορικό δίκτυο στις Ηνωμένες Πολιτείες που σταματάει να πουλάει αέριο και γίνεται ένας αγωγός αποκλειστικά για μεταφορές. Επίσης η Enron πουλάει το 16% της Enron Oil & Gas στο δημόσιο.

Ιούνιος 1990: Ο Jeff Skilling συμμετέχει στην Enron μετά από την ηγεσία του στην McKinsey&Co.'s, ενεργειακή συμβουλευτική εταιρία. Αναλαμβάνει τη νεοσύστατη εμπορική και χρηματοοικονομική λειτουργία.

Απρίλιος 1993: Ξεκινάει η λειτουργία του εργοστασίου ηλεκτρισμού της Enron στο Teesside και γίνεται μία από τις μεγαλύτερες επιτυχίες για τη διεθνή στρατηγική της εταιρίας.

Δεκέμβριος 1993: Η Enron και η Maharashtra συμφωνούν να χτίσουν το τεράστιο εργοστάσιο ηλεκτρισμού στο Dabhol. Το \$2 δις. Ινδικό έργο θα είναι ένας συνεχόμενος πονοκέφαλος για την εταιρία.

Ιούνιος 1994: Η Enron διεξάγει το πρώτο εμπόριο ηλεκτρισμού.

Νοέμβριος 1996: Ο διευθύνων σύμβουλος Richard Kinder ανακοινώνει ότι θα αφήσει την εταιρία. Τον Δεκέμβριο, ο Skilling γίνεται πρόεδρος της Enron και διευθύνων σύμβουλος νικώντας την αντίπαλο εκτελεστική διευθύντρια Rebecca Mark.

Ιούνιος 1997: Προσπαθώντας να αναπτυχθεί στον ηλεκτρισμό η Enron εξασφαλίζει την απόκτηση της μονάδας ηλεκτρικής ενέργειας Portland General Corp. με \$2.1 δις. ανταλλαγή μετοχών.

Αύγουστος 1997: Η Enron εμπορεύεται τα πρώτα της παράγωγα καιρού. Η Enron συνεχίζει να εμπορεύεται κάρβουνο, πολτό, χαρτί, πλαστικά, μέταλλα και ευρυζωνικά δίκτυα.

Νοέμβριος 1997: Η Enron σχηματίζει το Chewco Investments διοικούμενο από τον υπάλληλο της Enron Michael Copper, για να εξαγοράσει την συμμετοχή της CalPERS' στην κοινοπραξία. Αυτή είναι η πρώτη ανεξάρτητη συνεργασία διοικούμενη από υπάλληλο της Enron.

Μάρτιος 1998: Η Enron προάγει τον Andrew Fastow ως επικεφαλή των χρηματοοικονομικών υπηρεσιών.

Απρίλιος 1998: Σε μία δραματική αλλαγή στρατηγικής η Enron αποσύρεται από τον τομέα ηλεκτρισμού κατοικιών στην Καλιφόρνια αναφέροντας προβλήματα με την απορρυθμισμένη αγορά της πολιτείας.

Ιούλιος 1998: Η Enron συμφωνεί να αγοράσει την Wessex Water μια βρετανική μονάδα ύδρευσης για \$2.2 δις. Το Wessex γίνεται ο πυρήνας της καινούργιας μονάδας ύδρευσης της Enron, Azurix που διοικείται από την Rebecca Mark.

1999: Στην ετήσια έκθεσή της η διοίκηση της Enron ανακοινώνει ότι η κατάσταση του συνεχόμενου επενδυτικού ρυθμού της Enron είναι πολύ σημαντική για τις χονδρικές επιχειρηματικές της δραστηριότητες καθώς και για τη διατήρηση υψηλής ρευστότητας.³²(Markham, 2006)

Μάρτιος 1999: Ανοίγει στην Ινδία ο τεράστιος σταθμός παραγωγής ηλεκτρισμού του Dabhol

Απρίλιος του 1999: Η Enron συμφωνεί να πληρώσει \$100 εκ. για 30 χρόνια για τα δικαιώματα ονομασία του καινούργιου πάρκου στο Houston, ως γήπεδο Enron. Επίσης η Enron ξεκινάει διαφημιστικές καμπάνιες για το διεθνές δίκτυο οπτικών ινών για παροχή μεγάλου εύρους ζώνης.

Ιούνιος 1999: Το Azurix βγαίνει σε δημοπρασία με αρχική προσφορά \$700 εκ. Επίσης η Enron δημιουργεί τον πρώτο συνεταιρισμό LJM για να ισοσταθμίσει τις

---

³²Markham, J. (2006). Financial History of Modern U.S. Corporate Scandals. USA: M.E. Sharpe, Inc.

επενδύσεις του σε εταιρία διαδικτύου. Ο Fastow παρεκκλίνει από τον Κώδικα Δεοντολογίας διευθύνοντα τον LJM.

Αύγουστος 1999: Η Enron αποσύρεται από τη παραγωγή πετρελαίου και αερίου εκποιώντας τα εναπομείναντα μερίδια της θυγατρικής Enron Oil & Gas.

Οκτώβριος 1999: Η Enron ανακοινώνει το λανσάρισμα της Enron Online το βασισμένο στο διαδίκτυο σύστημά της για χονδρικό εμπόριο. Επίσης, σχηματίζει τον LJM2.

Δεκέμβριος 1999: Η Enron πραγματοποιεί το πρώτο εμπόριο ευρωζωνικού δικτύου.

Φεβρουάριος 2000: Η Enron λανσάρει το EnronCredit.com που αγοράζει και πουλάει πιστωτικό κίνδυνο για να βοηθήσει τις εταιρίες να διαχειριστούν το ρίσκο που περιλαμβάνεται στις εμπορικές συναλλαγές.

Μάιος 2000: Η Enron δημιουργεί την πρώτη Raptor, εταιρία ειδικού σκοπού. Έχοντας σχεδιαστεί μετά την LJM τα Raptors χρησιμοποιήθηκαν για την αντιστάθμιση των επενδύσεων της Enron. Αλλά επειδή ήταν βασισμένα κυρίως στις μετοχές της Enron, ήταν ριψοκίνδυνα μέσα.

Ιούλιος 2000: Η Enron και η Blockbuster ανακοινώνουν μια εικοσαετή συμφωνία να παρέχουν υπηρεσίες βασισμένες σε βιντεοπαραγγελίες σε καταναλωτές με υψηλής ταχύτητας γραμμές δικτύου. Οχτώ μήνες αργότερα οι εταιρίες διέλυσαν την συμφωνία.

Αύγουστος 2000: Η μετοχή της Enron είναι πιο ψηλά από ποτέ, στα \$90.56. Ωστόσο, η πρόεδρος της Azurix Rebecca Mark παραιτείται καθώς οι προοπτικές της εταιρίας σχετικά με την ύδρευση και η τιμή της μετοχής πάτωσε.

Φεβρουάριος 2001: Ο Skilling γίνεται διευθύνων σύμβουλος της Enron (Ο Lay παραμένει πρόεδρος). Επίσης, ένα γκρουπ από συνεταίρους της Andersen κάνει συναντήσεις για να συζητήσει τα λογιστικά και τις δημοσιοποιήσεις της Enron αλλά αποφασίζει να κρατήσει την Enron ως πελάτη.

Μάρτιος 2001: Οι δημόσιοι μέτοχοι της Azurix εγκρίνουν την εξαγορά της εταιρίας από την Enron. Επίσης η Enron εξαγοράζει τον συνεταιρισμό Chewco με καθαρό κέρδος του Michael \$10 εκ.

Απρίλιος 2001: Ο Lay συναντάει τον αντιπρόεδρο των Ηνωμένων Πολιτειών Dick Cheney για να συζητήσουν ενεργειακές πολιτικές. Η ενεργειακή ομάδα του Cheney δημοσιεύει μία έκθεση στις 17 Μαΐου, η οποία είναι πολύ ευνοϊκή για την Enron.

Μάιος 2001: Ο δικηγόρος της Enron Jordan Mintz βάζει την Fried Fries Harris Shriver & Jacobson να επιθεωρήσει τις εμπορικές συναλλαγές του LJM της Enron. Η δικηγορική εταιρία συμβουλεύει την Enron να σταματήσει τις συναλλαγές του LJM. Επίσης η Maharashtra ο μοναδικός πελάτης του εργοστασίου ηλεκτρισμού του Dabhol ισχυρίζεται ότι θα ακυρώσει το συμβόλαιο.

Ιούνιος 2001: Κατά τη διάρκεια μιας δημόσιας εμφάνισης στην Καλιφόρνια δέχεται στο πρόσωπο μια τούρτα καθώς η Enron δέχεται κριτική για αισχροκέρδεια από την κρίση σχετικά με τον ηλεκτρισμό της πολιτείας που ξεκίνησε τον Μάιο του 2000.

14 Αυγούστου 2001: Ο Skilling παραιτείται από πρόεδρος της Enron και διευθύνων σύμβουλος, επικαλούμενος προσωπικούς λόγους. Ο Kenneth Lay επιστρέφει στη θέση του CEO.

15 Αυγούστου 2001: Η λογίστρια της Enron Sherron Watkins στέλνει στον Kenneth Lay ένα λεπτομερές γράμμα σχετικά με τις ανησυχίες της για του οργανισμούς LJM και RAPTOR και παραδέχεται «Είμαι ιδιαίτερα ανήσυχη ότι θα γίνει ενδόρρυξη σε ένα κύμα από λογιστικά σκάνδαλα.

Σεπτέμβριος 2001: Μετά από μία προκαταρκτική έρευνα σε ότι έχει σχέση με τις ανησυχίες της Watkins οι Vinson και Elkins λένε στον Kenneth Lay ότι δεν υπάρχει κανένας λόγος ανησυχίας

16 Οκτωβρίου 2001: Η Enron παίρνει \$1.01 δις πρόστιμο σχετικό με αναφορές από επενδύσεις περιλαμβανομένων της εξαγοράς των RAPTORS. η Enron επίσης αποκαλύπτει ότι τα ίδια κεφάλαια των μετοχών κατά \$1.2 δις ως αποτέλεσμα των συναλλαγών περιλαμβανομένων αυτών που έγιναν με το επενδυτικό μέσο του Fastow.

19 Οκτωβρίου 2001: Το επιστημονικό περιοδικό Wall Street Journal αποκαλύπτει ότι ο Fastow έβγαλε τουλάχιστον \$7 εκ. με τη διοίκηση του LJM, προκαλώντας έκπληξη στη Wall Street.

22 Οκτωβρίου 2001: Η Enron ανακοινώνει ότι η Επιτροπή κεφαλαιαγορά θα ξεκινήσει την εξέταση των σχετικών συναλλαγών της εταιρίας.

23 Οκτωβρίου 2001: Οι υπάλληλοι της Arthur Andersen αρχίζουν να καταστρέφουν έγγραφα σχετικά με την Enron παρόλο που γνώριζαν την ερευνητική απόφαση της επιτροπής κεφαλαιαγοράς.

24 Οκτωβρίου 2001: Η Enron αντικαθιστά τον Fastow ως CFO με τον Jeffrey McMahon τον σαραντάχρονο διευθυντή του τμήματος βιομηχανικών αγορών της εταιρίας

31 Οκτωβρίου 2001: Η επιτροπή κεφαλαιαγοράς αναβαθμίζει σε επίσημη την έρευνα στις χρηματοοικονομικές συναλλαγές της Enron. Η Enron σχηματίζει μία επίσημη επιτροπή από το συμβούλιο με καινούργιο διευθυντή τον William Powers, για να ερευνήσει τις συνεργασίες.

8 Νοεμβρίου 2001: Αποφασίζοντας ότι θα έπρεπε να είχε γίνει συγχώνευση των Chewco με έναν συγγενή συνεταιρισμό στις οικονομικές καταστάσεις, η Enron επαναδιατυπώνει τα κέρδη της για το 1997 έως το 2001. Αυτό μειώνει το καθαρό εισόδημα συνολικά στο χρόνο κατά \$586 εκ. και ανυψώνει το χρέος κατά \$2.6 δις.

9 Νοεμβρίου 2001: Η Dynegy ανακοινώνει μια συμφωνία να αγοράσει την Enron για \$9 δις μετοχές. Η ChevronTexaco βάζει \$1.5 δις στη συμφωνία αμέσως και \$1 δις πάνω στο κλείσιμο.

20 Νοεμβρίου 2001: Η Enron προειδοποιεί ότι οι πιστωτικές ανησυχίες, οι μειώσεις στα περιουσιακά στοιχεία και οι μειωμένες εμπορικές συναλλαγές θα μπορούσαν να βλάψουν τα κέρδη του τέταρτου τετραμήνου. Σε μία αποκάλυψη που αιφνιδίασε την Dynegy αποκαλύπτει ότι χαμηλότερη αξιολόγηση φερεγγυότητας θα σηματοδοτούσε ένα ακόμη χρέος ύψους \$690 εκ.

Αρχικά, τα κέρδη της Enron για το τρίτο τετράμηνο ήταν χειρότερα από αυτά που αναφέρθηκαν στο προηγούμενο, μία ζημία \$664 εκ. και τα πράγματα φαινόταν να χειροτερεύουν για το τέταρτο τετράμηνο. Η Enron απέδωσε τα τελευταία της

προβλήματα ως «ένα μειωμένο επίπεδο εμπορικών συναλλαγών από αντισυμβαλλόμενα μέρη»³³(Messier, 1997)

28 Νοεμβρίου 2001: Μεγάλες εταιρίες αξιολόγησης φερεγγυότητας υποβιβάζουν τα ομόλογα της Enron σε «junk». Ως αποτέλεσμα, η Dynergy τερματίζει τη συμφωνία της να αγοράσει την Enron. Η μετοχή της Enron κλείνει τη μέρα με 61 λεπτά ανά μερίδιο.

2 Δεκεμβρίου 2001: Η Enron κάνει αίτηση για προστασία από πτώχευση σε ένα δικαστήριο για πτωχεύσεις στη Νέα Υόρκη. Με \$62 δις σε περιουσιακά στοιχεία αυτό είναι το μεγαλύτερο περιστατικό στην ιστορία των Ηνωμένων Πολιτειών μέχρι εκείνη την στιγμή. Ταυτόχρονα, η Enron κάνει μήνυση στην Dynergy για τον τερματισμό της συγχώνευσής τους.

2 Δεκεμβρίου 2001: Η Enron εξασφαλίζει περίπου \$1.5 δις σε υποθήκη και απολύει 4.000 υπαλλήλους στις Ηνωμένες Πολιτείες.

12 Δεκεμβρίου 2001: Ο Kenneth Lay παρουσιάζει το πρώτο πλάνο επανοργάνωσης της Enron, που οραματίζεται να βγει από την χρεοκοπία μέσα σε έναν χρόνο ως μία μικρότερη εταιρία ενέργειας.

18 Ιανουαρίου 2002: Το Δικαστήριο Χρεοκοπιών των Ηνωμένων Πολιτειών εγκρίνει την πώληση των εμπορικών συναλλαγών της Enron στη UBS Warburg. Η Enron δεν παίρνει καθόλου χρήματα, αλλά την υπόσχεση του 1/3 από τα μελλοντικά έσοδα. Το συμβούλιο της Enron απολύει τον για πολλά χρόνια ελεγκτή της Arthur Andersen, αλλά η Andersen λέει ότι η σχέση του τελείωσε όταν απέτυχαν οι επιχειρηματικές δραστηριότητες της Enron και κηρύχτηκε πτώχευση.

23 Ιανουαρίου 2002: Ο Lay παραιτείται από πρόεδρος και διευθύνων σύμβουλος της Enron.

29 Ιανουαρίου 2002: Η Enron διορίζει τον Stephen Cooper ως CEO.

2 Φεβρουαρίου 2002: Το διοικητικό συμβούλιο της Enron που εξέταζε τις εταιρικές σχέσεις, δημοσιεύει την έκθεση Power. Η έκθεση ρίχνει τις ευθύνες για τα δεινά της Enron στους Lay, Skilling, Fastow, Arthur Andersen κ.α.

---

³³Messier, W. (1997). Auditing: A Systematic Approach.

12 Φεβρουαρίου 2002: Ο Lay σε μία συνεδριακή Επιτροπή λέει ότι νιώθει «βαθύτατη λύπη» για την κατάρρευση της Enron, αλλά αρνείται να καταθέσει επικαλώντας την Πέμπτη τροπολογία του συντάγματος των Ηνωμένων Πολιτειών.

3 Μαΐου 2002: Ο Stephen Cooper αποκαλύπτει το τελευταίο σχέδιο ανασύνταξης της Enron για του πιστωτές. Οραματίζεται μία εταιρία \$10 δις που στοχεύει σε αγωγούς και εργοστάσια ηλεκτρισμού.

15 Ιουνίου 2002: Ένα σώμα ενόρκων βρίσκει την Arthur Andersen ένοχη για παρακώλυση της δικαιοσύνης στην διεξαγωγή έρευνας που θα καταδίκαιζε, πιθανώς, την εταιρία.

21 Αυγούστου 2002: Ο Michael Cooper δηλώνει ένοχος για δύο κακουργήματα που προέκυψαν από τις εταιρικές συναλλαγές με την Enron, σηματοδοτώντας τις πρώτες εγκληματικές κατηγορίες ενός μέλους της Enron. (Fox, 2003)

2. Η περίπτωση της Lehman Brothers Holdings

Η εξέλιξη της Lehman Brother στο πέρασμα του χρόνου είχε τα εξής στάδια³⁴:

- Το 1844, οι αδελφοί Lehman εγκαταστάθηκαν στο Μοντγκόμερι της Αλαμπάμα και ίδρυσαν ένα μικρό κατάστημα με είδη παντοπωλείου.
- Εστίασαν την προσοχή τους και κυριάρχησαν στο εμπόριο βαμβακιού των Νότιων Πολιτειών με αποτέλεσμα πολύ υψηλά κέρδη.
- Το 1860 δημιούργησαν γραφείο στη Νέα Υόρκη, το οποίο αναχαιτίστηκε από τον εμφύλιο πόλεμο και το εμπάργκο που επέβαλε ο Πρόεδρος Λίνκολν στις Νότιες Πολιτείες.
- Κατά τη διάρκεια του πολέμου, συνέλεξαν κρυφά μεγάλες ποσότητες βαμβακιού και λόγω της απαιτητικής ζήτησης βαμβακιού εκείνη την περίοδο, αποκόμισαν τεράστια κέρδη.
- Το 1870 ξανάνοιξαν το γραφείο στη Νέα Υόρκη και επεκτάθηκαν και στο εμπόριο καφέ, ζάχαρης και προϊόντων κεφαλαίου.

---

³⁴Norton, S. (2011). Banks Failures and Accounting During the Financial Crisis of 2008-2009. UK: Wiley. & Νεγκάκης, Χ., & Ταχυνάκης, Π. (2017). Ελεγκτική-Εσωτερικός Έλεγχος Θεωρία και Εφαρμογές. Θεσσαλονίκη: Αειφόρος Λογιστική.

- Σταδιακά η εταιρία τους εισήχθη στο Χρηματιστήριο. Οι ίδιοι χρησιμοποίησαν την εμπειρία τους από το τραπεζικό και πιστωτικό σύστημα για μεγαλύτερα κέρδη μέσω μιας επενδυτικής τράπεζας.
- Από το 1990 η Lehman Brothers ταυτίστηκε με τις αγορές των παραγώγων. Αν και η επενδυτική τράπεζα αποκόμιζε πολλά κέρδη λόγω παραγώγων, ήταν αντιμέτωπη με πολλούς μη διαχειρίσιμους κινδύνους.
- Την ίδια περίοδο, η εταιρεία δραστηριοποιήθηκε στην αγορά στεγαστικών δανείων RMBS (Residential Mortgage Backed Securities), καθώς παρουσίαζε σημαντική οικονομική ανάπτυξη. Πρόκειται για ομολογίες που διασφαλίζονται με υποθήκες σε κατοικίες, δηλαδή τα εισοδήματα ή οι δόσεις ενυπόθηκων ακινήτων χρησιμοποιούνται για την εξόφληση των ομολογιών. Το ύψος των RMBS το 2006 ξεπέρασε στις Η.Π.Α. τα 200 τρις. δολάρια και είχαν ως κάλυψη τα credit default swaps.
- Η αυξανόμενη ζήτηση για RMBS οδήγησε στην επέκταση των δανείων προς ιδιώτες χωρίς πιστοληπτική ικανότητα.
- Από το 1995-2005, όσο αυξάνονταν οι τιμές των κατοικιών, ο κίνδυνος αθέτησης στις υποθήκες κατοικιών δεν δημιουργούσε ανησυχίες.
- Το 2006, μετά από την κορύφωση των τιμών κατοικίας, άρχισε η κάθοδος
- Το 2008 η μείωση άγγιξε το 50%. Αυτό είχε άμεση συνέπεια τα RMBS να μην πωλούνται σε οποιαδήποτε τιμή. Η κατάσταση βρίσκει την Lehman Brothers να κατέχει ενυπόθηκους τίτλους ύψους 90 δις. δολαρίων.
- Την περίοδο εκείνη, η Lehman Brothers χρησιμοποιούσε συμβατικό δείκτη μόχλευσης για τον υπολογισμό του οποίου διαιρούσε το σύνολο του ενεργητικού αντί για το σύνολο της καθαρής θέσης. Στο τέλος του 2007, το ποσοστό μόχλευσης ήταν 30,7 για τη Lehman, γεγονός που σημαίνει ότι αντιστοιχούσε μόνο ένα δολάριο των ιδίων κεφαλαίων μετοχών για κάθε 30,70 δολάρια του ενεργητικού που κατείχε. Στην ετήσια έκθεση του 2007 της εταιρίας Lehman προτάθηκε καθαρός δείκτης μόχλευσης, ένα πολύ καλύτερο μέτρο της χρηματοοικονομικής μόχλευσης από το συμβατικό συντελεστή μόχλευσης.
- Από το 2003 ως το 2007, η εταιρία παρουσίαζε υπερβολικά υψηλά έσοδα.
- Το πρώτο τρίμηνο του 2008, η τιμή της μετοχής αυξήθηκε κατά 50% σε μία μέρα, με αποτέλεσμα την επίτευξη υψηλών κερδών. Ο διευθύνων σύμβουλος

της Lehman, κέρδισε 500 εκατ. δολάρια ως μπόνους, πέρα των καθορισμένων αμοιβών, λόγω αυτών των αυξημένων κερδών. Ωστόσο, διαπιστώνοντας ότι δόθηκε σημασία στον καθαρό δείκτη μόχλευσης της Lehman από τους οικονομικούς αναλυτές, διέταξε στρατηγική απομόχλευσης για να ξανακερδίσει την εμπιστοσύνη της αγοράς. Προχώρησε στο τέχνασμα των Repos 105 και έτσι ανακούφισε τον ισολογισμό στο τέλος του τριμήνου. Τα Repos 105 είχαν σαν αποτέλεσμα οι οικονομικές καταστάσεις της Lehman να είναι ουσιαδώς παραπλανητικές. Επρόκειτο για λογιστικό τέχνασμα, για την απόκρυψη χρεών δισεκατομμυρίων δολαρίων με την προσωρινή μεταφορά τους εκτός ισολογισμού, στο τέλος κάθε τριμήνου. Στελέχη της Lehman συνειδητοποίησαν ότι μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν τα Repos 105 εντάσσοντάς τα στα λογιστικά πρότυπα, για την εμφάνιση των οικονομικών στοιχείων όλων των επιχειρήσεων, με στόχο την διαφάνεια των ισολογισμών και την προστασία του κοινού. Χρησιμοποιήθηκε η εξαίρεση του προτύπου SFAS 140 προς όφελός τους, νομιμοποιώντας το Repos 105. Με αυτόν τον τρόπο μειώθηκε ο καθαρός δείκτης μόχλευσης της εταιρίας. Τα Repos 105 χαρακτηρίστηκαν από τον ελεγκτή της Lehman ως «λογιστικά κίνητρα» με σκοπό να εξωραΐσουν τις οικονομικές καταστάσεις της Lehman και τον καθαρό δείκτη μόχλευσης. Επειδή η διαχείριση της Lehman δε μπορούσε να βρει κανένα δικηγορικό γραφείο στις Η.Π.Α. να εκδώσει μια νομική γνωμοδότηση για πωλήσεις Repos 105, κατέφυγε σε Βρετανική δικηγορική εταιρεία. Οι συναλλαγές που γινόταν στη Μ. Βρετανία, συμπεριλαμβάνονταν στις ενοποιημένες οικονομικές καταστάσεις της Lehman στις Η.Π.Α.

- Στις 15 Σεπτεμβρίου 2008, η Lehman Brothers κήρυξε πτώχευση. Η Lehman Brothers με ενεργητικό 700 δις. δολαρίων συγκλόνησε με την πτώχευσή της.
- Την άνοιξη του 2010 δημοσιεύθηκε η έκθεση πτώχευσης με έκταση 2200 σελίδες, συμπεραίνοντας ότι τα στελέχη της Lehman με λογιστικά τεχνάσματα κάλυπταν την πραγματική οικονομική θέση της εταιρίας, εμπλέκοντας και καταλογίζοντας ευθύνες και στην ελεγκτική εταιρία, μια από τις «Big 4», που άσκησε τον έλεγχο στην Lehman από το 1994 ως το 2008 και στην οποία καταβάλλονται υψηλά χρηματικά ποσά. Σημειώνεται πως για τον έλεγχο του 2007 κατεβλήθη στην ελεγκτική εταιρία το ποσό των 29,5 εκ. δολαρίων για παροχή ελεγκτικών και φορολογικών υπηρεσιών. Μέσα σε 6 μήνες, οι

συνέπειες της πτώχευσης δημιούργησαν τη μεγάλη ύφεση που εξανέμισε 10 τρις. δολάρια από τον πλούτο των επενδυτών των χρηματιστηρίων και βύθισε την παγκόσμια οικονομία σε ύφεση. (Νεγκάκης & Ταχυνάκης, 2017),(Norton, 2011)

6.4.Η νομική ευθύνη των ελεγκτών

Ο Ν. 2190/1920 επιβάλλει στους ελεγκτές απόλυτη εχεμύθεια και χαρακτηρίζει ως έγκλημα την μη τήρηση της απόλυτης εχεμύθειας για ό, τι έλαβαν γνώση ή παρατήρησαν οι ελεγκτές κατά την εκτέλεση του έργου τους. Οι παραβιάζοντες το καθήκον της απόλυτης εχεμύθειας ελεγκτές υπέχουν πειθαρχική, αστική και ποινική ευθύνη.

Πειθαρχική ευθύνη:

Σύμφωνα με τα άρθρα 34 και 35 του Ν. 4449/2017, το Διοικητικό Συμβούλιο της Ε.Λ.Τ.Ε., ως πειθαρχικό όργανο, επιλαμβάνεται υποθέσεων κατά ορκωτών ελεγκτών λογιστών και ελεγκτικών εταιριών κατόπιν έκθεσης ποιοτικού ελέγχου, που συντάσσεται ύστερα από έρευνα του Συμβουλίου Ποιοτικού Ελέγχου ή κατόπιν καταγγελίας ή αυτεπαγγέλτως, αν το Δ.Σ. κρίνει ότι προκύπτουν επαρκείς ενδείξεις για την τέλεση πειθαρχικού παραπτώματος. Η απόφαση του Δ.Σ. για την εκκίνηση της πειθαρχικής διαδικασίας δεν ανακαλείται. Για κάθε πειθαρχική υπόθεση που εισάγεται στο Δ.Σ. της Ε.Λ.Τ.Ε., ο Πρόεδρος ορίζει ένα μέλος του Δ.Σ., ως εισηγητή, ο οποίος δεν έχει δικαίωμα ψήφου στην εν λόγω υπόθεση. Ο Αντιπρόεδρος του Δ.Σ. που είναι Πρόεδρος του Σ.Π.Ε. δεν έχει δικαίωμα ψήφου.

Κατά της απόφασης του πειθαρχικού οργάνου με την οποία επιβάλλεται πειθαρχική κύρωση, χωρεί προσφυγή ουσίας ενώπιον του Διοικητικού Εφετείου . Το Δ.Σ. της Ε.Λ.Τ.Ε. επιβάλλει τις εξής διοικητικές κυρώσεις και διοικητικά μέτρα³⁵:

- α) σύσταση,
- β) έγγραφη επίπληξη,
- γ) δημόσια δήλωση που αναφέρει το υπαίτιο πρόσωπο και τη φύση της παράβασης και δημοσιοποιείται στο διαδικτυακό τόπο της Ε.Λ.Τ.Ε.,

---

³⁵Ν. 4449/2017

δ) δήλωση ότι η έκθεση ελέγχου δεν πληροί τις απαιτήσεις του άρθρου 32 ή του άρθρου 10 του Κανονισμού 537/2014)

ε) χρηματικό πρόστιμο έως πενήντα χιλιάδες (50.000) ευρώ. Σε περίπτωση υποτροπής, το Διοικητικό Συμβούλιο μπορεί να επιβάλλει πρόστιμο ύψους έως εκατό χιλιάδες (100.000) ευρώ,

στ) προσωρινή απαγόρευση διενέργειας υποχρεωτικών ελέγχων επί των ατομικών ή ενοποιημένων οικονομικών καταστάσεων των οντοτήτων δημοσίου συμφέροντος, για χρονικό διάστημα από έναν (1) έως δώδεκα (12) μήνες,

ζ) προσωρινή αφαίρεση της επαγγελματικής άδειας για χρονικό διάστημα μέχρι τρία (3) έτη,

η) οριστική αφαίρεση της επαγγελματικής άδειας και διαγραφή του ορκωτού ελεγκτή λογιστή από το Δημόσιο Μητρώο καθώς και δημοσιοποίηση της απόφασης αυτής στο διαδικτυακό τόπο της Ε.Λ.Τ.Ε..

Για τον προσδιορισμό του είδους και του ύψους των κυρώσεων λαμβάνονται υπόψη, ιδίως³⁶:

α) η βαρύτητα και διάρκεια της παράβασης,

β) ο βαθμός ευθύνης του υπαίτιου προσώπου,

γ) η οικονομική δύναμη του υπαίτιου προσώπου, για παράδειγμα όπως φαίνεται από τον συνολικό κύκλο εργασιών της υπαίτιας επιχείρησης ή το ετήσιο εισόδημα του υπαίτιου προσώπου, εφόσον το εν λόγω πρόσωπο είναι φυσικό πρόσωπο,

δ) το ύψος των κερδών που αποκομίσθηκαν ή των ζημιών που αποφεύχθηκαν από το υπαίτιο πρόσωπο, εφόσον μπορούν να προσδιορισθούν,

ε) ζημιές τρίτων που προκλήθηκαν από την παράβαση στο βαθμό που μπορεί να προσδιοριστούν,

στ) ο βαθμός συνεργασίας του υπαίτιου προσώπου με την Ε.Λ.Τ.Ε.,

ζ) προηγούμενες παραβάσεις του υπαίτιου προσώπου.

Κατά τον πειθαρχικό Κανονισμό των μελών του Σ.Ο.Λ., πειθαρχικό παράπτωμα τιμωρούμενο με την ποινή της αργίας είναι και η μη τήρηση της επιβαλλόμενης αυστηρής εχεμύθειας. Συγκεκριμένα, ο ελεγκτής που θα τιμωρηθεί πειθαρχικώς δύο φορές με την ποινή της αργίας παραπέμπεται ενώπιον του Εποπτικού Συμβουλίου με το ερώτημα της διαγραφής του από το Σώμα.

---

³⁶N. 4449/2017

Ποινική ευθύνη:

Στο άρθρο 63 του Ν. 2190/1920, οριοθετείται η ποινική ευθύνη του ελεγκτή που δεν τήρησε απόλυτη εχεμύθεια, που δεν εκτέλεσε επιμελώς τα ελεγκτικά του καθήκοντα ή αποσιώπησε λόγω εξαίρεσης με απώτερο σκοπό, με αποτέλεσμα την παραβίαση της ανεξαρτησίας του από την ελεγχόμενη εταιρία.

Ειδικότερα, το άρθρο 63 του Ν. 2190/1920, προβλέπει ότι «Τιμωρείται δια φυλακίσεως πας δημόσιος υπάλληλος εκ των ασκούντων εποπτεϊαν επί ανωνύμου εταιρίας, όστις δεν ήθελε τηρήσει απόλυτον εχεμύθειαν περί των παρ' αυτού παραχωρηθέντων εν τη λειτουργία της εταιρίας». Ομοίως, το άρθρο 63γ παρ.2 ορίζει ότι «τιμωρείται δια φυλακίσεως μέχρι τριών μηνών πας ελεγκτής ανωνύμων εταιριών, όστις ήθελε τηρήσει απόλυτον εχεμύθεια, περί των παρ' αυτού παρατηρηθέντων εν τη λειτουργία της εταιρίας...»

Το άρθρο 63β ορίζει ότι οι ελεγκτές ανωνύμων εταιριών «αν από αμέλεια θεώρησαν ως νομίμως έχοντα υπολογισμό που καταρτίσθηκε παρά τις διατάξεις του νόμου και του Καταστατικού, τιμωρούνται με φυλάκιση μέχρι τριών μηνών και με χρηματική ποινή χιλίων (1.000) ευρώ κατ' ελάχιστον ή με μία από τις ποινές αυτές. Σε περίπτωση όμως δόλου τιμωρούνται με τις ποινές του άρθρου 57»

Το άρθρο 63γ παρ. 3 προβλέπει τιμωρία για κάθε ελεγκτή «...όστις δεν εδήλωσε κώλημα ασκήσεως ελέγχου προκειμένου περί εταιριών εις ας υπηρετεί οπωσδήποτε ή τυγχάνει μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου αυτών και είχε τας ιδιότητας ταύτας οποτεδήποτε κατά το διάστημα δύο ετών προ της ημέρας καθ' ην ανετέθη αυτώ η άσκησης του ελέγχου. Το αυτό εφαρμόζεται και όταν ο ελεγκτής υπηρετή εις εταιρίαν διοικούσαν κατ' ουσίαν την εταιρίαν εφ' ης διετάχθη ο έλεγχος.»

Αστική ευθύνη:

Σύμφωνα με τον Ν. 4449/2017 άρθρο 37³⁷:

1. Οι ορκωτοί ελεγκτές λογιστές και οι ελεγκτικές εταιρίες του παρόντος νόμου, καθώς και οι ελεγκτικές οντότητες τρίτων χωρών ευθύνονται για κάθε ζημιά από θετική ενέργεια ή παράλειψη έναντι της ελεγχόμενης οντότητας και τρίτων που ζημιώθηκαν από τη χρήση της έκθεσης ελέγχου.

---

³⁷Ν. 4449/2017

2. Το συνολικό ύψος της αποζημίωσης όλων των ζημιωθέντων από συγκεκριμένο ελεγκτικό έργο δεν μπορεί να υπερβεί το δεκαπλάσιο της αμοιβής που καταβλήθηκε για το έργο αυτό.
3. Στην περίπτωση που οι υποχρεωτικοί έλεγχοι διενεργούνται στο όνομα και για λογαριασμό ελεγκτικής εταιρίας ή ελεγκτικής οντότητας τρίτης χώρας, η ευθύνη για αποζημίωση δεν μπορεί να υπερβεί το δεκαπλάσιο των αμοιβών της ελεγκτικής εταιρίας ή της ελεγκτικής οντότητας τρίτης χώρας για το συγκεκριμένο ελεγκτικό έργο έναντι όλων των ζημιωθέντων για το έργο αυτό.
4. Για την καταβολή της αποζημίωσης που προβλέπεται από την παράγραφο 3 του παρόντος άρθρου, ευθύνονται αλληλεγγύως και εις ολόκληρον τα πρόσωπα που προβλέπονται από το άρθρο 25 του παρόντος νόμου εφόσον αποδειχθεί ότι έθεσαν σε κίνδυνο την ανεξαρτησία και την αντικειμενικότητα του ελεγκτή.
5. Οι ορκωτοί ελεγκτές λογιστές, οι ελεγκτικές εταιρίες και οι ελεγκτικές οντότητες τρίτων χωρών έχουν υποχρέωση να έχουν επαρκή ασφαλιστική κάλυψη.
6. Η μη συμμόρφωση με τα οριζόμενα της προηγούμενης παραγράφου του παρόντος άρθρου συνεπάγεται την αναστολή της άδειας άσκησης επαγγέλματος μέχρι τη διαπίστωση, από την Ε.Λ.Τ.Ε., της συμμόρφωσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Έχοντας αναπτύξει μία πληθώρα ζητημάτων που αφορούν τον έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων, είναι εφικτή η εξαγωγή των αντίστοιχων συμπερασμάτων, όπως αυτά προκύπτουν από την παρούσα εργασία.

Από τα παραπάνω κεφάλαια ο αναγνώστης μπορεί να διαπιστώσει με βεβαιότητα ότι η ορθή διεξαγωγή της ελεγκτικής διαδικασίας για την αληθή αποτύπωση της χρηματοοικονομικής θέσης μίας εταιρίας στις δημοσιευμένες οικονομικές καταστάσεις, είναι υψίστης σημασίας για το σύνολο ενδιαφερομένων μερών της εταιρίας αυτής. Ένας λόγος που συμβαίνει αυτό είναι ότι οι πιθανότητες εμφάνισης της απάτης και παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων εντοπίζονται όλο και πιο συχνά στον εταιρικό κόσμο. Επίσης, η σωστή και έγκαιρη ενημέρωση σχετικά με την οικονομική κατάσταση της εταιρίας λειτουργεί αποτελεσματικά ως ένα μέτρο διασφάλισης της ευημερίας των ενδιαφερόμενων μερών.

Συνοψίζοντας, έχοντας καλύψει το κύριο ερευνητικό ερώτημα που τέθηκε εξαρχής, θα μπορούσε ως μελλοντική έρευνα να γίνει αξιοποίηση των παραπάνω στοιχείων που αναλύθηκαν στην παρούσα εργασία και να διερευνηθούν μελλοντικά και με την χρήση εμπειρικών δεδομένων. Έτσι, θα δοθεί μία πιο ολοκληρωμένη εικόνα της επίδρασης της ελεγκτικής διαδικασίας στο άμεσα εξαρτημένο από αυτήν περιβάλλον, με συνέπεια την αποδοτικότερη εξάλειψη των κινδύνων που το περιβάλλουν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Γρηγοράκος, Θ. (1989). Γενικές Αρχές Ελεγκτικής. Αθήνα: Έκδοση Σώματος Ορκωτών Λογιστών.

Ελεγκτικό Συνέδριο. (2017). Έκθεση Ελέγχου.

ΕΛΤΕ. (n.d.). ΕΛΤΕ. Ανάκτηση Οκτώβριος 2019, από www.elte.org.gr

Καζαντζής, Χ. (2006). Ελεγκτική & Εσωτερικός Έλεγχος: Μία συστηματική προσέγγιση εννοιών, αρχών και προτύπων. Πειραιάς: BusinessPlus.

Λουμνιώτης, Β. (2010). Ερωτηματολόγιο Εκτιμήσεως Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου. Αθήνα: ΣΟΛ Α.Ε. Ορκωτοί Ελεγκτές Λογιστές.

Νεγκάκης, Χ., & Ταχυνάκης, Π. (2017). Ελεγκτική-Εσωτερικός Έλεγχος Θεωρία και Εφαρμογές. Θεσσαλονίκη: Αειφόρος Λογιστική.

Παπαδάτου, Θ. (2005). Εσωτερικός και Εξωτερικός Έλεγχος Ανωνύμων Εταιριών. Θεσσαλονίκη: Σάκκουλα.

Ταχυνάκης, Π. (2007). Ο έλεγχος των ανωνύμων εταιριών από ορκωτούς λογιστές κατά την περίοδο: 1950-1992. Ανάκτηση 11 19, 2019, από ΨΗΦΙΔΑ: <https://dspace.lib.uom.gr/handle/2159/16766>.

Τσακλάγκανος, Ά. (1997). Ελεγκτική. Θεσσαλονίκη: Αδελφών Κυριακίδη.

Τσιμάρας. (1987). Αρχαί Γενικής Λογιστικής. Αθήνα: Παπαζήσης.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Barth, M., Landsman, W., & Lang, M. (2007). International Accounting Standards and Accounting Quality. *Journal of Accounting Research* , σσ. 467-498.

Brown, R. (1962). Changing Audit Objectives and Techniques. *The Accounting Review* , σσ. 696-703.

Bunget, O.-C. (2009). The role of financial auditor in detecting and reporting fraud and error. West University from Timisoara, Romania.

Coate, C., Florence, R., & Kral, K. (2002). Financial statement audits, a game of chicken? *Journal of Business Ethics* , σσ. 1-11.

- Cosserat, G. (2004). Modern Auditing. *The International Journal of Accounting* , σσ. 205-213.
- Courtney, N., & Jubb, C. (2005). *Ethics and Auditing*. ANU Press.
- Davidson, W., & al., e.
- Davidson, W., & DaDalt, P. (2006). Causes and consequences of audit shopping: an analysis of auditor opinions, earnings managements, and auditor changes.
- Davidson, W., & DaDalt, P. (2006). *Causes and Consequences of Audit Shopping: An Analysis of Auditor Opinions, Earnings management, and Auditor Changes*.
- Fox, L. (2003). *Enron: The Rise and Fall*. New Jersey: John Wiley and Sons.
- Ghofar, A., Rizky, T., & Subroto, B. (2019). Relationship between Financial Ratio and Financial Statement Fraud Risk Moderated by Auditor Quality. *International Journal of Research in Business and Social Science*, 8, σσ. 34-43.
- Houghton, K., Jubb, C., Kend, M., & Julianna, N. (2009). *The Future of Audit*. ANU Press.
- Ittonen, K., Miettinen, J., & Vahamaa, S. (2010). Does Female Representation on Audit Committes Affect Audit Fees? *Quarterly Journal of Finance and Accounting* , σσ. 113-139.
- Lokanan, M. E. (2015). Challenges to the fraud triangle: Questions on its usefulness. *Accounting Forum*.
- Markham, J. (2006). *Financial History of Modern U.S. Corporate Scandals*. USA: M.E. Sharpe, Inc.
- Messier, W. (1997). *Auditing: A Systematic Approach*.
- Messier, W., Glover, S., & Prawitt, D. (2012). *MP Auditing and Assurance Services (8η Έκδοση εκδ.)*. USA: McGrawHill.
- Montgomery, D., Beasley, M., & Menelaides, S. (2002). Auditors's New procedures for detecting Fraud. *Journal of Accountancy* , σσ. 63-66.
- Myers, J., Myers, L., & Omer, T. (2003). Exploring the term of the auditor-client relationship and the quality of earnings: a case for mandatory auditor rotation? *The accounting review* , σσ. 779-799.
- Norton, S. (2011). *Banks Failures and Accounting During the Financial Crisis of 2008-2009*. UK: Wiley.
- Ojo, M. (2012). *A global perspective on the changing perceptions of the role of the external auditor and the significance of audit developments*. University of Heidelberg.

- Ojo, M. (2013). Audits, audit quality and signalling mechanisms: concentrated ownership structures. North-West University, South Africa.
- Paliu-Popa, L., & Cumpănașu, P.-E. (2008). Annual/Yearly Financial Situations in European Frame. University "Constantin Brancusi", Faculty of Economics, Tg-Jiu.
- Porter, B., Simon, J., & Hatherly, D. (2005). Principles of External Auditing. John Wiley & Sons, Ltd.
- Queenan, J. (1946). The Public Accountant of today and tomorrow. The accounting review , σσ. 254-260.
- Salehi, M. (2011, Σεπτέμβριος 23). Audit expectation gap: Concept, nature and trace. African Journal of Business Management .
- Sawyer, L. (2003). Sawyer's Internal Auditing, The practice of modern internal auditing. The institute of internal auditors.
- Sobolevski, D., Bunget, O.-C., & Petcu, M. (2009). Professional reasoning in expressing the auditor's opinion.
- TAXHEAVEN. (n.d.). Taxheaven.gr. Ανάκτηση Οκτώβριος 2019, από taxheaven.gr/laws/law/index/law/31
- Teck-Heang, L., & Azham, A. (2008, Δεκέμβριος). The evolution of auditing: An analysis of the historical development. Journal of modern accounting and auditing .
- Tong, L. (2006). Does opinion shopping impair auditor independence and audit quality? Accounting research center , σσ. 561-583.
- Tong, L., & Hareh, S. (2009). Auditor Conservatism and Investment Efficiency. TheAccountingReview , σσ. 1933-1958.